

קשר מסוכן

**דינאמיקת ההתעצמות
של תנועות המקדש בישראל
ומשמעויותיה**

מאי 2013

קשב KESHEV

עיר עמים
ir amim
عير عميم

קשר מסוכן

דינאמיקת ההתעצמות של תנועות המקדש בישראל ומשמעויותיה

תחקיר וכתביבה: **יזהר באר**

עריכה: **תומר פרסיקו**

וועדה מלווה:

עיר עמים: פרופ' מנחם קליין, פרופ' אלחנן ריינר, יהודית אופנהיימר

קשב: דני רובינשטיין, שרל אנדרליין

ייעוץ משפטי: **עו"ד מיכאל ספרד**

תודה מיוחדת: **אייל הראובני**

עיצוב: **לוטה עיצובים**

המרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל

קשב הוא מרכז מחקר ומידע המתמקד בחשיפת דפוסי סיקור מוטים בתקשורת הישראלית, בחינוך לקריאה ביקורתית של התקשורת ובעידוד עיתונות הוגנת.

ת.ד. 8005, ירושלים 91080

טלפון 02-6221126 | פקס 02-6221127

www.keshev.org.il | info@keshev.org.il

עמותת עיר עמים ליציבות,
שוויון ועתיד מדיני מוסכם בירושלים

עיר עמים היא עמותה ישראלית בלתי-מפלגתית העוסקת במורכבות החיים בירושלים בהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובעתידה הפוליטי של העיר. עיר עמים פועלת במגמה שירושלים תהיה עיר תקינה ושוויונית, תוך קידום התנאים לעתיד פוליטי מוסכם בירושלים.

המלך ג'ורג' 27 ת.ד. 2239, ירושלים 94581

טלפון 02-6222858 | פקס 02-6233696

www.ir-amim.org.il | mail@ir-amim.org.il

תוכן עניינים

5	הקדמה: מדוע נכתב מסמך זה?.....
7	מבוא: הר-הבית/חראם אל-שריף כאחד ממוקדי הסכסוך הישראלי-פלסטיני.....
9	חלק א': התעצמות פעילות תנועות המקדש בישראל - רקע היסטורי ואידיאולוגי.....
23	חלק ב': הארגונים והתנועות למען המקדש.....
37	חלק ג': קשריהם של מוסדות השלטון לתנועות המקדש.....
53	סיכום והמלצות.....
55	תגובת המוסדות הציבוריים המוזכרים בדו"ח.....

הקדמה: מדוע נכתב מסמך זה?

סוגיית הר הבית היא מהמורכבות והרגישות שעל סדר היום של מדינת ישראל, ומשלבת מוקדי חיכוך ומתח כלפי האוכלוסייה הפלסטינית, כלפי האומות הערביות שסביב ישראל, כלפי העולם המוסלמי, וכן פנימה - בין ישראלים ויהודים ובין עצמם.

במשך מאות השנים האחרונות התקבע סטטוס-קוו לפיו מתחם הר-הבית/אל-חרם א-שריף (להלן: ההר) הוא אזור תפילה מוסלמי, ואילו הכותל המערבי הוא אזור תפילה המיועד ליהודים, בעשור האחרון חל שינוי הדרגתי במעמד אזורים אלה, ונרשמה התעוררות בפעילות יהודים המבקשים לחזק את מעמדו של מתחם ההר כמרכז דתי יהודי, ואף לדחוק את מעמדם של המוסלמים בתוכו. רק בשנה החולפת עלו מאות עולי רגל יהודיים, דתיים-לאומיים להר, ביניהם קבוצות של רבנים, נשים, חברי כנסת, ולאחרונה, גם קבוצות של חיילים במדים.

אנו רואים חשיבות בראייה מפוכחת של אופי פעולותיהם של הארגונים המבקשים לטפח עניין זה, ובבדיקת התמיכה הממסדית-ממלכתית שמעניקה מדינת ישראל לארגונים אלה. כפי שיובהר להלן, עיריית ירושלים ומשרדי ממשלה שונים משתתפים במימון וסיוע לעמותות שונות של פעילים למען בניין מקדש.

במסמך זה בכוונתנו להציג מידע על הפעילות ההולכת וגוברת של הארגונים השואפים לשנות את הסטטוס-קוו על ההר, ואף להקים עליו את בית המקדש השלישי. נתאר את הרקע ההיסטורי, החוקי וההלכתי לסטטוס-קוו שקיים כיום במתחם ההר, נציג את השחקנים המרכזיים בקרב תנועות המקדש, ונצביע על הקשר המעמיק והולך בין רשויות מדינת ישראל ובין ארגונים אלה.

רגישותו הפוליטית והדתית של המקום, ומשמעות המתרחש בו לעתיד מדינת ישראל, ברורות לכל בר דעת. הפעילות המתעצמת של התנועות והפעולות לשינוי הסטטוס-קוו לא מקבלות תשומת לב מספקת, כמו גם הקשר בין תנועות אלה לבין המוסדות הממלכתיים בישראל. במסמך זה ננסה להאיר אזורים מוצללים אלה. מטרתנו, אפוא, היא להציג ולנתח את דינאמיקת ההתעצמות של תנועות המקדש, את זליגתה האיטית לתוך המרחב הציבורי ואל המרכז הפוליטי בישראל, ואת אופי ועומק הקשרים שבין הממסד הישראלי לקבוצות אלה.

מבוא: הר-הבית/חראם אל-שריף כאחד ממוקדי הסכסוך הישראלי-פלסטיני

מקומו המרכזי של הר הבית במסורת היהודית אינו זקוק להדגשה. ההלכה, התפילה והמועדים מעידים כולם על חשיבותו העליונה. עם זאת, בית המקדש נותר, מאז חורבנו, בעיקר כסמל, מושא לגעגועים ולערגה, נתון כולו במסגרת של עידן עתידי בלתי מושג לכאורה, אשר מערכת של סייגים ותחליפי פולחן ממתנת את העיסוק הישיר בסוגיית בניינו מחדש. דווקא קדושתו של מתחם הר-הבית, עליו עמדו בתי המקדש הראשון והשני, הביאה לאיסור ההלכתי לבקר בו, ופולחן הקרבת הקורבנות הוחלף בתפילה בציבור בבתי כנסת.

מתחם ההר, בשמו המוסלמי אל-חרם א-שריף, הוא האתר השלישי בקדושתו לאסלאם לאחר מכה ואל-מדינה. הווקף המוסלמי, האחראי על המתחם, הוא מינוי של ממלכת ירדן, ומעמדו מעוגן בהסכמי השלום בין מדינת ישראל לממלכה ההאשמית. בסוף מארס 2013 חתמו המלך עבדאללה ויו"ר הרשות הפלסטינית על הסכם המדגיש מחדש את תפקידו של מלך ירדן כמגן המקומות הקדושים בירושלים בכלל ושל אל-חרם אל שריף בפרט, ואת הכרת הרשות הפלסטינית בתפקידה של ירדן כאפוטרופוס על מקומות אלה. מסגד אל-אקצא וכיפת הסלע, הפכו עם הזמן לסמלים מרכזיים בלאומיות הפלסטינית, המאחדים מוסלמים ונוצרים, חילונים ודתיים. התחזקות התנועות האסלאמיות הביאה להעצמת חשיבותו של המקום בעשורים האחרונים בעולם המוסלמי. בד בבד, התגברה הנטייה מצד גורמים מוסלמיים להכחיש את הקשר ההיסטורי של העם היהודי אל הר הבית.

הסכסוך הדתי והפוליטי סביב ההר הביא בעבר לאליומות ולשפיכות דמים, והוא מהווה את אחת מהסוגיות המרכזיות העומדות כמכשול בדרך לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. כשעלה מעמד ההר לדיון בשיחות השלום בין ישראל לבין הפלסטינים בתהליך אוסלו, העלתה ישראל את האפשרות להעניק זכויות תפילה ליהודים, אולם בשום שלב של המו"מ לא היתה נכונות פלסטינית לדון בביתורים כלשהם על בלעדיות הנוכחות המוסלמית בהר. אדרבה: בשיחות לא רשמיות הציעו הנציגים הפלסטינים לנציגי ישראל לא לנסות להעלות הצעות למתן זכויות פולחן כלשהן במתחם ליהודים, דבר שעלול להעלות את הסכסוך על המתחם למדרגה של מלחמת דת. בסופו של דבר, סוגיית ההסדר בהר הבית היתה אבן נגף מרכזית במשא ומתן, וזה לא חודש עוד לאחר ועידת טאבה והבחירות בישראל בשנת 2001.¹

התנגדות לכל הסדר שייתן זכויות תפילה ליהודים על ההר חוזרת בהתבטאויות של אנשי דת וציבור מוסלמים שונים. כך, למשל, טענו השיח' עכרמה צברי, נשיא המועצה המוסלמית העליונה והמופתי לשעבר של ירושלים, כי שטח מסגד אל-אקצא שייך אך ורק למוסלמים, וליהודים אין כל זכות בו. צברי הביע התנגדות נחרצת לכל הסדר שיאפשר ליהודים להתפלל ברחבת הר הבית.² (גם מוחמד חוסיין, המופתי של ירושלים, ואנשי דת נוספים, טענו דברים דומים).

סוגיית הניסיונות לממש בכוח זכויות פולחן ליהודים בהר-הבית היא אפוא סוגיה דתית ופוליטית מרכזית ונפיצה. להלן נראה כי בשנים האחרונות מתקיימת פעילות יהודית גוברת סביב מתחם ההר, וזאת בעזרת ארגונים לא רשמיים ועמותות. פעילי הגופים והארגונים העוסקים בקידום רעיונות אלה, על אף ההבדלים ביניהם, יכונן כאן בשם הקיבוצי "תנועות המקדש". פעילות זו וארגונים אלה מקבלים תמיכה וסיוע של רשויות ממלכתיות ועידוד של לובי ציבורי ופוליטי. מטרתה להעלות את המודעות לנושא ולהדגיש את חשיבותו של הר הבית ובית המקדש לעם ישראל בזמן הזה. להתפתחויות אלה משמעות ציבורית לא מבוטלת.

במסמך זה נבחן את משמעות דרישותיהם ומעשייהם של פעילי תנועות המקדש, ובכלל זה האישים והקבוצות המבקשים לשנות את ההסדרים הנהוגים בהר-הבית כיום, ואת מערכת הקשרים שביניהם ובין הממסד הישראלי, קשרים שכוללים סיוע ציבורי, פוליטי וכלכלי.

1 ראו שלמה בן-עמי, **חזית ללא עורף: מסע אל גבולות תהליך השלום**, ידיעות אחרונות, תל-אביב, 2004; גלעד שר, **במרחק נגיעה - המשא ומתן לשלום 1999-2001: עדות**, ידיעות אחרונות, תל-אביב, 2001; מנחם קליין, **שוברים טאבו: המגעים להסדר-קבע בירושלים 1994-2001**, מכון ירושלים לחקר ישראל, ירושלים, 2001; Robert Malley & Hussein Agha, **"Camp David: The Tragedy of Errors"**, The New York Review of Books, 12.7.01; Akram Haniyah, "Special Document: The Camp David Papers", **Journal of Palestine Studies**, no. 2 Winter 2001, pp. 75-9; Charles Enderlin, **Shattered Dreams, The Failure of the Peace Process in the Middle East 1995-2002**, Other Press, New York, 2003

ההחלטה להתמקד בקבוצות פעילי תנועות המקדש ובקשריהם עם הממסד נובעת מההתרחבות הניכרת של החוגים היהודים הפועלים לקידום בניין בית המקדש השלישי כמסורת על תוך פגיעה בקודשי האסלם, או פועלים, כמסורת בניינים, לשינוי חד-צדדי של ההסדרים הנהוגים על הר-הבית, וכן בהידוק ובהעמקה ההולכים וגוברים בינם ובין הממסד הפוליטי והממלכתי בישראל. אין בכוונתנו לבדוק במסמך זה את הפעילות המוסלמית להרחבת שטחי התפילה במתחם הר-הבית, לשלילת הקשר ההיסטורי של העם היהודי לאתר ולפגיעות ארכיאולוגיות שנגרמו בעטיין, אף אין בכוונתנו לבדוק את פעילותם של גופים נוצרים פונדמנטליסטים, שגם להם מניעים ומהלכים לגבי ההר ועליו. בין שתי המגמות, המוסלמית והיהודית, קיים היזון הדדי והן מעצימות זו את זו: תנועות המקדש מעצימות את עצמן מצוטטים של מוסלמים וערבים השוללים את הקשר היהודי למקום ולמקדש והתנועות המוסלמיות מעצימות את עצמן מהדגשת האיומים של ארגונים אלה על סדרי הפולחן וקדשי האסלם על הר הבית. גם פעילות בנייה מוסלמית ללא פיקוח ארכיאולוגי וחפירות ארכיאולוגיות ותוכניות בניה ישראליות סביב ההר מוסיפות עילות לחשדות, האשמות הדדיות, ונימוקים לפעולה. היזון הדדי זה מביא להחרפה ניכרת ומסוכנת של השיח ושל הפעולות שנוקטים שני הצדדים והוא בעל השפעה על מקבלי ההחלטות בשני הצדדים. עם זאת דוח זה בחר כאמור להתמקד בצד היהודי ובקשריו עם הממסד הישראלי. הפעילות הערבית והמוסלמית זכתה לעניין ציבורי ולתגובות ממשלתיות. אך להערכתנו הסכנות המשמעותיות בפעילות תנועות המקדש בצד היהודי, חתירתם לשינוי רדיקאלי חד-צדדי של מערכת ההסדרים הקיימת בהר הבית, וסיוע מוסדות המדינה לפעילות זו לא זוכים לעניין הציבורי להם הם ראויים. הסכנות המידיות של פעילות זו, האזרחיות והמדיניות, וחלקן של הממשל הישראלי בהעצמת סכנות אלה, מצדיקות התייחסות שמתמקדת בתנועות המקדש.

לאחר כיבוש ההר על ידי מדינת ישראל ב-1967, התמסד בין המדינה והווקף המוסלמי סטטוס-קוו בנוגע להסדרי הפולחן בהר וסביבו. מאז ניסו פעילי תנועות מקדש יהודים, בכמה הזדמנויות שונות, לפגוע פיזית באתרים המוסלמיים על הר-הבית, וזאת במטרה לקדם את בניין בית המקדש השלישי ואת תהליך הגאולה, על פי הבנתם. במהלך שלושת העשורים האחרונים התפתחה מאוד הפעילות הציבורית והחינוכית המכוונת אל אותה מטרה, וקמו עשרות עמותות וארגונים שמטרתם להעלות את המודעות בקרב הציבור לחשיבותם של הר הבית ובניין בית המקדש. קבוצות אלה מגובות על ידי אנשי ציבור, חברי כנסת ומוסדות מדינה שונים, גיבוי שהתעצם בעשור האחרון. מרבית פעילותם, יש להדגיש, מתקיימת במסגרת החוק. עם זאת התמיכה, שיתוף הפעולה ומימון הרשויות הממשלתיות אינם יכולים להיות מובנים מאליהם.

כפי שנראה, תנועות המקדש מקדמות אידיאולוגיה שבה בית המקדש נמצא במרכז, לא כסמל, או כיעד רחוק, אלא כדבר ממשי וממוקד לפעולה פוליטית, דתית ותרבותית שמטרתה שינוי מהותי של ההסדרים הקיימים במתחם ההר. עבור קבוצות אלה הקמת בית המקדש היא תכנית פעולה ופקודת מבצע תיאולוגית ומעשית. בהתחשב במעמד הדתי, התרבותי, הפוליטי והסמלי של הר הבית, לנוכח הרגישות העצומה של האתר ולאור ניסיונות העבר, אנו סבורים כי שינוי הסדרים אלה באופן כפוי וחד-צדדי, הוא בעל פוטנציאל נפיצות רב ומהווה פגיעה בזכותם של המוסלמים לקבוע את הסדרי הפולחן במקומות הקדושים להם.

בעוד שזכותן של רשויות ממלכתיות לתמוך בתנועות וארגונים הפועלים במסגרת החוק, עליהן לעשות זאת בשקיפות, ומתוך אחריות מלאה להשלכות האפשריות של פעילותם. בנוסף, בכל הנוגע לפעילויות חינוכיות, יש לעמוד על הצגה הוגנת ומלאה של המעמד ההיסטורי וההלכתי של מתחם ההר, כמו גם קדושתו ומעמדו בדת המוסלמית וחובתה של המדינה להגן גם על הרגשות הדתיים של המוסלמים, דבר שלא בא לידי ביטוי בפעילויות שמפיקות תנועות המקדש, כפי שנראה להלן.

אין לנו כוונה להציג גישה ערכית, פוליטית, דתית או מוסרית משלנו בשאלת הזכויות של היהודים או של המוסלמים על ההר או לקבוע עמדה בדבר הפתרון הפוליטי הרצוי. אף אין בכוונתנו לקבוע עמדה בשאלות הנוגעות למקדש ולשאלת בנייתו מחדש, בידי אדם, או בידי שמיים. מטרתנו הינה להציג את הנתונים שאספנו על התעצמותה של פעילות תנועות המקדש, ולהצביע על הקשר שלה לממשל ולמערכת הציבורית בישראל.

דוח זה עוסק, באתר הקרוי במסורת היהודית "הר הבית" ובמסורת המוסלמית "הראם אל-שריף". כדי למנוע סרבול נשתמש בהמשך במונח "הר הבית" או "ההר" תוך ציון מראש כי הכוונה היא לאתר "הר הבית/הראם אל שריף".

איסוף החומר לדו"ח כלל ארבעה ענפים עיקריים: א. מחקר שטח. ב. מעקב אחר הסיקור התקשורת, הסקטוריאלי והכללי. ג. סקר ספרות מחקרית. ד. ראיונות עם פעילים ואנשי מפתח.

חלק א': התעצמות פעילות תנועות המקדש בישראל - רקע היסטורי ואידאולוגי

רוב היהודים שומרי המצוות אינם מונעים לפעולה כאשר הם מתפללים, שלוש פעמים ביום בתפילת "שמונה-עשרה", "ותחזינה עינינו בשוברך לציון" ומסיימים בתפילת הלחש של היחיד: "יהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", אולם אין ספק באשר למעמדו המרכזי של בית המקדש במסורת היהודית. מצוות וחגים רבים קשורים במקדש, האבל על חורבנו לא חדל מזה אלפיים שנה, ורבים מקווים, מאמינים ומצפים שיקום מחדש, "במהרה בימינו" או "בימות המשיח". הר המוריה, עליו שכנו בתי המקדש הראשון והשני, הוא האתר עליו אמור להיבנות, על פי המסורת היהודית, הבית השלישי.

כיום נמצאים שני מבנים עיקריים במתחם ההר: מסגד אל-אקצה וכיפת הסלע, שהוקמו בתקופה המוסלמית הראשונה, במאה השביעית לספירה. מעבר לקדושתם של מסגד אל-אקצה ושל כיפת הסלע עבור מוסלמים, הפכו אתרים אלה לסמל מרכזי בלאומיות הפלסטינית, המאחד גם נוצרים ומוסלמים, חילונים ודתיים, בדומה לתפקיד הכותל המערבי עבור הלאומיות הישראלית. יש לציון שעל פי האמונה המוסלמית ההר כולו נחשב למסגד. תהליכים חברתיים, פוליטיים ודתיים, התחזקות התנועות האסלאמיות והמאבק הלאומי הפלסטיני העצימו בעשורים האחרונים בצורה ניכרת את חשיבות המקום בעיני העולם המוסלמי והערבי ובקרב הפלסטינים.³

ההסדרים הנוכחיים בהר-הבית

שורשי המצב הנוכחי במקומות הקדושים בירושלים נטועים בסטטוס-קוו שנוסד בתקופה העות'מאנית⁴. עיקרון העל המנחה את הסדרי הפולחן בחמש מאות השנים האחרונות הוא שהמוסלמים מקיימים פולחן דתי במסגד אל אקצה ובכיפת הסלע, ואילו היהודים מקיימים פולחן דתי בכותל המערבי. עקרון זה קיבל תוקף מחודש אחרי כיבוש ההר על ידי מדינת ישראל בשנת 1967, כאשר עשרה ימים אחרי כיבוש ההר, ב-17 ליוני, הוסכם על ידי שר הביטחון דאז משה דיין וחברי המועצה המוסלמית העליונה שחיילי צה"ל יצאו ממתחם ההר, ויערכו מסביבו, כך שהפיקוח הפנימי יישאר ברשות הווקף, ואילו השמירה החיצונית תהיה באחריות כוחות הביטחון של מדינת ישראל. האיסור על תפילת יהודים על ההר התקבל בועדת שרים לשמירה על המקומות הקדושים, ונוסח בעקיפין באמצעות הפסקת פעילותו של הרב גורן על ההר, ועל ידי הוראה לכוחות הביטחון לפנות מתפללים יהודים שירצו להתפלל בהר הבית⁵. ההסדר הזה סיפק את הווקף ואת הרבנות האורתודוקסית. העמימות הקונסטרוקטיבית של 1967 הפכה היום לפתח לערעור ההסדר שגובש אז.

הווקף מנהל את ההר ושולט בפתיחת וסגירת השערים, למעט שער המוגרבים. הוא הקובע את כללי ההתנהגות והלבוש, ואחראי לתחזוקה. הוא גם רשאי לגבות דמי כניסה למסגד אל-אקצה ולכיפת הסלע, אולם לא למתחם ההר עצמו. נאסר

3 זיקה פוליטית וזיקה דתית אינן כמובן נבדלות בצורה הרמטית, אלא משפיעות זו על זו. כפי שכותב יצחק רייטר בהקשר להר הבית: "עצמת הקדושה של מקום קשורה לתנאים הפוליטיים סביבו. למרות העובדה שבתקופה הקדומה לא הייתה הפרדה בין דת לבין פוליטיקה (ויש שייטענו שכך גם בעת החדשה), שיקולים המוגדרים על-ידינו היום כפוליטיים השפיעו אז ומשפיעים גם עתה על מרכזיותו של מקום קדוש באמונה הדתית ועל עצמת הרגשות הדתיים המתפתחים כלפיו." - יצחק רייטר, **ריבונות האל והאדם: קרושה ומרכזיות פוליטית בהר הבית**, מכון ירושלים לחקר ישראל, 2001, עמ' 6. לסקירה מעמיקה של תהליך העלאת הקדושה של אל-אקצה ואל-קודס בעולם המוסלמי והכחשת הזיקה היהודית למקומות הקדושים בירושלים, ראו את דו"ח מכון ירושלים לחקר ישראל, יצחק רייטר, **ירושלים ומכה וחזרה**, 2005.

4 יפתח זילברמן, **ירושלים ואידויה- דיוקנה של הקצנה דתית**, 1997, מכון ירושלים לחקר ישראל.

5 שלמה גורן, **ספר הר הבית - משיב מלחמה**, חלק ד', תשנ"ב, עמ' ט"ז; אמנון רמון, **יחסם של מדינת ישראל והציבור היהודי לגווניו להר הבית (1967-1996)**, מכון ירושלים לחקר ישראל, 1997, עמ' 7.

עליו גם להניף דגלים או לבצע עבודות וחפירות שלא בתיאום עם ישראל⁶. ביולי 2012 העביר היועץ המשפטי לממשלה, יהודה ויינשטיין, הנחיה ליועצים המשפטיים של רשות העתיקות, עיריית ירושלים והמשרה האומרת כי הר הבית הוא חלק משטחה של ישראל ולכן חל עליו הדין הישראלי ובכלל זה חוק העתיקות וחוק התכנון והבנייה⁷. עם זה, בשל אופיו היחודי של האתר יש ליישם את החוק ברגישות יתרה ולתת את הדעת גם לשיקולים פרגמטיים⁸. הסכם השלום בין מדינת ישראל לממלכת ירדן קובע כי לממלכה ההאשמית יש מעמד מועדף בהר הבית, כך שכל שינוי בהסדרים במתחם ההר מערב גם את ממלכת ירדן ויחסי מדינת ישראל עמה.

מדינת ישראל מקיימת נוכחות ביטחונית במעטפת הר-הבית, ובמקרי חרום מיוחדים אף בתוך המתחם עצמו. ישראל נוהגת להטיל הגבלות שונות על הכניסה מסיבות ביטחוניות (למשל איסור כניסת מתפללים מוסלמים מתחת לגיל 45, או איסור על כניסת יהודים במועדי החגים המוסלמיים), והצבת כוח שיטור ישראלי בתוך המתחם, בבנין ה"מחכמה". ישראל מאפשרת כניסה של לא מוסלמים, ישראלים-יהודים ותיירים, להר-הבית דרך שער המוגרבים. הכניסה מתאפשרת בשעות קבועות, המתואמות עם הווקף. למבקרים הלא מוסלמים אין כאמור זכות פולחן, ולכן לא מותרים תפילה או קיום של טקסים יהודיים במקום. בנוסף, משטרת ישראל מונעת כניסה של פרטים מסיימים, הנחשבים בעיניה לפרובוקטורים, למתחם הר-הבית. כיום ברשימת מנועי הכניסה של המשטרה יש כ-20 פעילים מקבוצות פעילי תנועות המקדש⁹.

למדינת ישראל אין מדיניות מגובשת וסופית באשר להסדרים במתחם ההר¹⁰. יש לציין כי הסטטוס-קוו הנוכחי, המונע תפילה יהודים על ההר, התקבל ואושר על ידי בית המשפט העליון, שדן בנושא כמה וכמה פעמים, בעקבות עתירות שהוגשו על ידי תנועות המקדש. בית המשפט העליון אמנם הכיר בזכותם של יהודים להתפלל על ההר, אולם קבע שבידי הרשות המבצעת ההחלטה לאסור תפילות של יהודים על בסיס שיקולי ביטחון¹¹. עם זאת, לאחרונה קיימות עדויות כי המשטרה מאפשרת תפילה חרישית, שאינה ציבורית, לעולים אל מתחם ההר¹².

הסטטוס-קוו שקיים מאז שנת 1967 נובע מהשאיפה לאזן בין אינטרסים מנוגדים: מצד אחד, הרצון הישראלי להחיל את הריבונות הישראלית במתחם, ומהצד השני, ההתחייבות השונות להגנה על המקומות הקדושים לדתות אחרות¹³. כמו גם החשש מהתפרצויות אלימות של הציבור המוסלמי, חשש מתגובת העולם המוסלמי וחשש מביקורת של הקהילה הבין-לאומית. במשך שנים עודכן הסטטוס-קוו ונשמר באמצעות מגעים בלתי פורמאליים ובלתי כתובים בין הרשויות בישראל לרשויות הווקף, הכפופות בעיקר לירדן¹⁴.

6 באוקטובר 2007 התבקש מבקר המדינה על ידי ועדת בקורת המדינה להכין חוות דעת בנושא סוגיית העבודות שיוזם הווקף בהר הבית. המבקר בדק את התנהלות הרשויות - משרד ראש הממשלה, משרד המשפטים, משרד החוץ, המשרד לביטחון פנים, משטרת ישראל, רשות העתיקות, עיריית ירושלים והוועד הישראלי לאונסק"ו הפועל במשרד החינוך, בעיקר בשנים 2001-2007 ובדיקות השלמה ב-2010. לאחר השלמת הבדיקה פנה המבקר לוועדה לביקורת המדינה והיא, בהתייעצות עם המבקר, משרד ראש הממשלה, המשרד לביטחון פנים, משרד המשפטים, משרד החוץ, השב"כ, המשטרה, רשות העתיקות ועיריית ירושלים, החליטה שלא להניח חוות דעת זו בפני הכנסת (כלומר, לא לפרסמה), ולפרסם רק את המבוא ודברי הסיכום בה "לשם שמירה על ביטחון המדינה וכדי למנוע פגיעה ביחסי החוץ שלה". החומר שהותר לפרסום נמצא כאן.

7 חדשות **רשת ב'**, 17.7.2012.

8 יצחק רייטר מצביע על כך שהווקף טוען, כי הרשיון המשטרתי לפעילות תנועות המקדש מוכיח שממשלת ישראל עומדת מאחוריהם. רייטר מעריך שכל פרובוקציה מצד שוחרי המקדש, כדוגמת תפילה הפגנתית של יהודים על ההר, יכולה להביא להתפרצות אלימה, שכן "אדי הדלק" בהחלט ממלאים את האויר, ומספיק ניצוף קטן בכדי להדליקם. - ראיון עם יצחק רייטר, 28.11.12.

9 ראיון של יזהר באר עם יהודה גליק, 7.5.12.

10 על פי עמי איילון "ממשלת ישראל, לפחות בתקופתי, מעולם לא גיבשה מדיניות ברורה שתהפוך להנחיות בהקשר של הר-הבית". - ראיון של יזהר באר ויהודית אופנהיימר עם עמי איילון, 13.12.12. מהתנהלותם של משרדי הממשלה ורשויות הביטחון, כפי שעולה מהנתונים והממצאים שיובאו להלן, נראה שגם כיום אין לממשלה כל מדיניות מגובשת בנושא.

11 בג"ץ 257.89; בג"ץ 2410/90. ראו הרחבה אצל אמנון רמון, **יחסם של מדינת ישראל והציבור היהודי לגונוי להר הבית (1967-1996)**, מכון ירושלים לחקר ישראל, 1997, עמ' 9.

12 על פי עדויות פעילי תנועות המקדש כך הבטיח להם מפקד המקום, סנ"צ אבי ביטון - ראו שלמה פיוטרקובסקי, "הרב אריאל הורשה לחזור להר הבית", **בשבע**, 20.9.12, <http://www.inn.co.il/Besheva/Article.aspx/12343>; חגי הוברמן, "ביזיון בהר הבית", **מצב הרוח**, 12.10.12, http://the-temple.blogspot.co.il/2012/10/blog-post_1741.html

13 יפתח זילברמן, **ירושלים ואידיה-דיקונה של הקצנה דתית**, 1997, מכון ירושלים לחקר ישראל. בין השאר המחויבויות נובעות ממגילת העצמאות, מהסכמי אוסלו ומהסכם השלום עם ירדן.

14 יצחק רייטר, **המקומות הקדושים בירושלים העתיקה**, 2008, מכון ירושלים לחקר ישראל.

מאז 1996, בעקבות פתיחת מנהרות הכותל, פחתו המגעים ופסקו כמעט לחלוטין. כיום מקיימת ישראל קשר עם הווקף כמעט אך ורק באמצעות המשטרה. מצב זה מגביר את האפשרות להתפרצות אלימה כתוצאה מפרובוקציה, הסתה או ניסיון חד-צדדי לשנות את הסטטוס-קוו. העבר הרחוק והקרוב יותר מצביעים על התפרצויות אלימות במקרים שנתפסו כניסיון לשנות את הסטטוס-קוו באזור הר הבית.

על פי עמי איילון, ראש השב"כ לשעבר:

"עצם העובדה שיהודים, שרוצים לשנות את הסטטוס-קוו, אם זה פייגלין או מישהו אחר, עולים להר ומתפללים - זה מתכון לפיצוץ. אנחנו [השב"כ] אמרנו שלסטטוס קוו, למרות הבעייתיות שלו, יש ערך רב ביציבות ומי שמעוניין בשינוי הסטטוס קוו יצטרך לעשות את זה בסבלנות רבה במעגלים הרחבים ביותר. מהלך כזה חייב לכלול את מלכי מרוקו, ירדן, סעודיה, ואת נשיא מצרים. המעגל השני כולל את מנהיגות הרשות הפלסטינית. [...] מהלך כזה צריך להיות משולב בתהליך מדיני רחב. רק התייחסות במשולב לכל הגורמים הללו תוכל להביא אולי לאיזשהו שינוי בסטטוס קוו על ההר."¹⁵

לגבי הסטטוס-קוו אומר ניצב (בדימוס) מיקי לוי, מי שהיה מפקד מחוז ירושלים של משטרת ישראל:

"ראוי לשמר את המצב בהר הבית כפי שהוא. בית המשפט קבע שמי שרוצה להתייחד עם אלוהיו, יופנה בידי כוחות המשטרה אל הכותל המערבי. נקודה. כל ניסיון לשנות את הסטטוס קוו בהר הבית ייתפס כניסיון רגשי-דתי, והחורבן, הנזק, הנפגעים בנפש ואובדן הדם לחינם - מי ישרם. אין מי שיכול למדוד זאת. [...] אין ברירה אחרת. זה הרע במיעוטו. כל כך הרבה שנים הייתי במקום הזה, כל כך הרבה פעמים נזרקו עלינו משם אבנים ופרצתי בראש כוחות המשטרה להר הבית בכדי לדכא מהומות. כשהייתי שם דימיתי עצמי לאותו נער הולנדי שדחף אצבעו לסכר על מנת למנוע את פריצת המים ממנו. גם אני דחפתי את אצבעותיי לכותל ומנעתי את ההתפרצות. אם לא ניזחר בנפשותינו, מלחמת עולם שלישית תצא מהמקום הזה. ראוי שניזחר וננהג בשכל ובחוכמה. בזהירות ראויה ולא ביהירות."¹⁶

להר הבית עולים בכל חודש כמה מאות יהודים, ועשרות אלפי תיירים. לשם דוגמא, בחודש אוקטובר 2012 עלו להר 840 יהודים ו-31,058 תיירים.¹⁷ בשנים האחרונות נמנות כ-10 עד 15 אלף עליות של יהודים להר בשנה, אם כי מדובר פעמים רבות בעליות סדרתיות של אותם האנשים.

חסמים יהודיים מסורתיים המגבילים את התעצמות תנועות המקדש

על אף המרכזיות של בית המקדש במסורת היהודית, אחרי חורבן בית שני, במהלך ימי הביניים, נוצרה מערכת של סייגים ותחליפים שמנעה מיהודים לעסוק בשאלות פרקטיות של בניית המקדש, ואף מנעה מהם מלהיכנס למתחם הר הבית. כך, השאיפה להקמת המקדש נדחתה ל"ימות המשיח", פולחן הקרבת הקורבנות הוחלף בתפילה בציבור בבית הכנסת (שהוא "מקדש מעט") וקורבן הפסח הוחלף בזרוע שבצלחת ליל הסדר. החל מהמאה ה"ז הופך הכותל המערבי, ולא הר הבית, להיות המוקד הישיר לתפילות לערגה ולכיסופים.

רבים מבין הסמכויות ההלכתיות העליונות, כרש"י, הרמב"ם והרמב"ן פסקו כי בית המקדש השלישי יבנה בידי שמיים, ולא על ידי פעולות אנוש.¹⁸ עמדה זו קודמה על ידי המבקשים להגביל את הפעולות שהותרו ליהודים לעשות למען קיומו של

15 ראיין של יזהר באר ויהודית אופנהיימר עם עמי איילון, 13.12.12.

16 ראיין עם מיקי לוי מאת ארנון סגל, "בית חלומות", מקור ראשון, 11.1.13.

17 ארנון סגל, "דף הבית", מקור ראשון, 16.11.12.

18 מקור הרעיון בספרות האפוקליפטית של המאות הראשונות לספירה, ובאופן מובהק ספר זרובבל שמיוחס למאה השביעית. גם במספר סוגיות בגמרא מובא הביטוי "מהרה יבנה בית המקדש", אשר אותו הבינו המפרשים הראשונים כעדות לכך שבניין הבית השלישי יעשה בידי שמים. כך, לדוגמא, רש"י מצוין בשני מקומות (ראש השנה ל ע"א, ד"ה לא צריכא; סוכה מא ע"א): "אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך". הרמב"ם גרס כי בית המקדש השלישי יבנה בידי המשיח. בהלכות מלכים של ספרו **משנה תורה** הוא כותב כי "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל" (הלכות מלכים ומלחמות, פ"א, ה"א). הרמב"ן, **בספר הוויכוח**, מצדד גם הוא בגישת הרמב"ם: "והמשיח יש לו לבנות בית המקדש בירושלים". (כתבי רמב"ן, חלק א, עמ' שטו).

המקדש, ולנטרל חלק מהמתח המשיחי שהתקווה לבניינו מפתחת. בעידן המודרני קבע הרב צבי יהודה קוק, מנהיגם של גוש אמונים וחלקים נכבדים מהציונות הדתית, שאין לפעול בימינו לקיומו המקדש.¹⁹

גם לו היינו מתעלמים מפסיקות עקרוניות אלה, הרי שעצם העלייה של יהודים להר הבית אסורה על פי פסיקות הלכה שונות. שורשו של האיסור בדיני סומאה וטהרה, והוא מבוסס על התפיסה שכל היהודים בימינו הם "טמאי מתים", כלומר נטמאו על

ידי מגע ראשוני או שניוני עם מתים. על פי מסורת ההלכה, אין להיכנס לשטח בית המקדש ללא הטהרות מסומאת מת, אלא שלא ניתן להטהר כך בימינו, משום שיש צורך לשם כך בטקס מיוחד, הכולל אפר פרה אדומה, שאין כיום בנמצא.²⁰

בית המקדש לא השתרע על כל שטח מתחם ההר, אולם בשל אי בהירות לגבי מיקומו המדויק קבעו גדולי הפוסקים בעבר שאין לעלות כלל למתחם ההר. לפני כיבוש מתחם ההר ב-1967, איסור עליית יהודים להר הבית היה מקובל על כל הפוסקים המרכזיים ביהדות ההלכתית. גם לאחר איחוד העיר ב-1967 חזרו, הן הרבנות הראשית, הן המנהיגות הרבנית החרדית והן המנהיגות הרבנית הדתית-לאומית, על איסור כניסת יהודים למתחם הר-הבית. במשך השנים חזרו רבנים מובילים כמו הרבנים עובדיה יוסף, מרדכי אליהו, אליהו בקשי דורון, משה עמאר, שלמה אבינר ורבים אחרים, על האיסור הגורף.²¹ הרבנות הראשית אף קבעה שלט בכניסה לשער המוגרבים, האוסר "על פי דין תורה" את הכניסה להר.

יחד עם זאת, בשנים האחרונות אנו עדים לשינוי בהגדרות האיסור מצד רבנים מהציונות הדתית, שקוראים ליהודים לעלות "בטהרה" אל אזורים מסוימים במתחם ההר, ואף מנהיגים בעצמם עליות אל ההר. זאת מתוך הערכה שהם מסוגלים לזהות היכן עברו גבולות המקדש הקדום ולכוון את תלמידיהם בהתאם. בין הרבנים המתירים ניתן למצוא רבים ממנהיגי גוש אמונים ההיסטורי ורבני "מפעל ההתנחלויות", מתלמידי של הרב צבי יהודה קוק (שבמצמו התנגד לעלייה אל ההר), כגון הרבנים חיים דרוקמן, דב ליאור, נחום אליעזר רבינוביץ', אליעזר ולדמן, דוד דודקביץ' וגם הרב ישראל אריאל, ראש 'מכון המקדש'.²² השינוי במדיניות ההלכתית התעורר על רקע הסכמי אוסלו.²³ המו"מ עם הפלסטינים יצר חשש כי פשרה עם העולם המוסלמי

19 "כשבאים אלי אנשים בטענה שהגיע הזמן לבנות את בית המקדש, אני אומר להם: מה שאתם תובעים אינו נובע מריבוי התורה שבכם, אלא ממינוע תורה. בנין בית המקדש אינו מצווה של יחיד אלא של צבור, של כלל ישראל, וכשם שיש מצווה לבנות בית המקדש, כך גם קיים סדר למצוות. ... אמרתי לאנשים שתובעים את בנין בית המקדש: בוער לכם לבנות את בית המקדש? לא בוער! קודם כל נבסס את מלכות ישראל" (שיחות הרב צבי יהודה, פרקי משיח 4; תלמוד תורה, הוספה 2)

20 בעבר נעשו נסיונות למצוא פרה אדומה, ניסיונות שממשיכים גם בימינו, אולם עד כה ללא הצלחה. ראו על כך Gershom Gorenberg, *The End of Days: Fundamentalism and the Struggle for the Temple Mount*, Oxford University Press, 2000, pp. 7-29

21 העמדה המרכזית בקרב היהדות החרדית בנושא הר הבית מיוצגת היטב על ידי חבר הכנסת משה גפני מסייעת יהדות התורה, כפי שנשא אותם בכנסת בשנת 2009: "המציאות הזאת שבה אנשים יהודים עולים להר הבית ומציפים את המחלוקת הנוראה שקיימת בין היהודים למוסלמים, היא תופעה בלתי מתקבלת על הדעת. אל"ף, אסור לעלות להר הבית. אסור, זה איסור כרת. ב"ת, מה רוצים להרוויח בעלייה להר הבית? שתהיה פה שפיכות-דמים במובן הכי חמור של המילה? לא יכולה להיות שפיכות-דמים יותר מזה." (ישיבת כנסת מספר 64, 28.10.09). עוד ניתן להתרשם מההתנגדות החרדית לעלייה להר מדברים שנכתבו בביטאון החרדי-ליטאי "יתד נאמן", בתגובה לעלייתם של רבנים ציונים-דתיים אל ההר. על פי הבטאון הרבנים הם "עובדי אלילים", "רפורמים" ו"סוחרים במצוות התורה". במאמר אחר ב"יתד נאמן" נכתב ש"הסוגים לעגל הציוני מוכנים לכופף הכל למען עגל זה גם אם הם נותרו אחרונים שעוד סוגדים לו"; "את הר הבית, מקום בית מקדשנו, הם מבקשים לחלל ולטמא מתוך אותה אמונה של סידת ההבל של הגאולה הציונית כאילו בעליית יהודים למקום המקדש תתקרב הגאולה." (על פי יאיר אטינגר, "חרדים: הרבנים שעלו להר הבית - עובדי אלילים", **הארץ**, 15.07.2007)

22 על הזרם הגובר והולך של יהודים העולים לרגל אל הר הבית מכוח היתר רבני מועצת יש"ע אפשר ללמוד מדברים שאמר הרב יהודה גליק בראיון עם יזהר באר (7.5.2012): "כשעלייתי לראשונה להר הבית ב-1990 היינו נכנסים אחד, אחד. היום נכנסות גם קבוצות של חמישים. אז היו בקושי מניין יהודים שעלו להר בגלל התפיסות ההלכתיות. היום יש יותר ויותר... עשנו צעדי ענק, גם הרב יובל שרלו, הרב שי פירון ונחום לנגסל [ממנהיגי הזרם המתון בציונות הדתית. יב.] עולים להר. בתוככי הציבור הלאומי נושא המקדש והר הבית זה מיינסטרים. איך אני יודע? פעם בשבועיים בערך הרבנים הראשיים מוציאים כרוז נגדי [נגד העלייה להר הבית. יב.] הם לא מוציאים כרוזים נגד אכילת חתולים, אבל במקרה שלנו הם מודאגים."

23 אחרי כיבוש מתחם ההר במלחמת ששת הימים עלה אליו הרב הצבאי הראשי, שלמה גורן וקיים בו תפילות, אולם פעילותו הופסקה בידי שר הביטחון משה דיין. ראו שבתי בן דב, **סולם למלכות ישראל העודה**, הוצאת סולמות, כרך ג', עמ' 170-171.

תכלול גם ויתור על מתחם ההר. בתגובה פעלו אנשי 'התנועה לכינון המקדש' כדי להגדיל את כמות ותדירות העלויות להר הבית במטרה להורות למקבלי ההחלטות, כמו גם למוסלמים, שלא יתכנו ויתורים על ההר. את בעלי הברית שלהם הם מצאו בוועד רבני יש"ע. בשנת 1996, לאחר התייעצות עם חברי התנועה, פסק ועד רבני יש"ע כי העלייה להר מותרת, וקרא לכל רב "לעלות בעצמו וכן להדריך את בני קהילתו כיצד יש לעלות על פי כל גדרי ההלכה"²⁴.

את פירותיו של השינוי ההלכתי הזה יכלו תנועות המקדש לקטוף בשנת 2003, כשהר הבית נפתח שוב לכניסת לא מוסלמים, לאחר שהיה סגור כשלוש שנים, בעקבות פריצתה של אינתיפאדת אל-אקצא. מאז פסק ההלכה של ועד רבני יש"ע נוספו בתחתיתו חתימות של רבנים נוספים ומעת לעת מתפרסמים לו עדכונים ותוספות. גם המתנגדים לכניסת יהודים להר לא שוקטים על שמריהם ומפרסמים עדכונים האוסרים את העלייה להר-הבית. עדכון הלכתי החוזר על האיסור לעלות אל ההר פורסם בשנת 2004 בחתימת "הראשון לציון" הרב עובדיה יוסף, הרב הראשי לישראל הרב יונה מצגר, הראשון לציון הרב שלמה משה עמאר ואחרים. עדכון נוסף פורסם בשנת 2011. (ראו צילומי מודעות הפסקים להלן.)

כיום קוראים בצורה מפורשת רבנים שונים מקרב הציונות הדתית לעלות אל ההר. יש להבדיל כאן בין הקריאה לעלות אל ההר, שכאמור כוללת למעשה הליכה בהיקף המתחם מחשש כניסה לאזור המחייב טהרה הלכתית, לבין הקריאה לפעול להקמת בית המקדש, עניין שונה לחלוטין כמובן. רבים מהרבנים שיתמכו בעלייה להר אינם תומכים בפעולה למען בניית בית המקדש, ואף יסברו שפעולה כזאת אינה אפשרית, פוליטית או הלכתית. יחד עם זאת, פעילי תנועות המקדש המעוניינים בהקמת המקדש שואבים עידוד גם מהיתרי העלייה בלבד של הרבנים המתונים יותר, ומבחינתם מדובר בשלב נוסף בדרך אל הגשמת יעד.

השיח על המקדש חדר היום למרכז הציונות הדתית, ודברים בהקשר להר הבית נשמעים מכל עבר. כך למשל, הרב יעקב מדין, ראש ישיבת הר עציון, הנחשב מתון, מתרכז בהתקבלותו של הרעיון על ידי היהודים החילוניים:

"כולם רוצים מאוד שהמקדש ירד באש מהשמיים, מכיוון שזה יפטור אותנו מהצורך להתעמת על כך עם החילונים. הרי יש מריבות הרבה יותר חשובות, כמו שירת נשים בצה"ל - אז לריב גם על מקדש? וגם עלינו הרבנים יש במה להשתפר בעניין הזה, בשתי צורות: קודם כל לומר לציבור שבניית המקדש חיונית, ושנית - שהיא אפשרית. בטווח המיידי צריך לקדם את העלויות להר, בטהרה כמובן."²⁵

אל קריאתו של מדין הצטרפו הרב שבתאי רפפורט, ראש בית המדרש של המכון הגבוה לתורה, והרב יעקב אריאל, רב העיר רמת גן ונשיא אירגון הרבנים 'צהר'. מן העבר השני ניתן להביא את דבריו של הרב שמואל אליהו, רבה של העיר צפת:

"המלכות שאנו חולמים עליה יודעת לנצח את אויביה ולהכות אותם שוק על ירך. לא משאירה פצועים מדממים בשטח שמתכננים את המלחמה הבאה. למלכות יש הרבה הוד, ואין הוד אלא בית המקדש. זו מלכות שאומרת בפה מלא כי היא חפצה בבית המקדש - עיר הצדק קריה נאמנה, מכון שישפיע אור לגויים, גם אם יצטרכו למחוק את המסגדים מעל ההר המקודש הזה."²⁶

24 ההחלטה במלואה באתר "ישיבה": <http://www.yeshiva.org.il/forum/print.asp?id=49886>. הרבנים הקוראים לעלייה להר סבורים גם הם שאין לגשת ללב ההר, וההיתר שהם נותנים כוחו רק לגבי השטח ההיקפי במתחם ההר, שטח שהם סבורים שניתן להיות בטוחים שלא היה חלק מהמקדש.

25 אורי פולק, "הרבנים מדין, אריאל ורפפורט: להזדרז לבנות את בית המקדש", **כיפה**, 24.5.12

26 אורי פולק, "הרב אליהו: חולם על מלכות שתמחק את המסגדים מהר הבית", **כיפה**, 23.5.12

בס"ד, אייר תשס"ז:

קריאת הרבנים אל העולים להר הבית בטהרה

מלאת ארבעים שנה לשחרור ירושלים עיר הקודש, הר הבית ומקום המקדש, שזכינו לחזור אליהם בחסדי השם יתברך ונפלאותיו – עלינו להתעורר בלב ונפש לדרישת המקום הקדוש ולעסוק בלימוד ענייני המקדש כהכנה להחזרת השכינה לציון.

אנו קוראים לכל הציבור הקדוש העולה להר הבית בטהרה, לבוא ולעלות בימים אלו אל המקומות המותרים בכניסה בהר הבית – בטהרה ובמורא מקדש על פי הוראות הרבנים – לעורר את האהבה למקום הקדוש, ב"עבודה שבלב" במקום הזה שבו נשמעת התפילה ביותר.

הרב נחום אליעזר רבינוביץ'
ראש ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

הרב אברהם צוקרמן
ראש ישיבות בני"ע, כפר הראווה

הרב צפניה דרורי
רב העיר וראש ישיבת קרית שמונה

הרב דב ליאור
רב העיר קרית ארבע חברון

הרב חיים דרוקמן
ראש ישיבות בני"ע, אור עזיון

הרב מרדכי רבינוביץ'
סוכב יעקב

הרב ישראל רוזן
ראש מכון צמח

הרב שלמה רחנפלד
ראש ישיבת ההסדר שדמות ג'רית

הרב שלמה ריסקין
רב העיר אפרת

הרב שבתאי רמפורט
ראש ישיבת שבות ישראל, אפרת

הרב יהודה שביב
ר"מ בישיבת הר עציון

הרב דניאל שילה
קדומים

הרב יצחק שילת
ר"מ ישיבת מעלה אדומים

הרב יהושע שמידט
ראש הישיבה ורב הישוב שני שמרון

הרב יהודה שלוש
נתניה

הרב יצחק שפירא
ראש ישיבת 'עוד יוסף חר'

הרב יצחק לוי
ר"מ בישיבת הר עציון

הרב יעקב מדן
ראש ישיבת הר עציון

הרב מנחם מקובר
ראש ארגון 'הראינו בבניין'

הרב בן ציון עמר
רב הישוב שבות רחל

הרב חנן מורת
כפר עציון

הרב יוסף פלאי
אגודת 'אל הר המור'

הרב מנחם פליקס
אלון מורה

הרב גדעון פרל
רב הישוב אלון שבות

הרב משה צוריאל
מחבר ספר אנצורת הראי"ה, בני ברק

הרב בנימין קלמנון
ראש ישיבת עתניאל

הרב יגאל קמינצקי
רב ישובי גוש קטיף תונבי"א

הרב יהודה קרויזר
רב הישוב מצפה יריחו

הרב ישראל אריאל
ראש מכון המקדש, ירושלים ת"ז

הרב בנימו ברונר
ראש ישיבת ההסדר צפת

הרב שלום גולד
רב מייסד קהילת זכרון יוסף, הר נוף

הרב גבריאל גולדמן
רב הישוב כפר אדומים

הרב אברהם גיטר
רב הישוב שפיה

הרב דוד דוקוביץ'
רב הישוב יצור

הרב רא"ם הכהן
ראש ישיבת עתניאל

הרב אליעזר ולדמן
ראש ישיבת זיר קרית ארבע

הרב אברהם וטרמן
ר"מ בישיבת רמת גן

הרב יוסף טולידאנו
רב העיר נבטת זאב

הרב נחמן כהנא
מחבר ספר פי מנחות, ראש כולל חזון יחזקאל

הרב דניאל כהן
רב הישוב כת שין

גם מי שמעורר בלב בני אדם אהבה למקום הקדוש הזה ראוי לשכר בלא ספק והוא מקרב עת בוא תקוותנו. במה שנאמר "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד פי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", ואת אומרת ירושלים לא תפנה פי אם כאשר ישתקפו אליה בני ישראל תפליית תשוקה עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה.

יציאת העם מסיני

אגודת 'אל הר המור' – עליה להר הבית בטהרה ע"פ ההלכה | להכנה והדרכת קבוצות לקראת עליה להר הבית | לתרומות למעילות בעז - 052-4767136 elhamor@gmail.com ת.ד. 34562 ירושלים

איסור העליה להר הבית

אזהרה לרבים

בעה"ח
אחינו היקרים הבאים לעיר קודשנו ירושלים ת"ו מקרוב ומרחוק
השמרו נא

מהאיסור החמור של הכניסה למקום המקדש והר הבית (קריאת הרבנות הראשית ופוסקים אחרונים)

הרב שמואל סלאנט רב העיר ירושלים	הרב אברהם יצחק הכהן קוק ראש רבני ארץ ישראל	הרב אשתורי הפרחי "כפתור ופרח"	הרב ישראל משקלאוו "פאת השולחן"	הרב רפאל אלמאנדי "דרך הקודש ע"פ חסידים והנשי מעשה"	הרב חיים נתנון "עבודת תמה"
הרב יצחק הלוי הרצוג הרב הראשי לישראל "היכל יצחק"	הרב יעקב צבי שפירא "תמורת יעקב"	הרב הלל משה העשיל "משכנות לאביר יעקב"	הרב אליהו דוד ראבינוביץ תאומים האדרת הרב העיר ירושלים	המהרי"ל דיסקין הרב מבריסק	הרב מאיר אורבך "אמרי בינה"
הרב יצחק ניסים ראשון לציון, הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הגדול	הרב יחזקאל אברמסקי נשיא ועד הישיבות, מלמנים רב וגאב"ד לנדון	הרב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי "עיר הקודש והמקדש"	הרב צבי מסח מראנק "מקדש מלך"	הרב אלעזר יהודה וולדינגברג "ציץ אליעזר"	וכן בשם הרא"י אורלנסקי הי"ד

אלול תשכ"ז

לכל אחינו בני ישראל בארץ ובחוץ לארץ הי"ו

אנו חוזרים ומוזהירים על מה שהוזהרנו מכבר, שכל יהין איש ואשה להיכנס לכל שטח הר הבית, בלי הבדל דרך איוה שער נכנסים בו, ומלבד עצם הזהירות מאיסור חמור זה של פגיעה בטהרת מקום הקודש והמקדש, יש גם מצוה רבה של מורא המקדש ושמירתו.

הרב שלמה זלמן אורבך ראש ישיבת קול תורה	הרב יוסף שלום אלישיב חבר בית הדין הגדול	הרב צבי יהודה הכהן קוק ראש ישיבת מרכז הרב	הרב משה שטרנבוך אב"ד רהעדה החרדית	הרב איסר יהודה אונטרמן הרב הראשי לישראל	הרב חיים דוד הלוי רב ראשון לציון וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל
הרב עובדיה הדייא מלמנים חבר בית הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית לישראל	הרב ישראל אלירע רב העיר אשדוד	הרב מ"ה הלוי אושפיזאי רב העיר רמת גן	הרב יצחק אבוחצירא רב העיר רמלה-לוד (בבא חאקי)	הרב שאול ישראל חבר בית הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית לישראל	הרב שלמה יוסף זיון חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל
הרב בעלזל זולטי חבר בית הדין הגדול	הרב אברהם ורנר רב העיר נטניה	הרב יוסף משאש רב העיר לחיפה	הרב יחושע קניאל רב העיר חיפה וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל	הרב שלמן חוני עבודי חבר בית הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית לישראל	הרב אפרים סוקולובר רב העיר רעננה
הרב יעקב לנדא רב העיר בני ברק	הרב שמחה הכהן קמלן רב ואב בית דין האזורי צפת	הרב אליהו קושלנסקי אב בית דין באר שבע	הרב שלמה קרליץ אב בית הדין פתח תקוה	הרב יצחק קוליץ אב בית דין תל אביב	הרב רפאל הכהן קוק רב ואב בית דין האזורי טבריה

אב תשס"ד

לאור ההזנחה בימינו, הננו לחזור ולהזהיר ששום דבר לא השתנה והאיסור החמור במקומו עומד בכל שטח הר הבית. וד' יראנו ישועתו בקרוב.

הרב עובדיה יוסף שליט"א הראשון לציון	הרב אברהם אלקנה שפירא ראש ישיבת מרכז הרב למנים הרב הראשי לישראל	הרב מרדכי אליהו הראשון לציון	הרב אליהו בקשי דורון ראש מוסדות "בני אב" הראשון לציון	הרב שלמה משה עמאר הרב הראשי לישראל הראשון לציון	הרב יונה מצגר הרב הראשי לישראל
הרב אביגדור נבנאאל רב העיר העתיקה	הרב שלמה חיים הכהן אביר ראש ישיבת "עטרת כהנים"	הרב שלום כהן ראש ישיבת פורת יוסף	הרב יחושע נויבירט "שמירת שבת כהלכתה"	הרב דוד חי הכהן רב שכונת בבת ים וראש ישיבת למתיבות ישראל	הרב שמחה הכהן קוק רב העיר רחובות וראש אבות בני הדין

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (איגרות ב איגרות תרע"ז) ביחס לעלייתו של הברון להר הבית
"פגימה אחת בקדושת בית חיינו עולה לנו (מבטלת) על כל מליונים של יושבים מעשיים"

הרב צבי יהודה הכהן קוק (שיחות חוב מס 21)
"יש להיתלהך בחרדה ופחד מסביב להר הבית. כל המחקרים וכול החיטוטים בין אלה המכונים הלכתיים ובין אלה המכונים מדעיים נכללים ככלל ריקקה מקל וחומר"

הרב אברהם אלקנה שפירא בתגובה לכרוז הקורא לעלות להר הבית, ביום ירושלים בישיבה.
"חל איסור על יהודים לעלות להר הבית"

התרשמיות מעליית רבנים למתחם ההר

צילומים תחקירן 'קשב' ועיר-עמים'.

הרב ישראל אריאל (אוחז במטרייה) ומימינו הרב דב ליאור

ב-17 למאי 2012 הצטרף תחקירן של 'קשב' ושל 'עיר-עמים' לעלייה של רבנים להר הבית. בקבוצה היו לפחות שבעה-עשר רבנים מהציונות הדתית. בין העולים היו הרב ישראל אריאל, הרב דב ליאור, והרב יהודה קרויזר.

הרבנים צעדו ברחבת הר-הבית במסלול שאיננו מתקרב לכיפת הסלע כדי להימנע מסכנת הכניסה אל תחום בית המקדש המשווער. הקבוצה לוותה על ידי שוטרים אשר אבטחו את הקבוצה, הרחיקו סקרנים, והשגיחו שהרבנים ממלאים אחר כללי הביקור. במהלך הסיור סיפר הרב ישראל אריאל בהרחבה על השתתפותו בכיבוש הר הבית במלחמת ששת הימים, ועל כך שהרב צבי יהודה קוק ו"הרב הנזיר" שהגיעו להר הבית באותו ערב דיברו על כך שכניסתם מותרת מטעם דיני "כיבוש". (בכך ניסה הרב להזכיר ולבסס דבר שכבר אמר במקומות אחרים, שגם היום ניתן, למרות הבעיות ההלכתיות, להתיר עלייה להר-הבית מכוח "מצוות כיבוש". פעילי תנועות מקדש, דוגמת הרב אריאל, מרחיבים את מנעד הפרשנויות הנובעות ממצוות כיבוש ארץ ישראל - המופיעה בכמה פסוקים במקרא - גם לשאלת השליטה בהר-הבית וקימום המקדש).

לאחר מכן עסקו הרבנים בסוגיית עליית נשים להר-הבית. אף על פי שחלקם צידד במתן אישור לעלייתן, נמנע הרב דב ליאור מאמירה חד משמעית, ואמר שמבחינת הדרכה ציבורית עדיין לא כשר הזמן לתת אישור כללי לעליית נשים, אך נשים יכולות לתרום את חלקן במאבק בדרכים אחרות. הוא העלה הצעה להקים עזרת נשים בשולי הר-הבית. רב אחר הזכיר שבזכות נשים צדקניות יצאנו ממצרים, ויש לו התחושה שבזכות נשים צדקניות גם יצאנו "לשחרר את ההר הזה יותר ממה שהוא משוחרר היום. והזרזות של הנשים תביא למה שהגברים לא מצליחים". על כך הרב דב ליאור ביקש להזכיר שאת ההשתלטות הראשונית על בית הדסה בחברון עשו נשים. הדיון נחתם בכך שהרב ישראל אריאל הטעים כי "במלחמת מצווה מוציאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. ויש מישהו שחולק שזוהי מלחמת מצווה?".

לפני שיצאו משטח הר הבית הרבנים הצטלמו על רקע מבנה כיפת הסלע, וכשיצאו מהשער הודו לשוטרים על היחס ההוגן. ברחבה מחוץ להר-הבית הרבנים החלו לרקוד במעגל ולשיר "אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב". ו"יבנה המקדש, יבנה המקדש, ועיר ציון תתמלא. ושם נשיר שיר חדש, וברננה נעלה." חלק מהרבנים קרעו קרע בחולצתם לאות אבלות על חורבן המקדש.

מטרותיהם של פעילי תנועות המקדש

מטרותיהם ומעשיהם של פעילי תנועות המקדש נעות על מנעד רחב, מהקיצוניים ביותר, הקוראים להרס האתרים המוסלמים על הר-הבית ובניית בית המקדש במקומם, דרך אחרים הקוראים לשנות את הסדרי הפולחן הקיימים במתחם הר-הבית באמצעות פעילות ציבורית, פוליטית, תרבותית וחינוכית, וזאת על מנת לאפשר ליהודים להתפלל על ההר, ועד לקצה השני, שבו פועלים אלה המבקשים לעודד עלייה יהודית להר ותו לא.

כדי לעמוד על רצונם לאשורו, יש להבין מהי תפיסת עולמם של פעילי תנועות המקדש. זו מחולקת להלן לארבע קטגוריות: לאומית, הלכתית, רוחנית-רומנטית, ומשיחית. חלוקה זו היא סכמטית בלבד, ואילו במניעיהן ופעילותן של תנועות המקדש גורמים אלה משולבים ומזינים זה את זה. יש להדגיש שלמרות פעילותם הענפה, חלקם של פעילי תנועות המקדש בציבור הציוני-דתי הוא קטן.

לאומיות

הלאומיות היתה מרכיב מרכזי בכמיהה למקדש מאז ימי 'ברית הבריונים', בשנות העשרים של המאה הקודמת. חברי 'ברית הבריונים', אב"א אחימאיר, אורי צבי גרינברג ויהושע השל ייבין, החזיקו בהשקפה הרואה בקימום הלאום היהודי ובהקמת ממלכה (ולא מדינה דמוקרטית) את מטרתה של הציונות. בלב ממלכה זו יעמוד בית המקדש השלישי. אברהם שטרן (יאיר) ניסח ב-1940 את 'עיקרי התחיה', מסמך המגדיר את המצע האידיאולוגי של הלח"י. סעיף י"ח ואחרון במצע קובע כי יש צורך ב"בניית הבית השלישי כסמל לתור הגאולה השלמה". תפיסה זו ראתה המשך ישיר בחוג 'הסולם' של ישראל (שייב) אלדד.

בזמננו ניתן לחזות בכמיהה לאומית לבניין הבית השלישי אצל פעילי תנועות מקדש שאינם שומרי מצוות (לפחות לא במובן המקובל), כגון גרשון סלומון או אריה אלדד, אולם אין ספק שהמימד הלאומי משותף גם לפעילים דתיים יותר, ומתהווה תחת ידיהם לכדי לאומיות-דתית רדיקלית. פעילי תנועות מקדש אלה רואים במקדש אמצעי לאחדות העם, דהיינו לאיחודו תחת מרכז אחד, הנהגה אחת ואידיאולוגיה יהודית אחת. רצונם בקימום בית המקדש קשור בצורה עמוקה ללאומיות הישראלית: ראשית מפני שהיא מגלמת את האפשרות הממשית לבנות את בית המקדש, שהפכה ריאלית רק לאחר קום מדינת ישראל, וביתר תוקף לאחר מלחמת ששת הימים. שנית, וחשוב יותר, מדובר גם בכמיהה לאיחוד כל העם היהודי תחת מנהיגות דתית אחת, שהפכה ריאלית לאחר הקמתה של מדינת ישראל.

פעילים אלה, אם כן, מבקשים לשחזר תקופה בה היה (רשמית, מיתית) רק מרכז דתי אחד לכלל ישראל. הערגה הלאומית למקדש, אם כן, היא כמיהה לעם, לאומה, לאחדות לאומית. זהו אופן של רדיקליזם לאומי-דתי, אשר בניגוד לחברה החרדית אין לו בעיה עם המודרנה או המגע עם העולם המתועש והמתוקשר, אולם הוא דוחה את ערכיו של עולם זה משתי בחינות חשובות: הוא קם כנגד האינדיבידואליזם וכנגד הדה-מיתולוגיזציה שמאפיינים אותו.

בתפיסה זו משמש המקדש ככלי להבאת סדר ואחדות, הן על ידי ביטול המחלוקות האידיאולוגיות בציבור וכינוסו תחת דגל אחד, והן על ידי ניטרול המגמה האינדיבידואליסטית והתכת הציבור לכדי גוף אורגני מאוחד.²⁷ הרצון להקים מחדש את בית המקדש הוא רצון לכונן סדר לאומי ודתי חדש: אחיד, יציב ונצחי.

הלכה

ההלכה היא מניע לבניית בית המקדש ולו מהסיבה שכשליש מן המצוות המפורטות בתורה עוסקות בעבודת הקורבנות ובמקדש. כאן יש צורך במקדש (או לכל הפחות בעלייה להר הבית) כדי לקיים כמה שיותר מצוות, ויש צורך לקיים כמה שיותר מצוות כי זהו רצון ה'.

הרב ישראל אריאל מ'מכון המקדש' מרבה להתייחס לנקודה זו:

27 ראו הרחבה על כך אצל תומר פרסיקו, "שחרור ירושלים ושני גלים של פונדמנטליזם יהודי", **לולאת האל**, 1.6.2011, http://tomerpersico.com/2011/06/01/second_order_jewish_fundamentalism

"יש מצווה לעלות להר בכל עת ובכל שעה, ומי שעולה להר מקיים מצוות עשה מן התורה. [...] לפני שאתה שואל תלמיד חכם מה דעתו על העלייה להר הבית, שאל אותו: מה דעת כבוד הרב על העובדה שהבוקר לא הקריבו את קרבן התמיד במקדש? [...] מי שאין ליבו על ביטול העבודה במקדש, ומי שביטול מאתיים מצוות של תורה אינו נוגע ללבו, מדוע שיגע לליבו שיהודים אינם בהר הבית, וכי מה יש להם להפש שם?"²⁸

הכמיהה למקדש נובעת כאן מתוך תפיסה דתית פונדמנטליסטית, הבאה לידי ביטוי ברצון לחזור ולממש את מה שנתפס כמלואה ושלמותה של ההלכה, או אף היהדות.

רוחניות רומנטית

הכוונה כאן היא לתפיסה שעל פיה לו רק ייבנה המקדש, היהודים יוכלו לכונן קשר אמיתי ואינטימי יותר עם האלוהים. לחילופין המחזיקים בתפיסה זו סבורים שהעדר מקדש מפריע כיום לכינונה של דתיות עמוקה. לתפיסה זו שותפים רבים מפעילי תנועות המקדש. הנה, למשל, דבריו של משה פייגלין המכוונים לעניין זה:

"כל העניין של המקדש הוא החיבור הבלתי-אמצעי של האדם לאלוהיו. הדת נוצרה כשנלקח מאיתנו בית המקדש. כל האותנטיות החסרה בטקסיות הדתית, החלחלה העוברת בראש החילוני כשהוא רואה את הרוטינה חסרת הפשר כביכול באותן ד' אמות של הלכה, שאין לנו מלבדן מאז חרב הבית ולמעשה הן מחליפות אותו - כל הניתוק הזה בין הדת לחיים - כל אלה תוצר של אבדן המקדש."²⁹

פעמים רבות פעילי תנועות מקדש אלה מעוניינים לעלות אל ההר כדי לחוות חוויות דתיות בעלות עצמה שאין הם רגילים אליה, ואשר מתאפשרות משום הקרבה למקום המקדש. גם חלק מקבוצות הנשים שעולות אל ההר מתבטאות באופן דומה על החוויה שחוו במתחם.³⁰

משיחיות

בניין בית המקדש קשור למשיחיות. אולם יש לעמוד על הסוגה המסוימת של המשיחיות שבה מדובר במקרה הנדון כאן. מובן שיש בין אלה המעוניינים להקים את המקדש רבים הבטוחים שהדבר יהיה צעד מכריע בהבאת הגאולה, אולם לא כל מי שרוצה להביא את הגאולה גם רוצה להקים את המקדש. אם נתבונן בתנועה המשיחית החשובה ביותר שנוצרה בישראל מאז קום המדינה, 'גוש אמונים', נוכל לראות שמרבית אנשיה, כמו גם הקו המרכזי של התנועה, כלל לא עסקו בבניין הבית - לפחות לא עד השנים האחרונות. 'גוש אמונים' הציגה משיחיות שיזמה התיישבות בחבלי יהודה ושומרון, וראתה בכך התקדמות לקראת הגאולה, אולם השאירה את המצב על ההר כפי שהוא, ולא ניסתה לערער על הסטטוס-קוו.

ניסיון 'המחתרת היהודית' לפוצץ את כיפת הסלע בתחילת שנות השמונים חרג בצורה מהותית מהמשיחיות הגוש-אמונית. הוא היה ביטוי ליוזמה פרטית, אוונגרדית ומהפכנית, שקראה תיגר על הסדר הקיים וביקשה לשנות את תודעת העם כולו בבת אחת. המתכננים כיוונו להביא לתמורה רבתי ביחס האוכלוסייה היהודית בארץ למסורת היהודית, ובאופן ספציפי לעורר אותו מהסתפקות במצב הנוכחי לדרישה תקיפה לגאולה קונקרטיית ומיידית. בכך הם ראו עצמם כאוונגרד נבואי היוצא לפני המחנה במטרה לשנות את נתיב תנועתו.

'גוש אמונים', תחת הנהגתו של הרב צבי יהודה קוק היתה תנועה קולקטיבית וציבורית, ותמיד ראתה עצמה כמבטאת את רצונו העמוק והאותנטי של "כלל ישראל". רצון הכלל הבטיח לגיטימציה לפעולות חיל החלוק האמוני, דהיינו להתיישבות ביהודה ושומרון. מנגד, חברי המחתרת לא התכחשו לכך שהציבור הרחב אינו תומך בהם. אדרבה, המחתרת באה להעביר אותו בעל כורחו וללא אישורו למציאות של גאולה סוטאלית.³¹

28 מענייני הישועה, גיליון 510, עמ' 15

29 משה פייגלין, מקור ראשון, 3.6.11

30 ראו למשל גיליון 5.8.11 של מגזין נשים מבית מקור ראשון.

31 ראו דבריהם על יהודה עציין ומנחם לבני, מתכנני הפעולה, אצל חגי סגל, אחים יקרים, כתר, 1987, עמ' 62-63, 277-278.

כבר כאשר התארגנה המחותרת נמתחה עליה ביקורת מתוך עמדה "גוש אמונית" זו, דהיינו שאין להרחיק למחוזות שהלגיטימיות שלהם בעיני העם אינה קיימת. כדי להתקדם לעבר בניית בית המקדש, חשבו הוגי 'גוש אמונים', יש צורך קודם כל - כתנאי מקדים, ולא כתוצאה - בשינוי תודעתי של העם.³² בדיקת הרקע ההגותי של מתכנני הפניעה במתחם כיפת הסלע, מנחם לבני ויהודה עציון, מראה שהם אכן לא נסמכו על האידיאולוגיה המרכזית של 'גוש אמונים', אלא על מחשבתו של שבתי בן דב,³³ הוגה ציוני-דתי פורה שהציע משיחיות "ניטשיאנית",³⁴ דהיינו כזו הנסמכת על רוחו החופשית והמרדנית של הפרט, הקובע דין עבור עצמו, ולא תלוי בהחלטותיהם או בדעתם של גדולי הפוסקים או של העם בכללותו. הסמכות הדתית של הפעיל הנבואי-ניטשאני מגיע מתוכו (אם כי בהשראה אלוהית), מתוך הקול האינטואיטיבי הלוחש לו שעליו לפעול למען הכלל - אף על פי שהכלל אינו מעוניין, לכאורה, בפעולתו. מדובר, אם כן, בתפיסה מהפכנית, תרתי משמע, של תפקיד היהודי אל מול ההלכה ואל מול כלל עם ישראל.

בסופו של דבר נסוגו מתכנני הפעולה מפני שהרגישו שאין לה סיכוי לשנות את רוחו של העם.³⁵ לאחר מעצר המחותרת היהודית הודה יהודה עציון, אחד ממנהיגי המחותרת היהודית של שנות השמונים ומהאידיאולוגים של תנועות המקדש, וממתכנני פיצוץ כיפת הסלע, ש"לא איכשר דרא" (לא מוכשר/מוכן הדור). את הדברים הבאים כתב עציון במהלך ריצוי עונש מאסר:

"עלינו לבנות כוח חדש שיתפתח אט, אט, תוך התקדמות פעילותו החינוכית והחברתית להנהגה חדשה. מובן שאינני יכול לחזות האם תסולק כיפת הסלע מן ההר במהלך החתירה של הגוף החדש או אחרי שכבר ינהיג את העם בפועל, אך העובדה ברורה היא לבטח שההר יטוהר..."³⁶

עציון מודה שרעיון הקמת המקדש לא התנחל עדיין בלבבות, וכי יש לעשות את תכנית ההכשרה התרבותית והאמונית **בטרם** יתבצע השלב השני, המעשי, של סילוק כיפת הסלע. רעיון טיהור הר הבית מקודשי האסלאם הוא נכון, טען, אלא שהמחותרת היהודית הקדימה את זמנה בעשרים שנה לערך.³⁷ בהמשך לדברים אלה, כשהשתחרר הקים עציון את תנועת "חי וקיים", שפועלת על פי קו זה של הכשרת הלבבות לטיהור ההר. קריאה לפעולה הדרגתית לשינוי תודעה, שרק בעקבותיה ייבא כוח פוליטי שיאפשר את שינוי הסטאטוס-קוו על ההר, ניתן למצוא גם בקרב מנהיגי 'התנועה לכינון המקדש', יוסף אלבוים:

"כך דרכה של מהפכה: מבקשים לגיטימיות, נאבקים להגדלת הנתח, אחר כך מתחרים על הבכורה ובסוף דוחקים את הזר אל מחוץ לחוק."³⁸

'מכון-המקדש' וארגונים נוספים פועלים על פי הנחה דומה (פירוט על דרכי פעולתם של ארגונים אלה ראו להלן, בחלק ב').

סיכום מטרתיהם של פעילי תנועות המקדש: תעוזה הולכת וגוברת וסכנה להתפרצות

זהו, אם כן, הרקע להתגברות פעילותם של ארגוני המקדש. במהלך שלושים השנים האחרונות קמו עשרות ארגונים ועמותות במטרה לקדם את תודעת המקדש בישראל. ארגונים אלה פועלים "להכשרת הלבבות" לשינוי הסדרי הפולחן במתחם ההר, ובסופו של דבר לקידום בניית הבית השלישי.

32 ראו למשל דברי הרב משה לוינגר שם, עמ' 108-109, או ויכוח של עציון עם הרב יואל בן נון, שם, עמ' 113.

33 בן דב עצמו שאב רבות משחרי המקדש הלאומיים יותר, כגון ישראל אלדד, וחזר בתשובה אחרי שספס מהם את עיקרי תורתם. ראו עליו ועל הגותו אצל מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר הבית**, מאגנס, תשס"ח, עמ' 56-67.

34 כדברי שלמה פשר, שמבדיל בין סוגים שונים אלה של משיחיות בעבודת הדוקטורט שלו, **Self-Expression and Democracy in Radical Religious Zionist Ideology**, האוניברסיטה העברית, ינואר 2007.

35 חגי סגל, **אחים יקרים**, כתר, 1987, עמ' 137.

36 שם, עמ' 279.

37 שם, עמ' 278-279.

38 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר-הבית**, מאגנס, 2007, עמ' 131.

צבירת הכוח והתפשטותה של הפעילות למען בניין המקדש היא אפוא הדרגתית. היעד הסופי שפעילי תנועות המקדש לקחו לעצמם, "להנהיג את העם" כדברי יהודה עציון, ולהקים את בית המקדש השלישי, נותר, אולי, רחוק, אך כעבור שלושים שנה של פעולה הצליחו פעילי תנועות המקדש להגיע להישגים מרשימים בקרב הציבור הדתי-לאומי. בידם עלה להביא לשינוי העמדה ההלכתית בנוגע לעליה להר הבית אצל ועד רבני יש"ע, ואף לחשוף פרצות בציבור החרדי, שהפעילות למען המקדש כפרוגרמה מעשית היתה זרה לו (ראו דברינו על 'התנועה לכינון המקדש' להלן). מה שהתחיל כרעיון אצל קבוצה קטנה של אנשים הפך לאחר כמעט שלושים שנה של פעילות חינוכית ופוליטית לנושא לגיטימי בשיח הציבורי ואף לתוכניות פעולה.

כישלון תכנוניה של 'המחרת היהודית' הביא למיתון המתח המשיחי, והתוויית דרך פעולה שונה להם ולקבוצות הדומות להם. במקום פעולה מיידית, מהפכנית, שאמורה להביא לגאולה מתוך משבר, הם פנו לפעולה ארוכת טווח של חינוך והכשרה של הציבור היהודי, שמתוכה, באופן הדרגתי, אמורה לעלות הדרשה והתמיכה הציבורית לקימום בית המקדש השלישי.

התעצמות תנועות המקדש והתגברות תודעת המקדש, בעיקר בסקטור הדתי-לאומי, מאז פרשת המחרת היהודית, ובעיקר בעקבות הסכמי אוסלו, מהווה, אם כן, הגשמת חלק מחזונו של יהודה עציון, ומקשרת אותו לתפיסה ה"גוש-אמונית" הממלכתית שרואה בשינוי "מלמטה", דרך דעת הקהל, את הדרך להגשמת היעד. תהליך "הכשרת הלבבות" - שקודם לשלב המעשי של סילוק כיפת הסלע - מתקיים בכל עוז והופך היום את הדיון בשינוי הסדרי השליטה בהר הבית ואת הקמת המקדש לחלק מהשיח הציבורי והפוליטי בישראל.

גם אם ההתמקדות הנוכחית בפעולות החינוך מסמנת דחייה, לעת עתה, של ניסיונות אלימים לשנות את הסטטוס-קוו על ההר, הרי התנהגותם של חברי הקבוצות הללו תלויה גם בהתנהלותה של הנהגת המדינה ביחס אליהם ומצב המשא ומתן עם הפלסטינים. יש לזכור שתכנון 'המחרת היהודית' לפוצץ את כיפת הסלע התגבש על רקע היאוש ב'גוש אמונים' מחתימת הסכם השלום עם מצריים וההכנות לנסיגה ישראלית מסיני. אלו עודדו את יהודה עציון לפרוץ לעצמו דרך עצמאית להבאת הגאולה.³⁹ בעקבות ההחלטה על תוכנית 'ההתנתקות' מחבל עזה העריכו גורמים במערכת הביטחון שייתכן ניסיון פגיעה במבנים שבמתחם ההר, ואף נערך דיון מיוחד בכנסת על הנושא.⁴⁰ ראש השב"כ לשעבר עמי איילון אומר כי

"מצאנו [בשב"כ] כי יש קשר ישיר בין מידת הסובלנות ואפילו תמיכה, שרשויות השלטון מגלות כלפי התבטאויות של רבנים ומנהיגים פוליטיים, כפי שבא לידי ביטוי באירועים כמו למשל בכיכר ציון [ערב רצח רבין], לבין אלימות פוליטית. [...] בשאלה של עקירת ישוב למשל, האחוז הזה [של הרואים בפעולה אלימה דרך אפשרית] יגדל בהתאם לאווירה וללגיטימציה."⁴¹

מוטי ענברי קובע כי התגברות העיסוק במקדש בתקופה האחרונה ושינוי היחס בקרב הצינונות הדתית מריחוק זהיר לקרבה מתלהבת היא התפתחות "דרמטית". על פיו היא נובעת מתוך יאוש מקצב התקדמותה של הגאולה, וניסיון למצוא "קיצור דרך" למטרה זו.⁴² יש לשער שהתפתחות מדינית שתהווה מבחינת פעילי תנועות המקדש נסיגה בגאולה, תחזיר לקדמת הבמה אפשרות לפעולה חד-צדדית ומהפכנית, שתביא באחת את הישועה.

39 שם, עמ' 43.

40 "הצעות לסדר-היום הערכת מערכת הביטחון בדבר חשש לפינוע בהר-הבית והתנקשות באישים בעקבות ההחלטה על ההתנתקות", 28.7.04 http://knesset.gov.il/tqi/knesset_new/knesset16_huka/HTML_28_03_2012_04-52-37-PM/FTR_160-04JUL28_SIFRIA-042.html

41 ראיון של יזהר באר ויהודית אופנהיימר עם עמי איילון, 13.12.12.

42 מתוך ראיון איתו בבלוג 'לולאת האל' של תומר פרסיקו: http://tomerpersico.com/2012/10/21/inbari_interview.

פרשת גשר המוגרבים

פרשת גשר המוגרבים מערבת מספר גופים ואינטרסים בנקודה בעלת מטען פוליטי ודתי אקוטי, ומבהירה את האפשרויות להתלקחות מדינית ודתית סביב הר הבית. על פי מסורת מוסלמית סוללת העפר שמתחת לגשר הקיים מכסה את מסגד אל-בוראק, שהוקם במקום בו קשר מוחמד את סוסו בשם זה.⁴³ בפרשה היו מעורבים ממשלות ישראל, ירדן ומצריים, עיריית ירושלים, כוחות הביטחון ו"נערי גבעות". על פי אזהרות ירדן ומצריים היתה יכולה הפרשה לעורר מהומות בארצותיהם, והיא הסתיימה כאשר ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, הורה להפסיק את העבודות על הגשר.

גשר המוגרבים מהווה את הכניסה היחידה ליהודים ותיירים אל מתחם ההר, והשמירה עליו נתונה למשטרת ישראל, המחליטה, בהתאם להערכותיה, מי יכול לעלות בו ולמי נאסרת הכניסה. הגשר הקיים הוא מבנה פרוביזורי, שנבנה לאחר שסוללת העפר שעליה ניצב התמוטטה בשנת 2004, עקב גשמים ורעידת אדמה קלה. בסוף 2006 החלה מדינת ישראל בעבודות שיפוצים בגשר ללא היתר בנייה ותחת האמתלה של עבודות תחזוקה שוטפות. העבודות הובילו מיד למשבר דיפלומטי מול הווקף ומול ממלכת ירדן. הן הופסקו לאחר פניית חבר מועצת העיר מטעם מרצ, פפה אללו, ועו"ד דני זיידמן מטעם ארגון עיר עמים, והעירייה הורתה להכין תוכנית בנייה מסודרת. התוכנית, מס' 12472, פורסמה באוקטובר 2010, ובמסגרתה הוצע להרוס את הגשר הפרוביזורי הקיים, להרחיב את רחבת התפילה בכותל ולבנות מעלה חדש לשער.⁴⁴

תכנון העירייה היה להציב גשר גדול למדי, בעל שבעה עמודי תמיכה: "ארבעה בתחומי הגן הארכיאולוגי ושלושה באזור הסוללה".⁴⁵ בניית הגשר החדש היתה מחליפה את המבנה הישן, שלוקה בבטיחות ובאסתטיקה, מרחיבה את עזרת הנשים, ומאפשרת גישה של כוחות משטרה גדולים (עד 300 שוטרים בו זמנית), ואף כלי רכב צבאיים ונגמ"שים.⁴⁶ ישנם גם תכנונים לבנות משטח תלוי, בסוף הגשר ומחוץ למתחם ההר, שעליו ייבנה בית כנסת.⁴⁷ מצריים וירדן הזהירו מפני פריצה של מהומות בקרבן אם התוכנית תצא לפועל. מזכיר הממשלה צבי האוזר הגיע לירדן באוקטובר 2011 לצורך חתימה על מזכר הבנות, אולם נתקל בסירוב.

ב-8.12.11 הורה מהנדס העיר ירושלים, האדריכל שלמה אשכול, להרוס תוך שבוע את הגשר הזמני, שאם לא כן יוצא צו לסגירתו המיידית.⁴⁸ למחרת היום יצא מסר תקיף מפי שר החוץ של ירדן, נאסר ג'ודה, שקבע כי "ירדן מתנגדת לכל ניסיון של ישראל להשפיע על האתרים הקדושים בירושלים, לרבות גשר המוגרבים".⁴⁹

"גורמים ממשלתיים סבורים שמיקומו של מעלה-המוגרבים ברחבת הכותל המערבי והחוק הישראלי שהחיל את החוק והמשפט הישראליים על מזרח ירושלים דים כדי לקבוע שבנייה במקום היא עניין פנים-ישראלי שאיננו טעון אישור או תיאום. לא-כך רואה זאת ממשלת ירדן. לדידה, רחבת הכותל המערבי וכל האזור שמסביב למתחם

43 ראו התייחסות לכך אצל אורי טל, "העבודות במעלה המוגרבים - מוגש לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת", 11.2.07, עמ' 5

44 התוכנית כוללת: 1. שינוי במערך ייעודי הקרקע כדלהלן: משטח הר הבית ורחבת הכותל, לשטח ציבורי פתוח. משטח ציבורי פתוח לשטח הר הבית ורחבת הכותל. 2. ביטול הוראות תוכנית 5354 לענין הקמת ביתן שמירה ג'. 3. קביעת הוראות פיתוח לשטח ציבורי פתוח. 4. קביעת הוראות פיתוח לשטח הר הבית ורחבת הכותל. 5. קביעת בינוי להקמת גשר הולכי רגל לעליה לשער המוגרבים. 6. קביעת קווי בנין לגשר, לביתן מתפללי הכותל. 7. קביעת שטחי הבניה המירביים בתחום התוכנית. 8. קביעת הוראות בינוי והוראות עיצוב אדריכלי. 9. קביעת הנאים למתן היתר בניה ולמתן תעודת גמר. את התוכנית ניתן למצוא באתר העירייה: <http://www.mmi.gov.il/turTabot/ta4.asp?MsTochnit=12472&kod=3000&gis=false>

45 אורי טל, "העבודות במעלה המוגרבים - מוגש לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת", 11.2.07, עמ' 3

46 יצחק רייטר, "גשר המוגרבים: שאלה של תבונה מדינית", אתר 'אפשר לחשוב', 19.07.11.

47 נדב שרגאי, "יותר גבוה מאל-אקצא", הארץ, 30.10.6, <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1149713>.

48 יוסי אלי, "מהנדס העיר י-ם: צו סגירה לגשר המוגרבים", nrg, 8.12.11, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/314/278.html>.

49 סוכנויות הידיעות, "ירדן מזהירה את ישראל: אל תסגרו את גשר המוגרבים", nrg, 9.12.11, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/314/658.html>.

הר-הבית הם חלק מאל-חרם אל-שריף. ישראל, טוענים הירדנים, הכירה בזכויותיה של ירדן במקום זה הן בהסכם השלום שבין שתי המדינות הן בהכרה בהמשך ניהול המקום על ידי הווקף הירדני.⁵⁰

בבוקר ה-12.12.11 סגרה הקרן למורשת הכותל, בהוראת עיריית ירושלים, את גשר המוגרבים.⁵¹ באותו הערב פרצו 40 "נערי גבעות", רובם חברי 'גרעין שכם', את גדר המערכת בין ישראל וירדן, בקרבה לגשר אלנבי ולאחר הטבילה הנוצרי "קסר אל-יהוד". פעילי הימין השתלטו על בנין בשטח ההפקר וסרבו להתפנות ממנו. את הפעולה הזו הם ביצעו כדי להעביר, לטענתם, מסר לממשלת ירדן שלא תתערב בענייני הר הבית.⁵² מתגלה כאן קשר מובהק בין המתרחש על ההר ובסביבתו ובין פעולות "תג מחיר", כאשר מעשה שהתפרש כצמצום הריבונות היהודית על ההר גרר אחריו פעולת תגמול ואזהרה, הפעם כנגד ממשלה זרה.

התוכנית לבניית הגשר החדש לא בוצעה, לבסוף, בהוראת ראש הממשלה נתניהו, בגלל החשש שהעבודות יעוררו תגובות קשות ממצריים וירדן.⁵³

50 יצחק רייטר, "גשר המוגרבים: שאלה של תבונה מדינית", אתר 'אפשר לחשוב', 19.7.11.

51 יוסי אלי, "גשר המוגרבים נסגר; אין מעבר בין רחבת הכותל להר הבית", nrg, 12.12.11, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/315/401.html>.

52 "הצעירים מוחים על התערבות ממשלת ירדן בפרשת הגשר, המהווה חלק ממתחם אל-אקצה: 'אם יש להם דרישות לגבי הר הבית, כדאי שידעו שלנו יש דרישות לגבי ירדן', אמר מנהיגם, פעיל המאחזים מאיר ברטלר. כתגובה לאיומים הירדניים נגד סגירת מעבר המוגרבים, החליטו צעירי ההתנחלויות לבצע פעולת מחאה שתגיע לידיעתה של ממשלת ירדן. 'החוצפה הירדנית בפרשת הר הבית הובילה אותנו להעביר מסר לירדן', אמר ברטלר ל nrg-מעריב. "אסור להתערב בעניינים הפנימיים של מדינת ישראל". ברטלר, חבר תנועת הליכוד, הוסיף "כל חבר ליכוד מכיר את השיר 'שתי גדות לירדן, זו שלנו זו גם כן'. כדאי מאוד שהירדנים ידעו שאנחנו לא שוכחים את השיר הזה" - עמיחי אתאלי, "עשרות צעירים מההתנחלויות חצו את הגדר לירדן והקימו מאחז" 12.12.11 <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/315/516.html>.

חלק ב': הארגונים והתנועות למען המקדש

קידום סדר היום הנוגע להר הבית ולמקדש נעשה על ידי עמותות, גופים ופעילים המחזיקים באידיאולוגיה ובמטרות מוצהרות דומות. יחד עם זאת, אפשר להבחין ביניהם, וזאת נעשה כעת. תחילה נערוך הבחנה ראשונית בין הגופים השונים, על פי מטרותיהם:

- הקמת בית המקדש השלישי בידי אדם: 'מכון המקדש', 'התנועה לכינון המקדש', 'הקדש- אוצר המקדש', 'נשים למען המקדש'.
- קידום המקדש או הר-הבית כמרכז התרבות בישראל: 'נאמני הר הבית', 'אל הר המור'.
- חתירה והתמקדות במתן זכויות פולחן ליהודים בהר הבית: זכויות אדם בהר הבית'.
- חתירה ל"כיבוש הר הבית מידי האויב" ו"ייהוד הר הבית" (בדרך כלל תוך שימוש בפרובוקציות ובדברי הסתה וגזענות בוטים): 'הר הבית שלנו - המטה להצלת העם והמקדש'.
- התמקדות בלימוד הלכות עבודת המקדש ומעשי הקורבנות: 'המכון ללימודי המקדש במצפה יריחו', 'שיבת תורת הבית', 'שיבת הר הבית'.
- התמקדות בהכנת כלי הפולחן הדרושים לעבודת המקדש: 'מכון המקדש - בית האומן העברי', 'מכון מעשי הבית'.
- חינוך והפצת ידע על המקדש: 'המדרשה לידע המקדש- ביסוד מכון המקדש'.

חלק מהגופים פועלים בכמה מהחזיתות הללו במקביל, למשל, 'מכון המקדש', על שלוחותיו השונות, עוסק במחקר, חינוך, שיחזור כלי פולחן ועוד, אך ראשו מצהירים גם על מטרותם הסופית - בניית בית המקדש השלישי בימינו אלה והסרת "השיקוץ", כדבריהם:⁵⁴

להלן נציג מידע מפורט יותר על כמה מהגופים המרכזיים הפעילים לקידום סדר היום הנוגע לבית המקדש. שני ארגוני המקדש הותיקים והפעילים ביותר הם "נאמני הר-הבית" (1982) ו"מכון המקדש" (1984). בשלושת העשורים מאז התחילה תנועת נאמני הר-הבית לפעול נרשמו עוד קרוב לעשרים עמותות שונות שעוסקות בנושא המקדש והר-הבית (ראו פירוט בנספח א' שבסוף הפרק). בנוסף להן פועלים בתחום זה עוד גופים, שאינם רשומים כעמותות (ראו שם).

תרבות המקדש בתקשורת

תנועות שוחרי המקדש מייצרות פעילות תקשורתית ענפה, הן באתרי אינטרנט ייחודיים לנושא והן בתקשורת הכתובה של הימין והזרמים הדתיים לאומיים. נושא קימום המקדש זוכה לסיקור נרחב גם בעיתונים, בפורטלים, ובאתרי חדשות כגון: 'ערוץ 7', 'מקור ראשון', 'כיפה', 'הקול היהודי', 'חב"ד אינפו' ועוד, וכן בחלק מעלוני השבת המחולקים מדי שבת בבתי הכנסת. בשנת 2011 החל 'מקור ראשון' לפרסם מדור שבועי בנושא הר-הבית, שנקרא "עמוד הבית", אשר נכתב על ידי העיתונאי ארנון סגל. העמוד כולל כתבה ראשית הקשורה לסוגיה אקטואלית בנושא הר-הבית, טור בשם "מד הגאולה - עדכון שבועי מהר-הבית", ופינה בשם "בית חלומותי", בה דמויות מפורסמות מספרות על הקשר האישי שלהן לבית המקדש. לא כל השיח הנ"ל עוסק בתכניות פרקטיות להקמת המקדש ולתכניות פעולה, אלא יש לראות בו חלק מהמכלול הגדול ביותר של שיח המקדש.

קיימים גם ערוצי תקשורת המוקדשים רק לנושא הר-הבית והמקדש: 'התנועה לכינון המקדש' מפיצה ביטאון חודשי בשם 'יבנה המקדש' שיוצא בתבנית של עיתון, ובנוסף קיים גם הביטאון האלקטרוני של התנועה. קיימים אתרי אינטרנט ייחודיים לנושא המקדש, כמו אתר 'מכון המקדש', ערוץ you-tube של 'מכון המקדש', 'ישראל המקדשית', 'בית המקדש טי וי' אתר 'נאמני הר-הבית' כמו גם אתרים הכוללים הדמיות של בית המקדש. האתר שהיה הפעיל ביותר בנושא, ואחד מבעלי ההתבטאויות הקיצוניות והגזעניות ביותר, הוא 'הר-הבית שלנו'.

54 כך למשל מתייחסת אל כిפת הסלע מוריה יוסף מ'המדרשה לידע המקדש' - **טל שמים**, גיליון 66, תמוז תשס"ט, עמ' 28.

נאמני הר-הבית

תחילת פעילות: נרשמה כעמותה ב-1982

מטרה מוצהרת: "להביא להגשמתה של האמונה והשאיפה ההיסטורית של עם ישראל המעוגנת בתורת ישראל שעל פיה הר הבית הינו מקום המרכז הלאומי הדתי הרוחני של עם ישראל וארץ ישראל"⁵⁵.

היקף פעילות: העמותה מעסיקה עובדת אחת בשכר ומפעילה אתר אינטרנט בשפה האנגלית. על פי הדיווח העצמי לרשם העמותות עומדים לרשות התנועה 957 מתנדבים. בהפגנה של נאמני הר-הבית בחנוכה 2011 צפו תחקירני 'קשב' בעשרות משתתפים שמילאו אוטובוס אחד. בשנת 2010 הושקעו 225 אלף ש"ח בפעילות שוטפת והסברה.

אפיקי פעולה מרכזיים: תנועת 'נאמני הר הבית' היא הוותיקה מבין תנועות המקדש. תומכיה באים הן מחוגי 'ארץ ישראל השלמה', הן מיוצאי האצ"ל והלח"י, והן ממעגלים דתיים-משיחיים. מדי שנה אנשי התנועה מפגינים ומבקשים מהמשטרה לעלות ולהתפלל בהר הבית במועדים קבועים: ראש השנה, יום כיפור, ערב סוכות, חנוכה, פסח, שבועות, יום העצמאות, יום ירושלים ותשעה באב. במועדים אלה נוהגים נאמני הר הבית לערוך טקסים שונים – "הנחת אבן פינה למקדש", ניסוך מים במעיין הגיחון, חתונה יהודית בשער המוגרבים ועוד⁵⁶. גרשון סלומון, יו"ר התנועה, אינו שומר מצוות, ועל פי הטיפולוגיה שהצענו לעיל, המוטיבציה של התנועה היא לאומית יותר מאשר דתית.

דמויות מרכזיות: גרשון סלומון, ראש התנועה. בתחילת שנות התשעים פרשו מהתנועה חברים שומרי מצוות, והקימו את 'התנועה לכינון המקדש'. מאז החלה השפעתה של התנועה לדעוך.

מיקום: משרדי העמותה נמצאים ברחוב אליאש בירושלים.

תנועת נאמני הר הבית וארץ ישראל
 המשרד הראשי: רח' עליאש 8, ת.ד. 18325 ירושלים, טל: 02-6251112, טלפקס: 02-6251113, סלמון: 054-4826175

הר הבית, ירושלים וארץ-ישראל בסכנה!
בסוכות נעלה לרגל
להר הבית - לב האומה
נזהיר את נתניהו:
העם דורש ריבונות

יהודית בהר הבית, יהודה ועומרון וגזרה ותפילת יהודים על הר קודשם ארץ ישראל ניתנה על ידי בורא עולם רק לעם אחד - לעם ישראל

כן נפגין מול קודש האומה:
 לא תקום לעולם מדינת מרצחים פלשתינית בהר הבית, בירושלים ובארץ אמת. נקרא לבטל את "הרשות הפלשתינית" ולהשיבה לטובת נרמם באחריות את תוכנית "שתי מדינות" ורגל אש"ף. מול מקום המקדש נשבע "אם אשכח"... ולקיים את המקדש בחי חוגו.

איתנו חרום עולמי ותקיימו באכזריות כוחות הכיבוש
בחול המועד סוכות, ביום ראשון, י"ח בתשרי תשע"ב (16.10.11) בשעה 10:00 בבוקר.
 מהמסגרת בירובת נגד עובדות עזרי הכופל המטיב, בנוף העיר העתיקה בירושלים

כלם נקראים בשעה הרגל זו להר הבית-לב האומה לעטר את חורבן הבית העתיק, הבית המסרי והרחוק, התחלף בהר-הבית, בירושלים, בעזה, ביהוד, בעמקן ובחרב ארץ אבותי, שאברהם ובנה נרעם זמנה בדי דהנהרגי משמט רגל, נעדרת חסר, חזן רבנות ממשעת השעה הרגלית.

בניית האולם החדש, ירושלים, תשס"ו, תשס"ז ותשס"ח
 תנועת נאמני הר-הבית וארץ ישראל

תנועת נאמני הר הבית וארץ ישראל
 התנועה לכינון המקדש
 המשרד הראשי: רח' עליאש 8, ת.ד. 18325 ירושלים, טל: 02-6251112, טלפקס: 02-6251113, סלמון: 054-4826175

בחנוכה נעלה ממודיעי להר הבית - לב האומה את צוואת המכבים: ישוחרר ההר! יקם המקדש! וירושלים לא תיפול שנית!

ממדיעין נעלה באומבוסים לצעדת ריבונות ואמנות: אם אשכחך... וזמנה לא זו משער ים להר הבית ולעליה להר בקבוצה אחת גדולה ארועי היום:

8:30 - 9:00 - כתכנסים בחניון בניני האומה בירושלים לנסיעה למודיעין.
 9:30 - 10:00 - מעמד המכבים במודיעין והדלקת הלמיד והנוגיות המקדש.
 11:45 - 12:00 - חנוכית המקדש תודלק בלמיד המכבים כלב רחבת שערי יפו.
 12:00 - 12:30 - אערת ריבונות ונאמנות יהודית משער יפו לעליה להר הבית.
 12:30 - 13:30 - עליה להר הבית בקבוצה אחת מאורגנת להתייחדות עם הקודש.
 14:00 - 15:30 - במעלה שערי חולדה שבהר הבית, מול מקום קודש הקודש, נדליק את חנוכית המקדש ונקיים לראשונה את מעמד ראש-החדש טבת כמנהג אבותינו במקדש.
 16:00 - מסיבת חנוכה חגיגית, מפגש חברים ודברים על שמיטת השעה במשרדי "תנועת נאמני הר הבית" ברח' עליאש 8, ירושלים.

כל יהודי נקרא בשעה גורלית זאת להשתתף בארועים חשובים אלו ביום שני, ו' חנוכה, לי בכסלו תשע"ב (26.12.11) משעה 9:00 בבוקר.
 סתכנסים בחניון בניני האומה בירושלים נכנישה לעיר מול התחנת המרכזית בשעה 8:30-9:00 בבוקר להשעה מאורגנת באוטובוסים (כלל תשלום) למדיעין וחזרה לירושלים על לסיום הארועים.

ישראל: בזאת ארש כל יגורו כואו לנייס את רוח העם בדרך מושפת המכבים
 בזאת לונדי, מרמם את הלבד שרועשוכי, רעניף את קמח העם ולנעדיב לו את כבודו הלאומי שבהולו
 זכור ונצור: אלוהי אבותינו, אבותינו, אבותינו, אבותינו, אבותינו
 חזקת ואמון הלהרית ארץ ישראל עתה ובעתיד לרובת המקדש

משמאל: דוגמאות לכרזים שנאמני הר הבית תלו ברחבי ירושלים בשנת 2011 והפיצו באינטרנט לכבוד ההפגנות בסוכות וחנוכה.

55 על פי המטרה שנמסרה לרשם העמותות.

56 אמנון רמון, יחסם של מדינת ישראל והציבור היהודי לגונויו להר הבית (1967-1996), מכון ירושלים לחקר ישראל, 1997.

פעילות בולטת: תנועת נאמני הר-הבית מקיימת בכל שנה הפגנות וצעדות, בעיקר סביב חגי ישראל.⁵⁷ כהקדמה לצעדות נתלות ברחבי ירושלים מודעות המזמינות לאירוע. בכרוזי התנועה, הקוראים לעלייה להר, מקפידים נאמני הר-הבית לציין שהעלייה מתואמת עם כוחות הביטחון ואושרה בידי המשטרה. טענה זאת מתפרשת בעיני ראשי הוואקף כעדות לשיתוף פעולה סמוי בין רשויות המדינה לנאמני הר-הבית.⁵⁸

הפעילות הציבורית של התנועה נתפסת בעיני המוסלמים כפרובוקטיבית ומעוררת תסיסה. באוקטובר 1990, בעקבות אירוע בו התכוונו חברי התנועה להניח "אבן פינה" למקדש, החלו מהומות במתחם ההר. במהלך פריצת המשטרה למתחם נפתחה אש ונהרגו 17 פלסטינים. האירוע מצוין על ידי הפלסטינים כ"טבח אל-אקצה". בעקבות התרחשויות אלה הוציאה המשטרה צו האוסר את כניסתו של סלומון למתחם ההר, אשר נמצא בתוקף עד היום. סלומון ערער על החלטת המשטרה בפני בג"ץ, אך בית המשפט נתן גיבוי להחלטה. יחד עם זאת, יש לציין שסלומון מקפיד להישמע לדרישות המשטרה ולתאם איתם את מהלכיו, וזאת בין השאר משום שהוא אינו מעוניין שלתנועתו תידבק תדמית של הפרת חוק או אלימות.

מכון המקדש ושלוחותיו

תחילת פעילות: נרשם כעמותה בשנת 1984.

מטרה מוצהרת: על פי תקנון העמותה מטרת העל של המכון היא "קיום מצוות עשה האמורה בתורה 'עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'". מטרת הביניים, על פי התקנון, הן "לימוד הלכות המקדש" ו"ארגון כוחות תורניים, מדעיים, ציבוריים וכספיים אשר ביכולתם לקדם את בניין המקדש".

היקף פעילות: מכון המקדש, מהבולטים ביותר בארגונים העוסקים במקדש, מורכב למעשה משלושה גופים א. המכון ללימוד מחקר ובניין המקדש (עמותה רשומה 1984) ב. 'המדרשה לידע המקדש' (עמותה רשומה 1993) ג. בית האומן העברי (בית עסק). בשנת 2011 העסיק מכון המקדש 17 עובדים (12 במחלקה הכללית, ו-5 במחלקת חו"ל האחראית על גיוס כספים בחוץ לארץ). 'המדרשה לידע המקדש' הפעילה 8 בנות שרות לאומי שהדריכו בתצוגת כלי המקדש והעבירו פעילויות חינוכיות בבתי ספר ברחבי הארץ. בשנים האחרונות מחזור הפעילות השנתי של המכון היה כשלושה וחצי מליון ש"ח. המכון מפעיל אתר אינטרנט בחמש שפות: עברית, אנגלית, צרפתית ספרדית והונגרית. במכון המקדש מבקרים מאה אלף איש בשנה, תלמידים ומורים, חיילים וחיילות ומשלחות של נוצרים אוונגליסטים.⁵⁹

פעילות בולטת:

אפיקי פעולה מרכזיים: פעילויות חינוך שונות (אירוח וסיוורים לחיילים, תלמידים ובני נוער, תצוגת חזיון אור קולי), שחזור וייצור של כלי המקדש, תפירת בגדי עבודה לכוהנים, מחקר והוצאה לאור של ספרות בנושא המקדש, חינוך לעבודת המקדש ולבנייתו, תצוגת חזיון אור קולי, בניית דגם נייד של בית המקדש השני, השתתפות פעילה בועידות המקדש. על פי הטיפולוגיה שהצענו לעיל, המוטיבציה של התנועה היא בעיקרה הלכתית.

דמויות מרכזיות: היו"ר ומייסד: הרב ישראל אריאל. מנכ"ל: דוד שוורץ. מנכ"לים בעבר: הרב מנחם מקובר, הרב יהודה גליק. (גליק הוא גם ראש ארגון 'זכויות אדם בהר-הבית'. על הפעילות הענפה של הרב ישראל אריאל לקידום בניית המקדש, ראו תיבה מיוחדת להלן).

מיקום: רחוב משגב לדרך, הרובע היהודי, ירושלים. כאשר עבר המכון, בשנת 1992, למבנה חדש ברובע היהודי, הודה ישראל אריאל ל"אישים במשרדי ממשלה שונים" על שעזרו למכון כלכלית וכיסו חלק מחובותיו.⁶⁰

57 בדו"חות הכספיים של נאמני הר הבית לשנת 2009 ו-2010 נכתב: "נפ"י החלטת הוועד מיום ה-11.2.09 העמותה צוברת עודפים לבניית מנורת הזהב ורכישת תצוגה בעיר העתיקה" - בדיקה באתר העמותות <http://www.guidestar.org.il>.

58 שם, עמ' 16.

59 על פי יהודה גליק, לשעבר מנכ"ל מכון המקדש, בראיון עם יזהר באר ופרסומים בעיתונות.

60 מוטי ענברי, פונדמנטליזם יהודי והר הבית, מאגנס, עמ' 50.

מחקר וחיידוש אבירי המקדש: מכון המקדש לקח על עצמו לשחזר את כל כלי המקדש, 93 במספר, ולהכין מערכת שלמה וכשרה מבחינה הלכתית, כך שהפולחן יוכל להתחיל ברגע שיתאפשר לעלות אל ההר לשם כך. עד היום הוכנו עשרות כלים, ביניהם כלי הנגינה של הלוויים, אפוד הכהן הגדול הכולל את אבני החושן, שולחן לחם הפנים והמזרקים להזלפת דם הקורבנות על המזבח. מעל גבי העיתון 'מקור ראשון' מועבר באופן שבועי המסר שרוב הדברים הנחוצים לחיידוש עבודת הפולחן כבר מוכנים (ראו תמונה מתוך 'מקור ראשון').

מקור ראשון כ"ו בכסלו תשע"ב, 22.12.2011 www.jtimes.co.il

מזרקים (כלים לזריקת הדם על המזבח), מחותות, כלי ניסוך היין והמים, כלי מדידה, האבוב המיועד לקרבן העומר, בזיכי הלבונה, כלי אבן להכנת	כיוור נחושת בגדי הכהן הגדול: ציץ, מעיל, אפוד וחושן, וכן 34 סטים של בגדי כהן הדיוט. מכלי השרת מוכנים	ספירת מלאי	מה כבר מוכן? מנורת הזהב שולחן לחם הפנים מזבח הקטורת
אפר הפרה האדומה, סכיני שחיטה. כלי נגינה: כ"ו חצוצרות, נבלים, כינורות, שופר מצופה כסף ושופר מצופה זהב.			

התמונות (והכלים) באדיבות מכון המקדש

מתוך "דף הבית" מדור שבועי לענייני הר הבית ביומון "מקור ראשון", 22.12.2011. ספירת המלאי הזו, המתפרסמת בכל שבוע, יוצרת את הרושם שכמה מהצעדים המעשיים להקמת בית המקדש השלישי הגיעו לשלב מתקדם. את המדור "דף הבית" כותב העיתונאי ארנון סגל, וראו עליו להלן.

כלי הפולחן המרשים ביותר, והמזוהה ביותר עם המקדש, הוא מנורת הזהב. בניית המנורה של מכון המקדש הסתיימה בשנת 1999 והיא מוצגת לראווה ברחבה ברובע היהודי הצופה לעבר הר הבית. המנורה מצופה ב 42.5 קילוגרם זהב "במקשה אחת" בהתאם לדרישה ההלכתית. המנורה עוצבה על ידי האומן חיים אודם מצופרה, והכסף להקמתה, כחמישה מליון שקלים, נתרם על ידי איש העסקים ודים רבינוביץ, יו"ר הקונגרס היהודי של אוקראינה. בניגוד לשאר חפצי הקודש המוצגים בתוך "מכון המקדש" ברחוב משגב לדרך שברובע היהודי, המנורה מוצבת בשטח ציבורי הצופה לכותל ולהר. מפאת צרכי אבטחתה מוקמה המנורה בתוך כלוב שקוף, המגן עליה. בשנת 2008 השקיע מכון המקדש 160 אלף ש"ח רק לצורך האבטחה והאחזקה של המנורה.⁶¹ הסיכון והעלויות הגבוהות כפי הנראה משתלמות לימכון המקדש, וזאת משום ערכה הפרסומי-חינוכי של המנורה: כמעט כל מי שמגיע לכותל דרך הרובע היהודי נחשף אליה, והיא מעלה את קרנו של המכון, ומקדמת לדעת הנהגתו את רעיון בניין המקדש.⁶²

61 על פי הדוח המילולי של מכון המקדש שהוגש לרשם העמותות לסיכום שנת 2008. הסכום הנ"ל הופיע תחת הסעיף: שימוש בתרומות.

62 בסרטון של המדרשה לידע המקדש, "ניצוץ מן המקדש- המנורה" מדבר המגיש על העוברים ושבים הרואים את המנורה ושואלים עצמם "האם המנורה כשרה? האם ניתן לקחת אותה מכאן, ולהעלות אותה בבוא העת אל בית המקדש ולהשתמש בה?" התשובה, כמובן חיובית: המנורה כשרה ו"כל שנתר לנו לעשות הוא לקחת את המנורה ולהעלות אותה אל בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו" ("ניצוץ מן המקדש- המנורה", מגיש מורדכי פרסוף. הועלה לאתר [youtube](http://www.youtube.com/watch?v=oZcPEe_Q8eg) בתאריך 23 נובמבר 2011 (http://www.youtube.com/watch?v=oZcPEe_Q8eg)).

הישג נוסף של "מכון המקדש" היה בניית מזבח, אשר ההלכה מחייבת שייבנה מאבנים שלמות, שלא פגע בהם ברזל. המזבח אמור להיות מחובר לאדמה במקום המקדש, אבל לפי הסברי המכון "קיימת כיום מניעה זמנית מלהיכנס להר הבית ולבנות את המזבח במקומו". משום כך נבנה מזבח קטן ונייד כדי שיהיה ניתן לשנע אותו למקומו בהר הבית "מיד לכשיפתחו שערי הר הבית לעבודה",⁶³ דהיינו לעבודת הקורבנות. ניסוחים כגון "מניעה זמנית" ו-"מיד כשיפתחו שערי הר הבית" מרמזים על תקוותם המיידית של אנשי מכון המקדש לכניסת כלי המקדש שהכינו לשימוש. נכון לדצמבר 2012 המזבח היה כמעט מוכן, ו'מכון המקדש' נערך להציגו לקהל בתערוכה חדשה שאמורה היתה להפתח בפברואר 2013.⁶⁴

תמונת האילוסטרציה הזו התפרסמה בעיתון 'מקור ראשון', 7.12.12, במדורו של ארנון סגל, 'דף הבית', תחת הכותרת "חנוכת המזבח".

הפעילות המתגברת של 'מכון המקדש' הפכה אותו לנציג המזוהה ביותר בקרב הציבור עם סוגיות הנוגעות למקדש. בעוד שב-1997, בדו"ח על הנושא מאת אמנון רמון נכתב כי "הקבוצה המזוהה ביותר בתודעת הציבור עם נושא הר-הבית היא 'נאמני הר-הבית',⁶⁵ כיום ברור ש'מכון המקדש' נטל את הבכורה בתחום, הן מבחינת היקף הפעילות, והן מבחינה תדמיתית.

63 מתוך אתר המכון, "רקע והרחבה על מזבח העולה", http://www.temple.org.il/show_shgrir.asp?id=35039.

64 ארנון סגל, "חנוכת המזבח", מקור ראשון, 7.12.12, http://the-temple.blogspot.co.il/2012/12/blog-post_2712.html.

65 אמנון רמון, יחסם של מדינת ישראל והציבור היהודי לגונויו להר הבית (1967-1996), מכון ירושלים לחקר ישראל, 1997, עמ' 15

הרב ישראל אריאל

הרב ישראל אריאל, יליד שנת 39, בוגר ישיבת מרכז הרב, הוא מדמויות המפתח בקרב פעילי תנועות המקדש. אריאל השתתף ביוני 1967 בכיבוש הכותל וההר, ונוכחותו שם עיצבה את השקפתו המשיחית.⁶⁶ קורות חייו משופעים בפעילות תורנית ובפעילות פוליטית רדיקלית המכוונת לעבר הגשמת חלום ארץ ישראל השלמה ובניית בית המקדש.

פעילות פוליטית וחקירות פליליות: בשנת 1981, בבחירות לכנסת העשירית, היה הרב אריאל מועמד מספר שתיים ברשימה של תנועת כ"ך בראשותו של מאיר כהנא. במהלך פינוי חבל ימית, במסגרת הסכמי השלום עם מצריים, קרא אריאל לחיילים לסרב פקודה. בשנת 83 נעצר בחשד לתוכנית השתלטות על ההר, שכללה פריצת מנהרה דרך החומה העולה לרחבת ההר.⁶⁷ (פרקליטו של אריאל היה אז עו"ד דוד רותם, יו"ר ועדת חוקה חוק ומשפט בכנסת ה-18). העלייה להר, אז כמו גם הניסיונות לעלות כיום, מהווים על פי אריאל התרסה כלפי המוסלמים, בבחינת קיום "מצוות כיבוש" הר-הבית מידיהם.⁶⁸ שנה לאחר מכן הוא הקים את 'מכון המקדש'. הרב אריאל היה פעיל נגד ההתנתקות ונגד פינוי ישובים ביהודה ושומרון. בשנת 2006 נחקר בחשד להסתה והמרדה.⁶⁹ ובשנת 2007, התנהלה נגדו חקירה בחשד שפסק 'דין מוסר' על אלוף פיקוד מרכז.⁷⁰ ובשנת 2008 הורשע בהתנהגות פרועה והעלבת עובד ציבור.⁷¹

פעילות תורנית: בין תפקידיו התורניים שימש אריאל כרב המועצה האזורית עמק יזרעאל, רב פיקוד צפון במלחמת יום כיפור, רב העיר ימית, ומייסד וראש 'מכון המקדש'. הרב אריאל כתב ספרים רבים בתחום המקדש, ותרם בצורה משמעותית לפופולריזציה ולהגברת השיח על הנושא. הרב אריאל הוא גם מהפעילים המרכזיים בחידוש הסנהדרין, במסגרתו הוא מכהן כאב בית הדין "לענייני העם והמדינה". כאמור לעיל, על פעילותו בתחום המקדש קיבל הרב אריאל בשנת 2008 את הפרס השנתי לתרבות יהודית מטעם משרד החינוך.⁷²

ציטוטים נבחרים מדברי הרב ישראל אריאל: ביולי 2007 קבע אריאל כי "עלינו לקום ולומר: המקדש חייב להבנות מחר בבוקר!... יום תשעה באב תשס"ז חייב להשתנות באופן מהותי: עלינו לעשות תשובה ולומר לעצמנו: ארבעים שנה הורדנו דמעה מזיופית! מעתה תשעה באב ייהפך מיום של קינות, ליום של בניין! ביום זה יישבו רבני ישראל מכל החוגים בצוותא - מה שלא עשו עד עתה, ויקיימו דיונים כיצד לבנות את המקדש - ובמהירות. ביום זה ייפגשו הרבנים עם ראשי השלטון לתבוע את בניין הבית מיידית! ביום זה יפתחו בהתרמה בכל חלקי העולם היהודי לבניין הבית. יקימו ועדות: ועדה להכנת כלי המקדש, ועדה להכנת תכניות הבניין, ועדה לריכוז הכהנים והכנת בגדי כהונה לכל אחד, ועוד ועוד..."⁷³

בערב פסח 2012 קרא הרב אריאל להקרבת קורבן הפסח בהר הבית: "שיפתחו את שערי הר הבית שנוכל להקריב. הכול מוכן, יש בגדים לכהנים, מזבח וכלים, רק שיפתחו."⁷⁴

66 על פי עדותו מעל במות ופרסומים שונים, כשהגיע כחייל אל הכותל, שמע מחיילים שנתקלו במהלך הפריצה לאזור בשני זקנים. אריאל היה בטוח שמדובר באלהו הנביא ובמשיח. לאכזבתו הסתבר שהזקנים היו הרב צבי יהודה קוק, והרב דוד הכהן המכונה "הרב הנזיר".

67 על המקרה הזה מספר בהרחבה נדב שרגאי בספר **הר המריבה**, כתר, 1999. עמ' 142-145.

68 הרב ישראל אריאל, **בית ה' נלך**, הוצאת מכון המקדש, ירושלים, 2001.

69 עידן יוסף, "הרבנים גינו את מעצר הרבנים", אתר **nfc**, 7.12.06.

70 יובל יעז, "חקירה פלילית נגד רבנים שגזרו 'דין מוסר' על אלוף פיקוד מרכז", אתר **הארץ**, 31.1.07.

71 רועי שרון, "הרב ישראל אריאל יפצה את אלנזר שטרן", **nrg**, 4.11.08.

72 יערה מיסליס, "הרב ישראל אריאל - חתן פרס לתרבות יהודית", **ערוץ 7**, 6.10.08.

73 ישראל אריאל, "במקום להתבכין להתחיל לפעול", עלון **קוממיות**, יולי 2007, פורסם שוב באתר yeshiva.org.il בתאריך ב' באב תשס"ז.

74 בני טוקר, "הרב ישראל אריאל, לפתוח את שערי הר הבית", **ערוץ 7**, 4.4.2012.

אל הר המור

תחילת פעילות: נרשמה כעמותה בשנת 1988.

מטרה מוצהרת: "ליזום ולעודד כל פעילות המחזקת את הקשר היהודי העמוק להר-הבית על פי ההלכה. לעודד, להגדיל ולהפיץ את התודעה היהודית בנושא זה, לעודד מחקרים ופרסומים בנושא ולפעול להקמת מדרשה להעמקת הקשר היהודי להר הבית"⁷⁵

היקף פעילות ואפיקי פעולה מרכזיים: התנועה מארגנת "סיבוב שערים" בראשי חודשים עבריים, ככל שהיא מצליחה לגייס אמצעים וכוח אדם.⁷⁶ ספר בשם **אל הר המור**, העוסק בברור הלכות העליה להר הבית, פורסם על ידי מייסדי התנועה. בנוסף, הקימה התנועה בשנת 2000 "מיליציה פרטית" קטנה המכונה "משמר המקדש". המיליציה, כשמה, אמורה לשמש כמשמר למקדש שיקום, ועצם הקמתה אמורה לזרז את הקמתו.⁷⁷ על פי הטיפולוגיה שהצענו לעיל המוטיבציה של התנועה היא הלכתית ומשיחית.

דמויות מרכזיות: מייסדים: הרב יצחק שפירא והרב יוסי פלאי (כיום רבנים בישיבת "עוד יוסף חי" ביצהר).

מיקום: העמותה ממוקמת בבית משפחת אופן, ברח' ברויאר 5 בירושלים.

פעילות בולטת: מזה עשר שנים עמותת 'אל הר המור' מארגנת מדי ראש החודש, את "סיבוב השערים". מדובר בהקפה של מתחם ההר שמשתתפים בה מאות אנשים, בעיקר בני נוער.⁷⁸ על פי מוטי ענברי האירוע כנראה ממומן על ידי מועצת יש"ע.⁷⁹ האירוע כולל תפילות ושירים ומשתתפים בו גם בני נוער מתנועת הנוער 'אריאל' ו'בני עקיבא', ומאולפנות לבנות מעבר לקו הירוק. כפי שניתן לראות מהגרפיקה של ההזמנה (משמאל), למקדש תפקיד חשוב בסיבוב השערים, הדימוי של בית-המקדש מופיע בצד ימין למעלה, ותחתיו כתוב, "במהרה יבנה המקדש".

סיבוב השערים מתקיים בראש החודש העברי, ומתחיל בשעות הערב (סביב השעה שבע). הוא יוצא מרחבת הכותל ומקיף את ההר דרך הרובע המוסלמי בהפרדה ברורה בין גברים לבין נשים. ליד כל שער משעריו של הר הבית נערכים תפילה, ריקודים ושירה. במהלך הטקס מחולקים דפים של תנועת 'אל הר המור' עם תפילות מיוחדות לאירוע: "תפילה לחידוש מלכות בית דוד", ו"תפילה לפני סיבוב שערים". להלן קטע קצר מתוך "תפילה לפני סיבוב שערים":

"... הנה אנו באים לסובב את הר המוריה מקום מקדשנו, לקיים מקרא כתוב 'סובו ציון והקיפוה'... ולדרוש את בניין בית המקדש ככתוב בתורתך 'ולשכנו תדרשו ובאת שמה'. ויהי רצון מלפניך " אלוהינו ואלוהי אבותינו, שתזכה לראות מהרה בבניין בית הבחירה ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות, ותזכנו לבוא ולהתפלל לפניך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו..."

75 על פי מה שדווח לרשם העמותות.

76 ראו למשל ידיעה על סיבוב השערים בספטמבר 2012: <http://www.hakolhayehudi.co.il/?p=42557>

77 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי ור-הבית**, מאגנס, עמ' 185-183

78 אלחנן גרונר, "תחת גשם שוטף- מאות השתתפו בסיבוב השערים", אתר **הקול היהודי**, 26.12.2011.

79 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי ור-הבית**, מאגנס, עמ' 31, 185.

בנוסף, נוהגים המשתתפים לשיר שירי דת לאומניים, כגון השיר "לעשות נקמה בגויים", שעוסק ביחס לגויים. השיר מורכב מחיבור של שני פסוקים מהתנ"ך, ואלו מילותיו: "וַיִּסַּף כַּהֵן וְיָרָא כִּי אֵין אִישׁ וְיָרָא אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל, לַעֲשׂוֹת נִקְמָה, לַעֲשׂוֹת נִקְמָה, לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם."⁸⁰ באירוע מחולקים גם פליירים המזמינים את המשתתפים להצטרף ל"משמר המקדש".

האירוע מאושר על ידי המשטרה, ולצורך קיומו סוגרים מידי חודש כוחות הביטחון רחובות ראשיים וחניות ברובע המוסלמי, כיוון שהטקס יוצא מהכותל ישירות לעבר הרובע המוסלמי. סוחרים בעיר העתיקה עמם שוחחנו סיפרו כי המשטרה נוהגת בשנים האחרונות יותר ויותר לסגור חנויות של סוחרים ערבים בזמן אירועים כמו סיבוב השערים ואף בצעדת יום ירושלים, מחשש למעשי אלימות כנגדם מצדם של המשתתפים היהודים.

"תג מחיר": פעולות של ונדליזם כנגד פלסטינים, מוסדות דת מוסלמיים ומוסדות דת נוצריים זכו לכינוי "תג מחיר", על שם הסיסמה שהמבצעים עצמם משתמשים בה. במסגרת פעולות אלה פוגעים יהודים בקודשי אסלאם (מסגדים), במנזרים או ברכוש פלסטיני על מנת "לנקום" על פעילות שלילית מבחינתם, כטרור פלסטיני או התנהלות מדינית הנתפסת בעיניהם כמתונה מדי.

ישנו קשר בין פעילי "תג מחיר" אחדים לבין ישיבת 'עוד יוסף חי' בישוב יצהר, ישיבתם של הרב יצחק שפירא והרב יוסי פלאי. הישיבה מוכרת לרשויות הביטחון כבסיס יציאה אידיאולוגי ומעשי של פעילי "תג מחיר".⁸¹ בינואר 2010 נעצר ראש הישיבה, הרב יצחק שפירא, בחשד למעורבות בהצתת מסגד בכפר יאסוף.⁸² באותה שנה נעצר הרב שוב, הפעם בחשד להסתה לגזענות בספרו 'תורת המלך', הן במקרים בהם ההלכה מתירה, לכאורה, להרוג גויים.⁸³

הסיסמה שמשמשים בה אנשי הפעולות האלה, מלבד "תג מחיר", היא "ערבות הדדית"⁸⁴ מבית מדרשו של הרב יצחק שפירא.⁸⁵ הנחתם היא שהעם היהודי וארץ ישראל מאוחדים כישות אורגנית אחת שכל פגיעה באיבר מאבריה גוררת תגובה של הגוף כולו במקום אחר. כפי שניסח זאת שפירא: "כשנפגע מישהו במקום אחד צריכה להיות תגובה בכל מקום".⁸⁶ הגיון זה, באם לא ירוסן, יתיר לפגוע בקודשי האיסלאם במתחם ההר, במקרה שאנשי "תג מחיר" יראו זאת לנכון (וראו על כך את שהתרחש במקרה גשר המוגרבים לעיל).

80 על פי עדות של תחקירן "קשב" שהיה נוכח בסיבוב השערים.

81 על פי ראש השב"כ יורם כהן פעילי 'תג מחיר' מונים "כמה עשרות פעילים, שנמצאים בעיקר ביצהר" - ברק רביד, "ראש השב"כ על תג מחיר: מתנחלי יצהר מטילים טרור על הממשלה", הארץ, 3.2.12, <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1632993>. בעבר פורסמו ידיעות שונות על פעולות 'תג מחיר' של תושבי יצהר. למשל: עמיחי אתיאלי, "תושבי יצהר הפעילו 'תג מחיר' בחווארה", nrg, 30.6.11, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/255/418.html>.

82 אפרת וייס, "הצתת המסגד ביאסוף: ראש ישיבה ביצהר נעצר", YNET, 26.01.10.

83 אלי סניור, "נעצר הרב יצחק שפירא שכתב על פגיעה בגויים", YNET, 26.07.10.

84 ססמה זו רוססה על קירות מנזר השתקנים בלטרון, ראו משה נוסבאום, "הצתה במנזר לטרון: כתובות נאצה בגנות הנצרות רוססו במקום", חדשות ערוץ 2, 4.9.12, <http://www.mako.co.il/news-law/crime/Article-2f22313d1be8931017.htm>.

85 גיא ורון, "ראש ישיבת יצהר תומך בגלוי בנקמה בפלסטינים", גלי צה"ל, 17.5.10, <http://glz.co.il/NewsArticle.aspx?NewsId=62286>.

86 שם

התנועה לכינון המקדש

תחילת פעילות: נרשמה כעמותה בשנת 1991, נמחקה בשנת 2002, אך ממשיכה לפעול.

מטרה מוצהרת: "המטרה המרכזית של 'התנועה לכינון המקדש' ומשאת נפשם של מייסדיה וכל חברה, היא לבנות את בית המקדש ולחדש את העבודה כבתחילה."⁸⁷ באופן רחב יותר, מבקשת התנועה לייסד מדינת הלכה בשטחה של ארץ ישראל המקראית.⁸⁸

היקף פעילות: בשנות התשעים של המאה העשרים היו רשומים בתנועה קרוב למאה איש.⁸⁹ מאחר והתנועה אינה רשומה עוד אין נתונים רשמיים על היקף פעילותה הכספית. על פי הטיפולוגיה שהצענו לעיל המוטיבציה של התנועה היא הלכתית ומשיחית.

אפיקי פעולה מרכזיים: התנועה פועלת למען הפצת והחדרת המושגים הר הבית ובניית המקדש לשיח הציבורי. היא קוראת לכל יהודי ויהודיה לעלות להר הבית על פי ההלכה וליטול חלק מעשי בקידום בניית המקדש וחיידוש העבודה. במסגרת קריאה זו, נערכת פעילות ענפה ומקיפה, להגברת המודעות לעליה להר הבית, על ידי הוצאת הירחון 'בנה המקדש' וארגון "ועידת המקדש", האירוע השנתי המרכזי של תנועות המקדש. התנועה לכינון המקדש מיוחדת בכך שנוסדה על ידי חרדים, ואחד מהמוקדים של פעולתה הוא עידוד עלייה של חרדים להר הבית.

תמונה של הקהל מועידת המקדש ה-12 בבית הכנסת הגדול בירושלים. **קרדיט:** אתר "הר הבית שלנו"

דמויות מרכזיות: מייסדים: יוסף אלבוים, יואל לרנר ועוד. יו"ר נוכחי, עו"ד ברוך בר יוסף.

מיקום: ירושלים.

עליות להר הבית: התנועה מארגנת עליות קבועות להר-הבית ומספקת מדריך והוראות הלכתיות לכל דורש. חברי התנועה רואים חשיבות רבה בעלייה להר-הבית כהבעת עמדה הן כלפי יהודים והן כלפי מוסלמים. קשה לקבל נתונים מדויקים על היקף התופעה, אך **ביבנה המקדש**, הירחון של 'התנועה לכינון המקדש', מתפרסם מדור קבוע בכל חודש שמציג פרטים על העולים להר באותו חודש, ובכל גיליון מופיעים מאות אנשים.

87 "ימי בין המצרים: זה הזמן לתרום לתנועה לכינון המקדש", מאמר באתר "הר הבית שלנו", http://lamikdash.blogspot.co.il/2009/07/blog-post_8852.html

88 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר הבית**, מאגנס, עמ' 126.

89 שם.

ועידות המקדש וסעודות המקדש: מדי שנה מפיקה התנועה לכינון המקדש את "ועידת המקדש", כנס רב משתתפים המשותף לרוב תנועות המקדש. האירוע משלב הרצאות ונאומים, סרטים, תצוגת כלי מקדש, שירי מקדש, עליות להר הבית, סעודה חגיגית, מכירת דגם המקדש ועוד.

בועידת המקדש השישית, שהתקיימה בשנת 2000 הוצגה לראשונה מנורת הזהב שהכין מכון המקדש. בשנת 2005 השתתף בועידת המקדש סגן ראש עיריית ירושלים יגאל עמדי. בועידה זו הודגמה הקרבת קרבן מנחה, והרב דב ליאור, רבה של קריית ארבע, אמר שם "אנחנו שואפים לריבונות מלאה על הר-הבית, ובאופן ראשוני צריכים להקים מקום מרכזי לתפילה."⁹⁰ בועידה השתתף גם יהודה עציון, ראש תנועת "חי וקיים", איש המחותרת היהודית של שנות ה-80 שתכנן בעבר, כאמור לעיל, לפוצץ את כיפת הסלע. הוא דיבר בה על השאיפה להר-הבית כעל "שאיפה לתרבות וטוטליות אחרת", עוד אמר כי "החתיירה להר הבית היא החתיירה להעלאתה של מדינת ישראל אל הקודש, כי אם היא תישאר בתחום האוגנדה שלה, בתחום החול - שם תהיה קבורתה".⁹¹ ועידת המקדש ה-12, שהתכנסה בספטמבר 2011 בבית הכנסת הגדול בירושלים, נערכה בחסות העיתון "מקור-ראשון", העיתון היומי שמזוהה עם המגזר הדתי לאומי.⁹² ועידה זו, על פי אתר 'ערוץ 7' דנה בסוגיות כגון "כיבוש יהוד וטיהור הר הבית, הסרת השיקוצים הזמניים, הקרבת הקרבנות, בניין המקדש וחידוש העבודה."⁹³

חי וקיים

תחילת פעילות: התנועה הוקמה ב-1991, ואינה עמותה רשומה.

מטרה מוצהרת: העלאת המודעות הציבורית לנחיצותו של בית המקדש ומאבק למען זכותם של יהודים להתפלל על ההר.

היקף פעילות: בסוף שנות התשעים נהגו חברי התנועה לעלות אל ההר ללא תיאום עם המשטרה וללא רשות (חברי התנועה רואים עצמם פטורים מעולו של החוק בנושא זה).⁹⁴ הם נעצרו ונפתחו כנגדם תיקים פליליים. המעצרים של חברי התנועה הובילו לשתי תוצאות: הקשחת הפיקוח המשטירי על כניסת יהודים להר והעלאת המודעות הציבורית לחוסר אפשרותם של יהודים להתפלל על ההר. בשנים האחרונות היקף פעילותם קטן.

אפיקי פעולה מרכזיים: חברי התנועה נוהגים לעלות אל ההר כדי להתפלל, תוך ידיעה כי ייעצרו על ידי המשטרה. אפיק פעילות נוסף הוא שחזור טקסי הקרבת קורבן פסח, שנערך בשכונת אבו-תור הצופה אל ההר. יהודה עציון גם יזם את "ועידת המקדש" בשנותיה הראשונות, בהן נחשפו כלי המקדש של 'מכון המקדש'. על פי הטיפולוגיה שהצענו לעיל המוטיבציה של התנועה היא משיחית.

דמויות מרכזיות: התנועה הוקמה על ידי מוטי קרפל וחיים נתיב, אשר אליהם הצטרף יהודה עציון, שנים בודדות לאחר שהשתחרר מהכלא בעוון פעילותו במחתרת היהודית של שנות השמונים. בתנועה חברים גם ינון מבורך וחיים אודם (שעיבד ובנה את מנורת המקדש עבור 'מכון המקדש').

מיקום: התנועה הוקמה בהתנחלות בת-עין, וזהו גם מרכז האידיאולוגי.

פעילות בולטת: לאחרונה התנועה הפחיתה את פעילותה, ומתרכזת בהרצאות שמעביר עציון, ובתכנונים תיאורטיים של בית המקדש העתידי.

90 לא צויין שם הכתב, "סעודת המקדש: להקים בהר-הבית מקום תפילה", ערוץ 7, 25.1.05.

91 נדב שרגאי, "משחקי מקדש", הארץ, 26.1.05.

92 על פי סקר שפורסם בעיתון **למקור ראשון** 21.5 אלף מנויים לעיתון היומי, ובסוף השבוע קוראים אותו 150 אלף איש.

93 על פי ידיעה באתר **חנח**, 5.9.11, <http://www.inn.co.il/Forum/Forum.aspx/t381654>

94 שם, עמ' 80

הר הבית שלנו – אתר אינטרנט

"המטה להצלת העם והמקדש- הר הבית שלנו", הוא האתר הפעיל הקיצוני ביותר שעוסק בהר-הבית. האתר קורא בריש גלי להרס המקומות המקודשים לאסלאם על ההר ולהקמת המקדש על חורבותיהם. המשטרה רואה בפרסומי האתר פעילות מתסיסה ומסוכנת. פעילותו הופסקה על ידי המשטרה במהלך שנת 2012, לאחר שמודעה שהופיעה בו הובילה להתפרצות אלימה בהר-הבית.

מטרה: "אתר הר הבית שלנו נועד למטרה אחת - ייחוד הר-הבית ובניין הבית השלישי על הר-הבית, כיבוש הר-הבית מידי הרשעים גזלני הבית. הר הבית זה הבית."⁹⁵

היקף פעילות: בתקופת פעילות רגילה האתר מתעדכן אחת לכמה ימים.

אפיקי פעולה מרכזיים: האתר מספק מידע על החדשות הטרויות מהר הבית, וכן מודיע על הפגנות ועליות להר הבית.

דמויות מרכזיות: על פי המפורסם באתר העורך הראשי שלו הוא ר' דודו בהר"ן, ועורך המשנה הוא גרשון כספי, אולם על פי המשטרה האתר מופעל על ידי נחמיה אלבום והרב יהודה גליק.⁹⁶

מיקום: <http://hamikdash1.blogspot.co.il>

פעילות בולטת: קריאות ישירות ועקיפות להרס המסגדים ופרסום כרוז לקראת עליית משה פייגלין להר הבית, לאחר הבחירות הפנימיות בליכוד, שגרם לתסיסה בקרב המוסלמים ולסגירת ההר למבקרים ע"י המשטרה.

95 מתוך האתר: http://hamikdash1.blogspot.co.il/2011/06/blog-post_25.html

96 שלום ירושלים, "הר הבית בידם: מי באמת מתסיס את האווירה בירושלים?" אתר nrg 11.3.12.

נספח לחלק ב': עמותות רשומות העוסקות בקידום סדר היום הנוגע למקדש (שלא נסקרו לעיל)

שנת רישום	שם העמותה	מתוך המטרות המוצהרות של העמותה
1985	אל הר ה'	לעורר את תודעת הציבור אודות קדושת הר-הבית כמקום הקודש המרכזי האחד לעם ישראל.
1985	"מדרשת קדמת ירושלים שעל-יד עטרת כהנים"	מדרשה ללימודי ירושלים והמקדש באמצעות סיורים בירושלים שבין החומות, ושיעורים בנושאים הבאים: ירושלים, הר-הבית והמקדש.
1993	המדרשה לידע המקדש	פרויקטים חינוכיים בנושא תודעת המקדש וירושלים, כגון ספרי לימוד הממחישים את הקשר של עם ישראל לאורך ההיסטוריה למקדש וירושלים.
1994	צור ישועתי	מרכז תורני ללימודי הקודש והמקדש. כולל אברכים "בית הבחירה". הוצאת בטאון "מעלין בקודש". הוצאת ספרים וכתבי עט בנושא המקדש.
1997	המרכז ללימוד ההיסטוריה של בית המקדש בירושלים	להפיץ בישראל ובעולם לרבות באירופה את הידע ההיסטורי על בית מקדש לרבות תיפקודו, מיקומו, החפירות הארכאולוגיות המתבצעות באתר בית המקדש, וזאת בהתחשב במקורות היהדות.
1999	מחנה שכינה	להקים מקוה טהרה מפואר ומשוכלל ולתחזק אותו בכדי לתת שירותי טהרה לעולים להר-הבית. מתן שירותי הדרכה למבקרים במתחם הר-הבית.
2000	מרכז ללימודי המקדש במצפה יריחו	הקמת מרכז השתלמויות לכהנים וליימים, הכנת דגם בית המקדש וכלי העבודה שבו, הוצאת חומר הלכתי והסברתי בנושא המקדש.
2001	תודעת בית המקדש - שלום על ישראל	הסברה והעמקת הידע לנושא בית המקדש, הסברה ופעילות למען אחדות עם ישראל ועזרה לנזקקים ומתן בסתר. הסברה בנושא המקדש שתכלול בתוכה הפקה והוצאה לאור של סרטים וחומר כתוב בנושא.
2001	נשים למען המקדש	לאחד את הנשים מכל האוכלוסייה סביב נושא המקדש. לקיים מצוות עשה של בניין בית המקדש. להעמיק המודעות והידע במשמעות המקדש. להרחיב את הקשר של נשים לבית המקדש במחשבה ובמעשה.
2003	לב האומה	להעמיק את תודעת הר-הבית כאתר מרכזי לעם ישראל. לחזק את זיקת עם ישראל ומדינת ישראל אל ההר לקיום ריבונות מלאה של מדינת ישראל בהר-הבית ולמימושה של זו לטובת עם ישראל וארץ ישראל.
2004	סנהדרין - בית דין גדול של 71	ביסוס המשפט העברי בקרב העם היהודי, בארץ ובתפוצות.
2004	חן בית המקדש	קידום ענייני המקדש במחקרים, הרצאות, ספרים ופרסומים. המחשת בתי המקדש והמשכן. הקמת כוללים ללימוד נושאי המקדש. בניית בתי כנסת. מחקר שירת הלויים ושירה בכלל במקורות ישראל.
2006	צור ישרון ירושלים	להפיץ את מורשת ותרבות ישראל, בפרט על בית המקדש, בקרב כל שכבות האוכלוסייה היהודית על ידי הרצאות, אירועים, כנסים, תערוכות, הן לאומיים והן בינלאומיים, תוך שיתוף פעולה עם קהילות בחו"ל.
2010	ישיבת הר-הבית	גיבוש קבוצת אברכים שתלמד בסמוך להר-הבית בשעות הפתוחות למבקרים ותוך שמירה על הכללים הקבועים במקום על-ידי רשויות החוק ותתמקד בלימוד קדשים וטהרות. קידום פעילות ציבורית אל מול הרשויות המוסמכות להקמת בית כנסת, בית מדרש, ישיבה וכולל אברכים בהר-הבית.
2011	פארק משה	המחשת בית המקדש השני לציבור הרחב. מכון מחקר על קהילות יהודיות בתפוצות. פרוייקט המחשת בית המקדש.

גופים, תנועות וארגונים, שאינם עמותות (שלא נסקרו לעיל. רשימה חלקית):

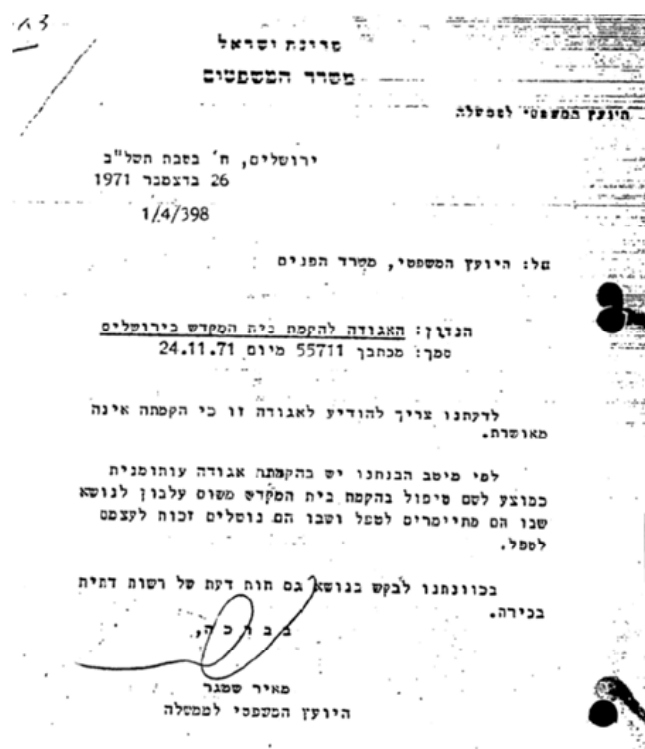
- תנועת שוחרי המקדש (פרופ' הלל וייס).
- ישיבת הרעיון היהודי (ר' יהודה קרויזר).
- אוצר המקדש (אדריכל גדעון חרל"פ).
- מצודת יהודה (עו"ד ברוך בן יוסף).
- בית המקדש השלישי (הרב דוד אלבוים).
- ישיבת תורת הבית.
- כמהי המקדש.
- מרכז הר-הבית.
- מרכז הכהנים.
- משמר המקדש.

חלק ג': קשריהם של מוסדות השלטון לתנועות המקדש

מדיניות הרשויות כלפי תנועות המקדש נגועה בסתירה פנימית. ביד אחת הרשויות מאפשרות, מסייעות, ולעיתים אף מממנות פעילות של תנועות המקדש, ואילו ביד השנייה מנסות הרשויות, בעיקר גופי אכיפת החוק (המשטרה, הפרקליטות והשב"כ), לעקוב, לבלום ולמתן את פעילות תנועות המקדש, בעיקר משיקולים ביטחוניים. רשויות המדינה מסייעות לתנועות ולארגונים שונים המצהירים בגלוי על כוונתם לשנות את הסטטוס-קוו במתחם ההר, על כל ההשלכות שיכולות להיות לכך.

תפקיד רשויות המדינה בעידוד פעילות תנועות המקדש

א - רישום עמותות והקדשים:

המישור הראשון בו מוסדות השלטון מסייעים להתעצמות פעילות תנועות המקדש הוא ברישום עמותות שפועלות במטרה לשנות את הסטטוס-קוו בהר הבית, בין אם על ידי עלייה המונית ותפילה של יהודים, ובין אם על ידי התקדמות לעבר בניין בית המקדש השלישי. כיום רשומות אצל רשם העמותות תשע עשרה עמותות שונות העוסקות בנושא המקדש. במדינה דמוקרטית אין כמובן כל מניעה מרישום של גוף ציבורי הפועל על פי חוק - מדובר בזכות להתאגדות, שהשלטון מחויב לכבד. יחד עם זאת, העובדה שהמדינה מאפשרת לגופים המצהירים בגלוי שמטרתם לקדם את בניית בית-המקדש השלישי להירשם כעמותה לא היתה דבר מובן מאליו.

בשנת 1971 אסר היועץ המשפטי לממשלה דאז, מאיר שמגר, על הקמתה של "האגודה להקמת בית המקדש בירושלים"⁹⁷ בין הנימוקים שהוא העלה היה "נלבון לנושא" וחשש ש"נוצלו תמימותם של אנשים בארץ ובחוץ לארץ לשם איסוף כספים למען פעולה שאין הם כלל מוסמכים או מסוגלים לבצע" (ראו תצלום המסמך משמאל).

כאמור, מאז שנחקק חוק העמותות בשנת 1980 נרשמו אצל רשם העמותות תשע עשרה עמותות שעוסקות בקידום רעיון המקדש ושינוי ההסדרים הנהוגים בהר-הבית. המטרות הרשמיות של העמותות מצויות על הציר שבין פעילות ציבורית-חינוכית ("לעורר דעת קהל", "לעורר את תודעת הציבור") לבין פעולות "בשטח", כגון בניית מקווה טהרה לעולים להר, קידום הקמת בית כנסת על הר-הבית, או אפילו קידום הקמת בית המקדש עצמו. בין שני הקצוות הללו ישנן פעילויות שונות כמו עידוד עליה להר-הבית, פעילות לימודית תורנית של הלכות המקדש, הכנת דגמי המקדש והכלים, והכשרת כוהנים ולווים לעבודתם במקדש.

97 אגודה עותומנית היא הגוף המקביל לעמותה שהיה קיים לפני שנחקק חוק העמותות

בשנת 2000 הוקם על ידי יוסף אלבום והאדריכל גרעון חרל"פ, ארגון בשם 'אוצר המקדש - הקדש ציבורי להקמת בית המקדש השלישי'. הקדש ציבורי הוא מוסד משפטי המסדיר נכסים המיועדים למימוש למטרות ציבוריות, ובדומה לעמותה הוא פועל בפיקוח של מחלקת המלכ"רים של רשות התאגידים.⁹⁸ תפקידו של 'אוצר המקדש' היה לגייס כספים להקמת המקדש.

ב - אבטחת הפגנות של תנועות מקדש:

"סיבוב השערים" שמארגנת בעשור האחרון עמותת 'אל הר המור' ממומן על ידי מועצת יש"ע.⁹⁹ האירוע מאובטח על ידי משטרת ישראל, המורה לסוחרים ערבים ברובע המוסלמי לסגור את חנויותיהם, מחשש להתנכלות מצד פעילי תנועות המקדש המשתתפים בתהלוחה.¹⁰⁰ בכך המשטרה לא רק מאבטחת את המפגינים (כראוי), אלא נמנעת מלהתעמת איתם במקרה של הפרת חוק מצידם, ומעדיפה לפגוע בעסקיהם של הרוכלים בשוק.

ג - מימון ישיבה:

מדינת ישראל נוהגת לממן חלק מפעילותן של תנועות המקדש. בשנים 2008-2011 תמכו משרד התרבות המדע והספורט, ומשרד החינוך ב'מכון המקדש' וב'מדרשה לידע המקדש', בסכום ממוצע של 412 אלף ש"ח בשנה.¹⁰¹ בשנת 2012 קיבלה 'המדרשה לידע המקדש', הזרוע החינוכית של 'מכון המקדש', 189 אלף שקלים ממשרד החינוך.¹⁰²

ב-30.12.2010 התקיים בבנייני האומה בירושלים, כנס המוני בהשתתפות אלפים, רובם חרדים, שכותרתו "כל ישראל יש להם חלק בקדשים" (הלוגו בהזמנה: "משהו טוב קורה בירושלים!"). תכנית הכנס כללה דיון בנושא הקרבת הקרבנות, ותערוכה שהציגה את דגם המקדש. בנוסף, הוצגה בו מצגת וירטואלית שהמחישה את הקמת בית המקדש השלישי על חורבות כיפת הסלע. הכנס התקיים בחסות עיריית ירושלים, האגף לתרבות תורנית.¹⁰³

ד - חדירה למערכת החינוך ותנועות הנוער:

תנועות המקדש מרבות לעסוק בפעילות חינוכית, במסגרת בתי ספר ממלכתיים דתיים, כוללים, מדרשות, אולפנות, ישיבות, ותנועות נוער. חלק ממוסדות החינוך המובילים בתחום לימודי המקדש, הם 'כולל בית הבחירה' שבכרמי-צור, 'ישיבת הרעיון היהודי', בירושלים, 'ישיבת תורת הבית', בירושלים, ו'ישיבת עוד יוסף חי', ביצהר. בפעילות חינוכית זו נחשפים התלמידים במודגש לגרסאות האידיאולוגיות, ההיסטוריות וההלכתיות של תנועות המקדש לגבי הר הבית, והשאיפות והיכולת להקים בו את בית המקדש השלישי.

הקשר עם משרד החינוך: בשנת 2010 יזם שר החינוך גרעון סער את תוכנית "נעלה לירושלים", אשר במסגרתה מסבסד משרד החינוך סיורים לתלמידי בתי ספר בירושלים. מטרת התוכנית היא להביא לכך שכל תלמיד במערכת

98 בחמש עשרה השנים האחרונות פעיל האדריכל גרעון חרל"פ בתחום המקדש: הוא מפרסם חוברות בנושא בניית המקדש, מפעיל את אתר האינטרנט 'ישראל המקדשית' ועומד בראש ההקדש 'אוצר המקדש'. בראיון שנערך איתו לצורך הכנת מסמך זה (ראיון ליהר באר' 29.1.12) סיפר חרל"פ על התוכנית האדריכלית שהכין להר-הבית. לטענתו אין עיכוב הלכתי לבניית המקדש והמחסום העיקרי הוא דעת הקהל בישראל. הוא משתדל למשוך את דעת הקהל לכיוונו, ולצורך כך פנה, לדבריו, בין השאר לידוענים (כמו יהורם גאון ולאונרד כהן), בניסיון לגייסם לקמפיין הקמת המקדש - עד כה ללא הצלחה.

99 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר-הבית**, מאגנס, עמ' 31, 185.

100 על פי עדויות של סוחרים שניתנו ליהר באר.

101 על פי המידע באתר התמיכות הממשלתי www.tmichot.gov.il. בדו"חות הכספיים שלהם (מבדיקה באתר העמותות <http://www.guidestar.org.il/>), 'מכון המקדש' והמדרשה לידע המקדש מדווחים על קבלת הקצבות בשנים 2008 עד 2010. המכון קיבל הקצבות בסך 158,046 ש"ח ב-2008, 154,446 ש"ח ב-2009 ו-159,454 ש"ח ב-2010. המדרשה קיבלה הקצבות בסך 316,585 ש"ח ב-2008, 239,007 ש"ח ב-2009 ו-291,465 ש"ח ב-2010.

102 אור קשתי, "משרדי הממשלה תורמים גם את כספי "הקופה הקטנה" למוסדות חרדיים וימניים", **הארץ**, 23.11.12. <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1871516>

103 ר' גם באתר "הר הבית שלנו": <http://lamikdash.blogspot.co.il/2011/01/blog-post.html>

החינוך בישראל יבקר בבירה לפחות שלוש פעמים עד הגיעו לגיל 18.¹⁰⁴ באוגוסט 2012 דיווח משרד החינוך על מספר שיא של 550 אלף תלמידים שסיירו בירושלים, מתוכם 31,474 שעלו למתחם ההר.¹⁰⁵ רוב העולים להר הם תלמידים מוסלמיים, אולם כמה אלפים מתוכם יהודים. באתר החרדי 'בחדרי חרדים' נזעקו על כך שמשרד החינוך העלה ילדים יהודים להר אשר "עברו על איסור כרת", דהיינו עלו בטומאה למתחם המקדש העתיק, וצפויים למוות בידי שמיים.¹⁰⁶

מנהל החינוך הדתי הכריז על "ירושלים וציון: מכמיהה להגשמה ומחזון למציאות" כנושא השנתי של 2010-2009. בית המקדש ממלא תפקיד מרכזי בתוכן הנלמד. מנהל החינוך הדתי מציע דרכים לשלב את לימודי המקדש במקצועות הלימוד הקיימים, בשיעורי היסטוריה, גיאוגרפיה ותושב"ע, לבנות דגמים של הר הבית ושל בית המקדש, לכתוב תפילות, שירים וסיפורים קצרים על ירושלים ועל הכמיהה לבניין בית המקדש. כמו כן הוא ממליץ המלצה לסייר ב'מכון המקדש', בין אתרים אחרים.¹⁰⁷

בין המאמרים למורים מטעם מנהל החינוך הדתי שהוצעו ללימוד הנושא ניתן למצוא מאמר תחת הכותרת "ציון וירושלים- מכמיהה להגשמה", מאת הרב ד"ר יוחאי רודיק, שכותב בסוף מאמרו כי "הצבת ירושלים במרכז הנושא השנתי בשנת התש"ע אמורה, אם ירצה השם, לחולל תנופה ערכית במערכת המושגים והשאיפות הרוחניות של החינוך הדתי הן ביחס לבניין המקדש והן ביחס למערכת הערכית בכלל".¹⁰⁸ התקווה לנצחון מהיר על ה"גויים" ולבניין המקדש מוזכרת במאמרו של הרב אריה שלום, ממלא מקום המפמ"ר להוראת תלמוד ותושב"ע"פ, הכותב כי

"גם כיום, כבימי עזרא, יש גויים הצרים עלינו ורוצים להיות שותפים אתנו בשלטון ובריבונות על ירושלים ולפלג את אחדותה. אמנם התהליכים הם רבים ומורכבים, אך בע"ה נעשה ונצליח. כשם שזכינו לגאולה הראשונה כך נזכה לגאולה האחרונה, לבניינה של ירושלים ולבניין בית המקדש במהרה בימינו, אמן".¹⁰⁹

בביבליוגרפיה הנבחרת שמציע החוזר של משרד החינוך נמצאים ספרים רבים העוסקים בבית המקדש והר הבית, חלקם נכתבו על ידי דמויות בולטות בקרב פעילי תנועות המקדש. ההשפעה של תנועות המקדש מגיעה עד למשרד החינוך. חומרים שהן מייצרות מהווים חלק מחומרי הלימוד של מערכת החינוך הממלכתית דתית.

קרנות חינוכיות וחינוך בלתי-פורמאלי: 'קרן קרב' (קרן מיסודו של צ'ארלס ברונפמן), מפעילה תוכניות העשרה בשיתוף משרד החינוך בבתי ספר ובגני ילדים, ותומכת בפעילויות חינוכיות בתחום תודעת המקדש. בכתבה "ההורים מוזמנים אל תוך המקדש" שפורסמה בערוץ 7¹¹⁰ מסופר על פרויקט חינוכי שהעביר הרב דרור שמוליאן בבית ספר בצפת במסגרת שיתוף פעולה של קרן קרב ומכון המקדש. בסופו ילדים, מכל שכבות בית הספר, בנו דגם קרטון ענק של בית המקדש,

104 על פי האתר האישי של גדעון סער "למעלה מ-500,000 בני נוער ביקרו בירושלים מסגרת הפרויקט "נעלה לירושלים" שאותו יזם שר החינוך גדעון סער. מטרת התוכנית היא להעצים את ההיכרות, תחושת השייכות והאהבה לירושלים בירת ישראל, ובמסגרתה מחויב כל תלמיד (מכל המגזרים) לבקר לפחות 3 פעמים בעיר ירושלים, במהלך 12 שנות לימודיו. לצורך יישום התוכנית, "נעלה לירושלים", הקצה משרד החינוך, במסגרת תוכנית היעדים שהוצגה לפני כחצי שנה לממשלה ולכנסת, תקציב כולל של 15 מיליון ש"ח, אשר הביא להגדלה משמעותית במספר התלמידים המסיירים בירושלים." - <http://www.gideonsaar.com/167979>.

105 עמרי מניב, "30 אלף תלמידים סיירו לראשונה בהר הבית", **nrg**, 29.8.12, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/399/407.html>.

106 שרי רוט, "מזעזע - משרד החינוך העלה 31,474 ילדים להר הבית", **בחדרי חרדים**, 29.8.12, <http://www.bhol.co.il/article.aspx?id=44050>.

107 החוזר כולו באתר הבא: <http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/800C2D58-638E-4542-96A2-509388E4BB64/104596/21.pdf>. הקשר בין משרד החינוך ל'מכון המקדש' אינו אנקדוטלי. כבר בשנת 2008 קיבל מייסד הארגון, הרב ישראל אריאל, פרס לתרבות יהודית מטעם משרד החינוך.

108 שם, עמ' 13.

109 שם, עמ' 17-18.

110 שמעון כהן, "ההורים מוזמנים אל תוך המקדש", **ערוץ 7**, 31.7.11.

שלושים מטר אורכו ושבעה עשר מטר רוחבו. בתום הבנייה נערך אירוע שבו נכנסו ההורים אל תוך מבנה "המקדש" שהקימו ילדיהם, ושמעו מפיהם של תלמידים הלבושים בבגדי כוהנים על עבודת המקדש.¹¹¹

גם 'המדרשה לידע המקדש' שפועלת בפיקוח 'איגוד המדרשות ליהדות' במשרד החינוך מפעילה תוכניות חינוכיות בבתי הספר ברחבי הארץ, ולשם כך היא מקבלת מהמדינה שמונה תקנים לבנות שירות לאומי ותקציב שנתי. הפעילויות מתקיימות בגני ילדים, בתי ספר באירועי בני ובנות מצווה, ואף בקרב מבוגרים. מקטלוג המדרשה ניתן להתרשם שהפעילויות החינוכיות הללו מגוונות וכוללות בין השאר: תערוכה ניידת של כלי המקדש, תיאטרון בובות בנושא המקדש, בניית דגמים של בית המקדש, משחקים דוגמת "הלבש את הכוהן" (הכנת בובה קטנה של כהן גדול ובגדיו), ובניית מוביילים ומגנטים למקרר עם מוטיבים מקדשיים.¹¹² הקטלוג כולל גם יחידת בקיאות בנושא המשכן וכליו להכנת תלמידי כיתות י' לבגרות בתנ"ך. על פי המפורסם בקטלוג, מכון המקדש הכין את יחידת הלימוד בעקבות פניה ישירה של משרד החינוך והיא מומלצת על ידי המפמ"ר להוראת תנ"ך, הרב יששכר גואלמן.

פעילות נרחבת בתחום המקדש ניתן למצוא גם בקרב תנועת הנוער הדתית 'אריאל'.¹¹³ התנועה התפצלה מתנועת 'בני עקיבא' בשנת 1980, על מנת להפריד את פעילויות הבנים והבנות ובמטרה "לגדל בני נוער לערכים של תורה, קדושה ועשייה", תחת הסיסמה "תורת חיים בעוז!". התנועה מכוונת "לחיוזק תודעת המקדש ולפעילות רוחנית ומעשית שתקרב את בנינו."¹¹⁴ על פי התפיסה החינוכית של "אריאל" ישנן שלוש משימות שצריכות לעמוד על סדר היום בגיל תיכון, ואחת מהן היא: "הגברת תודעת חשיבות בניית בית המקדש בעם ישראל. השתתפות בסיבוב השערים, הסברה בבתי ספר, הדגמת בית המקדש בדוכני ההפצה ועוד."¹¹⁵

אחד האירועים המרכזיים בשנת פעילות של תנועת הנוער 'אריאל' הוא "שבוע המקדש" ובלוח השנה שהתנועה מנפיקה לקומונרים מצויין בכל חודש תאריך סיבוב השערים החודשי¹¹⁶ (ראה חלק ב'). התנועה מוציאה לאור ירחון בשם 'טל שמים - הירחון לנוער הדתי'. גיליון 67 של טל שמים הוקדש כולו לנושא המקדש והקמתו. תת-הכותרת של ראיון עם הרב גליק, מנכ"ל

מכון המקדש בזמנו, באותו גיליון היתה: "ממיזוג אוויר ועד החניה, הם מתכננים לפרטי פרטים את בית המקדש."¹¹⁷

התנועה מצהירה על 10,000 חניכים שפעילים ב-75 סניפים,¹¹⁸ בעיקר בהתנחלויות מעבר לקו הירוק. התנועה נהנית מתמיכה ממשלתית; בשנים 2008-2011 קיבלה אריאל מהמדינה יותר משמונה מליון שקלים במצטבר.

111 תגובת קרן קרב: "הפעילות בבית הספר חב"ד בצפת התקיימה במסגרת שיעורי האומנות של תכנית קרב. המדריך מלווה על ידי מנחת תחום האומנות, משתתף בהשתלמויות ופועל על פי תכנית המוסכמת על בית הספר ועל תחום האומנות. במקרים רבים שיעורי האומנות מחזקים תכני למידה של בית הספר. בכתבה של ערוץ 7, שיחזור בית המקדש הוא של המקדש ההיסטורי, של העבר, בלי התייחסות מפורשת לעתיד ובלי הקשר עכשווי-פוליטי. חשוב להבהיר שבחירת התכנים בבתי ספר חרדיים תואמת כמובן את השקפת עולמם. בעקבות הפנייה של עיר עמים, אנחנו נבדוק שוב את תכני הלמידה."

112 קטלוג פעילויות המדרשה לידע המקדש מיסודו של מכון המקדש, אייר, תשס"ה.

113 המילה "אריאל" עצמה היא ביטוי מליצי למזבח בית המקדש בירושלים.

114 על פי יעדי התנועה כפי שדווחו לרשם העמותות.

115 מתוך אתר התנועה הישן, מדור שאלות ותשובות.

116 ראו את לוח השנה של תנועת אריאל לשנת תשע"ב

117 יצחק למפרט, "מכינים את המקדש", טל שמים - הירחון לנוער הדתי, גיליון 67, אב תשס"ט.

118 על פי אתר התנועה החדש, "מי אנחנו".

הקשר הייחודי של הממסד הישראלי עם 'מכון המקדש': מבין תנועות המקדש 'מכון המקדש' הוא הגוף הנהנה מהתמיכה הממסדית הגדולה ביותר. מראשיתו, ביקש 'מכון המקדש' את תמיכתם של גורמים ממלכתיים כגון משרדי הממשלה, הרבנות הראשית, ועריית ירושלים. תמיכה זו ניתנה לו משום שהמכון מציג עצמו קודם כל כגוף חינוכי, ומפני שהוא לא מבליט את מטרתו הסופית (בניין בית המקדש). 'מכון המקדש' מוכר על ידי משרד החינוך כגוף חינוכי, ומבקרות בו באופן שוטף קבוצות של תלמידי בתי ספר וקבוצות מאורגנות של חיילים.¹¹⁹

'המדרשה לידע המקדש' משמשת כזרוע החינוכית של 'מכון המקדש'. היא מעבירה סמינרים למפקחים, למנהלי בית ספר, למורים ולתלמידים בנושא המקדש ועבודת המקדש. משנת 1994 נושא המקדש נכלל בחלק מביחנות הבגרות בתנ"ך, והמכון מלמד בבתי ספר שיעורים בנושא, ונהנה מתקנים של בנות שירות לאומי. בשנת 2011 שירתו ב"מדרשה לידע המקדש" שמונה בנות שירות לאומי, אשר עסקו בהדרכת המבקרים ובפעילויות חינוכיות בבתי ספר ברחבי הארץ. בשנת 1995 דיווח המכון על מפגש עם 35 אלף תלמידים באותה שנה.¹²⁰ עלון המכון, 'מה חדש במכון המקדש', יצא במשך תקופה ארוכה בסיוע המשרד לענייני דתות והמחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך.¹²¹ על פעילותו בתחום המקדש קיבל הרב אריאל בשנת 2008 את הפרס השנתי לתרבות יהודית מטעם משרד החינוך.¹²²

במשך שנים קיבלה 'המדרשה לידע המקדש' סכומים לא מבוטלים ממשרד החינוך. בשנת 2008 341,687 ש"ח; בשנת 2009 - 218,395 ש"ח; ב-2010 התקבלו 266,465 ש"ח; בשנת 2011 התקבלו 264,587 ש"ח; ובשנת 2012 קיבלה 'המדרשה לידע המקדש', יותר מ-189 אלף שקלים.¹²³ 'מכון המקדש' עצמו גם הוא מקבל, בנפרד, כספים מהמדינה. בשנת 2008 קיבל 'מכון המקדש' 121,564 ש"ח; בשנת 2009 - 154,446 ש"ח; ב-2010 התקבלו 159,454 ש"ח; ובשנת 2011 התקבלו 121,564. בשנים 2008 - 2011 תמכו משרד התרבות המדע והספורט, ומשרד החינוך ב"מכון המקדש" וב"המדרשה לידע המקדש", בסכום ממוצע של 412 אלף ש"ח בשנה.¹²⁴

המדרשה מציגה בפני התלמידים את הנראטיב האידיאולוגי, ההיסטורי וההלכתי שלה לגבי הר הבית ובית המקדש. שום גוף אחר לא מציג בפני התלמידים גרסה שונה. המימון וכוח האדם שניתנים למדרשה ניתנים כחוק, אולם אין כל התנייה או פיקוח באשר לתוכן הנלמד, אלא רק בהתאם להיקף הפעילות.¹²⁵ בצורה כזאת נחשפים תלמידי משרד החינוך, חילונים ושומרי מצוות, לגישה חד מימדית לנושא.

מסוף שנות השמונים משתתף 'מכון המקדש' בארגון "ועידת המקדש", אשר נתמך על ידי הרבנות הראשית, עריית ירושלים ומשרד הדתות.¹²⁶ הכנס מהווה דוגמא לשיתוף הפעולה ההדוק שזוכה לו 'מכון המקדש' מנבחריו ועובדי הציבור בישראל. ב-15.9.98 יו"ר ועדת החוקה חוק ומשפט דאז, חה"כ חנן פורת, שלח הזמנות לאירוע מלשכתו, על גבי נייר מכתבים רשמי של הכנסת, וסגן שר התרבות והספורט דאז, משה פלד (הליכוד-גשר-צומת) שלח ברכה משודרת.¹²⁷ יש לציין כי באותו אירוע קרא הרב ישראל מעל הבמה לפעול להסרת אתרי האסלאם מהר-הבית ולבניית בית המקדש. על פיו "מחר בבוקר אנחנו צריכים לעלות על בגדי עבודה".¹²⁸ לפני הוועידה בשנת 2011 דיווח 'ערוץ 7' כי בוועידה ישתתפו וינאמו רבנים

119 יערה מיטליס, "הרב ישראל אריאל - חתן פרס לתרבות יהודית", **ערוץ 7**, 6.10.08.

120 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר-הבית**, מאגנס, עמ' 51

121 שם, עמ' 52

122 יערה מיטליס, "הרב ישראל אריאל - חתן פרס לתרבות יהודית", **ערוץ 7**, 6.10.08.

123 הנתונים מתוך דוחות רשם העמותות, תחת הסעיף "תמיכה במוסדות ציבור - מדרשות ליהדות". ראו גם אור קשתי, "משרדי הממשלה תורמים גם את כספי 'הקופה הקטנה' למוסדות חרדיים ומיננים", **הארץ**, 23.11.12, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1871516>.

124 על פי המידע באתר התמיכות הממשלתי www.tmichot.gov.il

125 אור קשתי, "משרדי הממשלה תורמים גם את כספי 'הקופה הקטנה' למוסדות חרדיים ומיננים", **הארץ**, 23.11.12, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1871516>.

126 ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר הבית**, מאגנס, עמ' 50.

127 על פי יזהר באר מנכ"ל קשב אשר נכח בוועידה.

128 על פי יזהר באר מנכ"ל קשב אשר נכח בוועידה.

ופוליטיקאים, וביניהם גם סגן ראש הממשלה דאז, השר סילבן שלום¹²⁹ (אשר ביטל לבסוף את נוכחותו באירוע). אתר 'הר הבית שלנו' דיווח כי באירוע נכחו חברי הכנסת אורי אריאל ומיכאל בן ארי.¹³⁰ בעבר השתתפו בכנס דמויות תורניות נכבדות ואף ממלכתיות, כגון הרב ישראל מאיר לאו והרב אליהו בקשי דורון. הכנס נתמך כספית על ידי הרבנות הראשית, עריית ירושלים ומשרד הדתות.¹³¹

ה - הקשר בין תנועות המקדש לחברי כנסת

ב-26 ביולי, 2012 התקיים לראשונה בתוך כנסת ישראלית כנס שעסק בנושאי המקדש, הריבונות היהודית בירושלים ובמתן זכויות תפילה ליהודים בהר-הבית. יוזם הכנס היה ח"כ מיכאל בן ארי והנחה אותו ח"כ אריה אלדד, שניהם משדולת המקדש בכנסת. כמאה רבנים השתתפו בכנס ודיברו בו מנהיגי תנועת המקדש, בכללם יהודה עציין (ראו משמאל מכתב שנשלח אליו מבנימין נתניהו, אז יו"ר האופוזיציה), הרב יהודה קרויזר, הרב ישראל אריאל והרב יוסף אלבוים. השתתפו בכנס גם מיכאל פואה (מנכ"ל 'מנהיגות יהודית'), ברוך מרזל (יו"ר 'חזית יהודית' ומראשי כ"ך לשעבר), איתמר בן גביר (ששימש בכנסת ה-18 כעוזרו של ח"כ מיכאל בן-ארי) וד"ר רון בריימן (יו"ר 'חוג הפרופסורים לחוסן מדיני', לשעבר).

יו"ר הקרן למורשת הר הבית, הרב יהודה גליק, טוען כי קבוצה של חברי כנסת נוהגת לעלות להר-הבית באופן עקבי (בעבר עלו להר גם השרים הרשקוביץ ואדלשטיין, אך כיום אוסרת הממשלה עלייה של שרים להר הבית, משיקולי ביטחון): **דני דנון, אריה אלדד, מיכאל בן-ארי, אורי אריאל, זאב אלקין, עתניאל שנלר, יריב לוין**. לדבריו, גם ח"כ נחמן

שי עלה להר כמה פעמים.¹³² אריה אלדד הגיש באוגוסט 2012 הצעת חוק להסדרת שעות תפילה ליהודים על ההר.¹³³

חלק מחברי כנסת אלה התבטאו בצורה ברורה לגבי הצורך בבניית בית המקדש השלישי. **יולי אדלשטיין**, קבע כי "תפקידי הוא לעסוק בתהליך היומיומי, המחבר והבונה את עם ישראל, שמוביל לבית המקדש";¹³⁴ **זאב אלקין**, יו"ר הקואליציה בכנסת ה-18 וסגן שר החוץ הנוכחי אמר כי לדעתו "חשוב להוציא אותו [את הר הבית - י.ב.] מהמשבצת של הדתיים ההזויים. צריך להסביר לשכבות רחבות בעם שבלי המקום הזה, חירותינו הלאומית איננה מלאה".¹³⁵ **ציפי חוטובלי** אמרה

129 בן שאול, "היום: כינוס חגיגי של שוחרי המקדש", **ערוץ 7**, 17.9.11

130 על פי תצלומים שפורסמו באתר "**הר הבית שלנו**", גדי בהר, "ועידת המקדש ה-12: יותר מ-500 איש השתתפו בוועידת המקדש שהתקיימה ביום שני בבית הכנסת הגדול".

131 מוטי ענברי, **פונדמנטליזם יהודי והר הבית**, מאגנס, עמ' 50.

132 יהודה גליק בראיון עם יזהר באר, 7.5.12. מנגד, גליק מאוכזב מהאפקטיביות של שדולת המקדש בכנסת: "הם מנסים להעלות את הנושא בכל מיני פורומים, כמו בפני ועדת הכנסת, אבל אז באים נציגי המשטרה לכנסת ומשקרים, ושום דבר לא קורה. לנתניהו יושב הענין של מנהרות הכותל בראש והוא מיוחד לקחת סיכון. בכל ישיבה בטחונית בנושא ביבי הולך לחומרה. גם בית המשפט ככה, כשבא בכיר ואומר לו שאם אנחנו נעלה להר תפרוץ מלחמת עולם - אף שופט עליון לא ייקח סיכונים".

133 אריק בנדר, "חוק הר הבית: מועדי תפילה קבועים ליהודים", **nrg**, 9.8.12, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/393/851.html>

134 ארנון סגל, "דף הבית", **מקור ראשון**, 23.2.12

135 שם, 26.10.12

כי "הקמת המקדש במקומו בהר הבית צריכה לסמל את הריבונות המתחדשת של עם ישראל בארצו [...] עלינו להעמיק את אחיזתנו בהר הבית כחלק מהעמקת אחיזתנו בארץ ישראל כולה, כהכנת כלי הקיבול לשינוי ההווה המתבקש הזה."¹³⁶ **זבולון אורלב**, שבועות ספורים לפני שהפסיד בבחירות המקדימות של מפלגת 'הבית היהודי' לנפתלי בנט, קבע כי "העולם המוסלמי בוודאי יפתח במלחמת עולם אם מדינת ישראל והעם היהודי יסירו את המסגדים בהר הבית, אולם ההיסטוריה מלמדת כי אין להתיימש." ¹³⁷ יחד עם **זאב אלקין**, **דניאל הרשקוביץ** ו**עתיאל שנלר** הציע אורלב לחלק את מתחם ההר מבחינת המקום והזמן לתפילות יהודים ומוסלמים, כנהוג במערת המכפלה בחברון.¹³⁸

אחת הדמויות המרכזיות המקשרת בין הכנסת להר היא **משה פייגלין**, אשר נבחר לכנסת ה-19 והבטיח לפעול בצורה נרחבת למען הר הבית ככל שיאפשר לו מעמדו והחסינות מהעמדה לדון שהוא זוכה לה במסגרת תפקידו. ואכן, מאז היבחרו כחבר כנסת עלה פייגלין כמה פעמים להר הבית ואף ניסה להיכנס למתחם כיפת הסלע. בעקבות זאת פרצו בהר מהומות אלימות, נפצעו מפגינים שוטרים ועיתונאים והמשטרה נכנסה בכוחות גדולים מול מידי אבנים מוסלמים. משטרת ירושלים הזהירה, מצידה, כי הפרובוקציות של פייגלין בהר הבית עלולות לגרום לפיצוץ (ר' למשל חדשות ערוץ 2, 4.3.2013, וכן ראו להלן סקירה של אירוע אלים שפרץ בעקבות עלייתו של פייגלין אל ההר טרם הבחירות לכנסת ה-19). הסיכון שמהווה פעילותו הביא לאחרונה את ראש הממשלה נתניהו להתערב במתרחש אישית ולהורות למשטרה באופן ממוקד למנוע מפייגלין לעלות אל ההר. כשזכה במקום ריאלי בבחירות המוקדמות לרשימת הליכוד אמר פייגלין:

"חברים יקרים, זה לא סוף, זו רק ההתחלה, עד שנגיע לבנות את בית המקדש במרומי הר הבית ונגשים את ייעודינו בארץ הזאת."¹³⁹

פייגלין פועל על סמך השקפת עולם סדורה ושיטתית, הנובעת מתוך כתביו של שבתאי בן דב (ממנו גם יונק יהודה עציון את תפיסתו המשיחית). בעקבות בן דב ועציון מבחין פייגלין בין "חוקי קיום" ל"חוקי יעוד": בעוד "חוקי קיום" הם תנאי ההישרדות הפשוטה, "חוקי יעוד" הם הביטוי למהותה של האומה והגשמת הפוטנציאל הנסתר שלה. במקרה של עם ישראל, מדובר בממלכת כהנים וגוי קדוש, שבמרכז המקדש. עציון פרסם את החלוקה האידיאולוגית הזו כבר ב-1985, בכתב העת 'נקודה', בזוג מאמרים שבהם הוא קרא להחליף את הדמוקרטיה בישראל במלכות בית דוד. רק תמורות שלטוניות שכאלה תאפשרנה, לדידו, את הגשמת יעודו של עם ישראל, ואילו הן עצמן תתאפשרנה מתוך פעולותיו של יחיד בעל אינטואיציה ושליחות נבואית שרץ כחלוץ לפני המחנה.¹⁴⁰

גם פייגלין מחכה לאותו חלוץ נבואי שירוצץ לפני המחנה ויגשים את רצונו של כלל ישראל.¹⁴¹ יחד עם זאת, הוא מאמין שרוב העם היהודי בישראל כיום מעוניין בבנייתו של המקדש,¹⁴² ושהדבר יביא לגיבוש שלם של העם היהודי, ריבון בארצו.¹⁴³ על כן

136 שם, 31.9.12

137 נדב פרי, "ספין בחירות? ח"כ אורלב מציג: 'חוק יסוד בית המקדש'", **ערוץ 10**, 30.7.12, <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=914979>. אורלב אמר זאת כחלק מהצעת חוק: חוק יסוד - בית המקדש, ראו שם.

138 "תמיכה בחוק הר הבית", **הר הבית חדשות**, 12.8.12, http://the-temple.blogspot.co.il/2012/08/blog-post_11.html.

139 "פריימריז בליכוד והר הבית", אתר **הר הבית חדשות**, 28.11.12, http://the-temple.blogspot.co.il/2012/11/blog-post_9491.html.

140 ראו תומר פרסיקו, "המשיחיות שהחליפה את גוש אמונים", **מקור ראשון**, 1.7.12.

141 ראו מאמרו של פייגלין, "מהנבעות להר", **מקור ראשון**, 15.6.12.

142 פייגלין מבסס את אמונתו זו על סקרים שונים שמצביעים על כך. ביולי 2009 פורסם סקר של עמותת 'גשר' ושל אתר **ynet** ("סקר: 64% מהישראלים רוצים בית מקדש", YNET, 29.7.09), שבוצע באמצעות מכון המחקר 'פאבלס'. על פי הסקר, שבוצע בקרב 516 נדגמים, כשנשאלו המשתתפים האם היו רוצים שבית המקדש יוקם מחדש. 64% השיבו בחיוב - בהם 33% "מאוד רוצים" ו-31% "די רוצים", ו-36% ענו בשלילה - 31% "לא כל כך" ו-5% "בכלל לא". על פי פייגלין בסקר נוסף "בחן ערוץ הכנסת את אותה שאלה (אמנם לא בצורה מקצועית, באמצעות סקר אינטרנטי בלבד). 49% מהמשיבים ענו כי הם מעוניינים בבניית בית המקדש." (משה פייגלין, "אכן הר הבית", **מקור ראשון**, 13.7.12). יש לציין עם זאת, שסקרים אחרים נותנים תמונה שונה. בסקר שפורסם תחת הכותרת "רוב הציבור: לאפשר ליהודים להתפלל בהר הבית" (**מקור ראשון**, 27.7.12), התגלה שאותו רוב עומד על 52% בלבד, מתוכם 39% בלבד מהחילונים ועוד: 51% מהנשאלים אמרו שט' באב לא עושה להם "שום דבר", ובכלל זה 75% מהחילונים. באשר לשאלה "האם צריך להתחיל עכשיו בבניית בית המקדש?", ענו 61% מכלל הציבור בשלילה, כולל 91% מהחילונים ו-57% מהציונים-דתיים.

143 "המקדש הוא מרכז ציר הזמן, מעגל החיים כולו. ריבונות יהודית בלי מקדש זה כמו מדינה בלי בירה, בלי פרלמנט, בלי חגים לאומיים - כמו גוף בלי לב. המקדש היה ועודנו לבה הפועם של האומה, תכלית קיומה." - משה פייגלין, "עם מחפש משמעות", **nrg**, 29.7.12.

למרות התנגדותם של בכירי הפוסקים לעליות אל ההר, אין לשמוע בקולם,¹⁴⁴ אלא לפעול למען המהפכה המשיחית וייעודו של העם, דהיינו: בניית בית המקדש. מתוך תפיסה זו מסכם פייגלין כי

"היחידים שמקיימים נקודות חדשות כיום הם אלו שהשתחררו מן הצורך בלגיטימיות הממסדית, אנשי הגבעות [...] דווקא מי שמאמין פחות בעם, ואולי גם באידיאולוגיה שלו עצמו, חושש לבוא ולהציע את עצמו להנהגה. [...] עתיד ההתיישבות כיום תלוי בחתירה להנהגת המדינה אל עבר ייעודיה ההיסטוריים, שסמלם אכן - הר הבית."¹⁴⁵

פייגלין מצפה לחלוץ הצועד לפני המחנה, בעל קול נבואי פנימי, שיפקוד עליו לחדש את העבודה בהר הבית, וזאת כביטוי למאווים הגלויים והנעלמים של רוב העם היהודי בארץ.¹⁴⁶ בניין בית המקדש יאחד סוף סוף את העם כולו תחתיו, ויפתח עידן חדש בקשר שבינו ובין אלוהיו, כאשר הפולחן יהפוך ישיר וחי.¹⁴⁷ בין אם הוא רואה עצמו כחלוץ הזה ובין אם הוא מצפה למישהו אחר, הוא עושה ככל שביכולתו כדי להגשים את החזון.

פייגלין הכריז בעבר כי על מדינת ישראל "פשוט להעיף משם [מההר] את הוואקף ולהשאיר שם רק את משטרת ישראל",¹⁴⁸ וזאת משום ש"תמה עונת התגנבות היחידים אל הגבעות מתוך טיעונים ביטחוניים, והגיעה עת אמירת האמת - שמובילה אותנו אל הר הבית."¹⁴⁹

הר הבית, אם כן, נישא בפי לא מעטים מנבחרי הציבור שבכנסת ישראל. הכנסת ה-19 כוללת קבוצה לא קטנה של נציגים, אשר התחייבו לפעול לקידום האינטרסים וסדר היום של תנועות המקדש, בין אם על ידי סיוע כלכלי, בין אם על ידי יוזמות חקיקה, ובין אם על ידי עלייה הפגנתית אל מתחם ההר. מצע מפלגת הליכוד מצהיר במפורש כי "יפעל הליכוד בקדנציה הקרובה למצוא פיתרון המאפשר חופש פולחן ליהודים בהר הבית, כמובן תוך טיפול בנושא בכל הרגישות הנדרשת."¹⁵⁰

בהקשר זה יש לציין ששני האירועים הקשורים להר שהביאו למספר הנפגעים הגדול ביותר בעשרים השנים האחרונות, מאורעות מנהרת הכותל (1996) ופריצת אינתיפאדת אל אקצה (2005-2000) נבעו או הושפעו מפעולות שביצעו גורמים פוליטיים, ראש הממשלה דאז בנימין נתניהו, וראש האופוזיציה דאז אריאל שרון. אירועים אלה לא קשורים ישירות לשאיפות לכינון המקדש, אולם הם מסמנים את המטען הלאומי שמחזיק ההר עבור יהודים ישראלים ומוסלמים ונוצרים פלסטינים כאחד. מתחם ההר משמש כאן כנקודה גיאוגרפית הממזגת אמונה דתית וזהות פוליטית, נקודה בעלת פוטנציאל גבוה להתערערות הסדר הקיים וגלישה לאלימות רחבת היקף.

144 שם.

145 משה פייגלין, "אכן הר הבית", **מקור ראשון**, 13.7.12

146 השאיפה לבניין בית המקדש שמציג פייגלין, אם כן, נובעת, על פי החלוקה שהצענו לעיל, משילוב של שאיפות לאומיות ומשיחיות ניטשיאנית.

147 "החזרה בתשובה האמיתית, זו שמתקדמת הלאה על גבי ההישג האדיר של הציונות, זו שמחזירה אותנו אל המשמעות שלנו, מתקדמת אל המציאות ולא נסוגה אל הדת, עבורנו, כיהודים, דרך הכמיהה המעשית אל בית המקדש." - משה פייגלין, "עם מחפש משמעות", אתר **NRG**, 29.7.12. ראו גם תומר פרסיקו, "בית המקדש כבקשתך - על היצרים מהם מורכב געגוע", אתר **לולאת האל**, 11.8.11.

148 אמנון מרנדה, "תוכנית פייגלין: להעיף מהר-הבית את הוואקף", **YNET**, 10.12.08

149 משה פייגלין, "אכן הר הבית", **מקור ראשון**, 13.7.12

150 סעיף זה במצע נכתב על ידי יהודה גליק הנ"ל. מקור: נטעאל בנדל, "האותיות הקטנות: מה יחס המפלגות לסוגיית הר הבית?", **כיפה**, 7.1.13 . <http://www.kipa.co.il/now/50488.html>

תפקיד רשויות המדינה בריסון פעילות תנועות המקדש

ככלל, מוסדות המדינה מרסנים את פעילות תנועות המקדש בעיקר כאשר קיים חשש מצידם לפגיעה בשלום הציבור, או לאחר שפעילותן הובילה להתפרצויות אלימות. רוב פעילויות המניעה והריסון, אם כן, הן בעלות אופי ביטחוני.

א - איסור עליה להר-הבית:

בזמנים מתוחים המשטרה אוסרת כניסה של מבקרים לא מוסלמים להר. כך היה המצב במהלך השנים הראשונות של "אינתיפאדת אל אקצה", 2000-2003. וכך קורה מעת לעת, סביב חגי המוסלמים, או כאשר יש חשש לשלום הציבור.

מלבד מניעה גורפת של עליה במועדים מסוימים, ישנם מספר אנשים שהם "מסורבי עליה" מוכרים. מדובר בפעילים מרכזיים מקרב תנועות המקדש, אשר על פי המשטרה נוכחותם על ההר עשויה להוביל להפרות סדר. על פי הפרסומים של 'התנועה לכינון המקדש', בתאריך נובמבר 2011 היו כאחד-עשר מסורבי עליה להר, ביניהם גרשון סלומון ('נאמני הר הבית') יהודה עציון ('חי וקיים') יוסף ונחמיה אלבום ('התנועה לכינון המקדש') יהודה גליק ('זכויות אדם בהר הבית') ועוד אחרים. ביוני 2012 נגזרה על הרב יהודה אריאל ('מכון המקדש') הרחקה לצמיתות מההר, אולם לאחר כמה חודשים האיסור בוטל.

פעילי תנועות המקדש פועלים לבטל את ההגבלות. תחת הכותרות "זכויות אדם בהר-הבית" ו"הדרת יהודים בהר-הבית", דורשים הפעילים לאשר את עלייתם של מסורבי העלייה, וכן לבטל את שאר ההגבלות שחלות על מבקרים יהודים. חברי כנסת התומכים בתנועות המקדש פועלים בועדות הכנסת כדי לצמצם את הפיקוח המשטירתי ואת ההגבלות על מבקרים יהודים בהר הבית. אחת הזירות המרכזיות לפעילותם היא הזירה המשפטית. תנועות 'נאמני הר-הבית' ו'זכויות אדם בהר-הבית' מגישים ערעורים לבג"צ נגד הגבלות המשטרה.

על גרשון סלומון, יו"ר 'נאמני הר-הבית', נאסר להיכנס למתחם הר-הבית מאז המהומות שפרצו בשנת 1990 בעקבות ניסיונו להניח "אבן פינה למקדש". בעקבות עתירתו לבג"צ קבע בית המשפט הגבוה לצדק כדלקמן:

"שוכנענו כי הערכת המצב של המשיבים וגורמי הביטחון האחרים הינה ראויה ועדכנית וממנה עולה כי אכן אין מדובר בחשש ערטילאי או רחוק לשלום הציבור אלא בחשש ממשי ובסכנה קרובה לוודאות כי אם לא יוטלו ההגבלות והאיסורים נשוא העתירה, תיגרם פגיעה קשה בביטחון הציבור העלולה לגבות קורבנות בנפש"¹⁵¹.

מסורב עלייה אחר הוא יהודה גליק, ראש ארגון 'זכויות אדם בהר-הבית'.¹⁵² גליק עתר אף הוא לבג"צ. בפסק הדין בעניינו נכתב:

"העותר הודה בשיחה שערך עם קצין המשטרה במרחב דוד כי מטרתו ארוכת הטווח היא להביא לשינוי בסטאטוס-קוו על הר-הבית, ולצורך זה מפרסם הוא פרסומים בתקשורת המזמינים את הציבור להשתתף בתפילות רבות משתתפים על הר-הבית. להערכת המשטרה, עלייתו של העותר להר-הבית בנסיבות אלה עלולה, ברמה של קרבה לוודאות, להביא לפגיעה חמורה בשלום הציבור ובסדר הציבורי."¹⁵³

למרות זאת, הציע בג"צ לפשר בין גליק למשטרה. על פי הצעת הפשרה המשטרה תאפשר לגליק לעלות אל ההר במידה ויחתום על התחייבות להימנע מהפרת תנאי הביקור הנהוגים בהר ולחדול מהפרסומים, שלטענת המשטרה: "מטעים את הציבור וגורמים למתיחות רבה בקרב הציבור המוסלמי סביב סוגיית ביקורי יהודים בהר-הבית". עד לאחרונה מנעה משטרת ישראל מגליק לעלות להר-הבית.

151 פסק דין בעתירה של נאמני הר-הבית נגד משטרת ישראל 11.12.2007

152 שלום ירושלמי, "הר הבית בידם: מי באמת מתסיס את האווירה בירושלים?" **מעריב NRG** 11.3.12.

153 בג"צ גליק נגד משטרת ישראל. פסק דין מיום 5.5.09.

בראיון שנתן ליזהר באר ב-7.5.2012 אמר גליק:

"אחד הדברים שגיליתי זה שהמשטרה היא גוף שאף אחד לא יכול עליה. ניסו שחם [מפקד מחוז ירושלים] אמר ליו"ר הכנסת שאני האדם הכי מסוכן במזה"ת. יוסף אלבוים מורחק כבר שנה וחצי. 18 ח"כים אמרו שהם מוכנים לחתום על ערבות שיוכל לעלות עם בתו להר הבית. '40 שנה הוא פעיל ולא הרג זבוב'. ניסו שחם ענה: 'על גופתו!'¹⁵⁴

יש לציין כי גליק היה מועמד לכנסת ה-19 מטעם רשימת הליכוד ונתמנה לכתוב את עמדתה בנושא הר הבית.

ב - אכיפת הגבלות על העולים להר-הבית:

כאשר עולות להר קבוצות של יהודים מקרב תנועות המקדש, מנסה המשטרה למנוע פעולות מצדם העלולות להיתפס כפרובוקציה או כערעור על ההסדרים הקיימים במתחם. במסגרת הסדרים אלה זכויות הפולחן באתר מוקנות למוסלמים בלבד, לכן אין אישור לבני דתות אחרות לבצע טקסים פולחניים, בכלל זה תפילות, השתחוויות, הקרבת קורבנות וכדומה.

תמונות של קבוצות עולי רגל, רבנים וחיילים במדים, שפורסמו באתרים ערביים

154 באותו ראיון אמר גליק: "אני לא מכחיש את העובדה שאני פועל לשינוי הסטאטוס-קוו בהר הבית. זה חלק מהדמוקרטיה. אני רוצה שבמקום עשרת אלפים שעולים כיום להר, יעלו מאה אלף ויותר. אני רוצה שיבטלו את רחבת הכותל, שמשום מה נעשתה קדושה לפני שלוש מאות שנה. אני רוצה להגיע למצב שכל יהודי יעלה להר הבית. מתחם הר-הבית צריך לשקף את חופש הפולחן וכל יהודי שלא פוגע בקדשי האסלאם יקבל את חופש הפולחן שמגיע לו... לגבי בניית בית-המקדש - יש מצווה לבנות את המקדש אבל להבנתי זו לא מצווה המופנית כלפי איש פרטי. כמו שהקמת המדינה לא יכלה להתבצע על ידי איש אחד, לא ע"י בן גוריון, ולא ע"י מישהו אחר. בניית בית המקדש היא מצווה של העם. צריך לעורר המודעות עד שהעם יחליט לבנות את בית-המקדש ועד אז לא נכון שמישהו יוכל להחליט על כך לעשות את זה בעצמו, אפילו אם שמו יהודה עציון."

כדי למנוע ניסיונות של פעילי תנועות המקדש לבצע טקסים דתיים הנוגעים, מבחינתם, לפולחן בית המקדש, מצמידה המשטרה לכל קבוצה של פעילים העולה אל ההר ליווי של שוטרים. במקרה של ניסיון להפר את הכללים המשטרה מרחיקה את החשודים מההר. בעבר היו הגבלות נוספות, כגון הגבלות על גודל הקבוצה. לפני שנת 2000, נכנסו להר מבקרים יהודים בזוגות או בשלשות בלבד, ועד שלא יצאו הראשונים לא נכנסו הבאים אחריהם.¹⁵⁵ כיום הגבלות אלו אינן קיימות עוד.

בנובמבר 2011 צולמו חיילים במדים שנכנסו באישור המשטרה להר הבית. תמונות אלו עוררו תסיסה בצד המוסלמי ודווחו בכלי התקשורת הפלסטינים כדוגמא להפרת ההסדרים על ידי מדינת ישראל.¹⁵⁶ בראיון עם יזהר באר טען הרב יהודה גליק כי ההיתר לעליית קבוצות של חיילים במדים ניתן בעקבות לחץ פוליטי מהכנסת:

"אכן, השתנו כמה דברים; הנה, למשל, עד לפני כמה שנים חיילים לא עלו אל ההר במדים והיום, מלפני שלושה חודשים, חיילים עולים בקבוצות, במדים. העלנו את זה בכנסת וחברי הכנסת דני דנון, ציפי חוטובלי, אריה אלדד וזאב אלקין לחצו על המשטרה והיא התירה"¹⁵⁷

בשנים האחרונות התקשורת המוסלמית מרבה לדווח על קבוצות של חיילים ישראלים במדים שנכנסים כתיירים ומסיירים במתחם הר-הבית. הדבר נתפס כפרובוקציה ישראלית וכניסיון לשנות את ההסדרים הנהוגים בהר הבית, לפיהם רשאים כוחות הביטחון הישראלים להיכנס למתחם רק למטרות הגנה על הסדר והביטחון. ב-28 באוגוסט פרסם 'מוסד אל-אקצה' לאתרי ההקדש ולמורשת האסלאמית' הודעה רשמית בה הוא מאשים את ישראל בפגיעה בקדושתו של מסגד אל-אקצה, שנגרמה ע"י עצם הנוכחות של לא מוסלמים במקום. על פי ההודעה,

"כמאה חיילים של צבא הכיבוש, המודיעין ומתנחלים פרצו למסגד אל-אקצה וטימאו אותו בשעות הבוקר והצהריים... כמו כן טימאו את המסגד כאלף תיירים זרים שנכנסו בלבוש בלתי הולם והתנהגו באופן הפוגע בקדושת המקום, וזאת בעידוד של זרועות הכיבוש ובאבטחה שלו."

בהודעה נאמר, מפי עדי ראייה, כי החיילים והחיילות קיבלו תדריך מאיש משטרה וכי "מתנחלים" קראו בספרי קודש.¹⁵⁸

ג - פעילות מודיעין ומניעה:

בעבר סוכלו מספר ניסיונות לבצע פיגועים בהר הבית של קבוצות טרור יהודי, בחלקן ע"י המשטרה ורשויות הביטחון האחרות, ואחרות ע"י שומרי הוואקף המוסלמי. להלן נמנה את המקרים המפורסמים ביותר:

שנות השבעים: ארגון המחותרת "גל" בראשות יואל לרנר, ארגון שמנה 45 פעילים, תכנן סדרה של 13 פעולות טרור ששיאן פיצוץ המבנים המוסלמיים על ההר. לרנר נשפט לשלוש שנות מאסר ושוחרר כעבור שנה. לאחר שחרורו היה שותף בתוכנית נוספת לפיצוץ המסגדים.¹⁵⁹

שנות השמונים: באפריל 1982 פתח עולה חדש מארה"ב בשם אלן גודמן אש מרובה סער מסוג M-16 במתחם ההר, והרג אדם אחד ופצע שלושה מקרב המתפללים המוסלמים. במשפטו סיפר שציפה "לשחרר" את ההר ולהפוך למלך היהודים.¹⁶⁰ בשנת 1983 נתפס פעיל של "כנופיית ליפתא" שהצליח לטפס על קיר מתחם הר-הבית, כשבתרמילו מטען

155 אבי רואיף, מפקד מרחב דוד במשטרת ירושלים, בעדות בועדת הפנים של הכנסת בנושא "מדיניות המשטרה בנוגע לביקורי יהודים בהר הבית" 29.3.11.

156 הצילומים, של 'קרן אל אקצה', הופיעו באתר pls48.net בתאריך 7.11.12 בכתבה של מחמוד אבו עטא תחת הכותרת (בתרגום לעברית): "מחקר: הכיבוש מנסה לכפות נוכחות יהודיה יומית כעובדה מוגמרת" - <http://www.pls48.net/?mod=articles&ID=1146923>.

157 ראיון של יזהר באר עם הרב יהודה גליק, 7.5.2012.

158 דלית הלוי, **ערוץ 7**, 28.8.2012.

159 נדב שרגאי, **הר המריבה**, כתר, 1995. עמ' 85-91.

Gershom Gorenberg, **The End of Days: Fundamentalism and the Struggle for the Temple Mount**, Oxford, 2000, p. 128 160

ט.ג.ט רב עוצמה. פעילי הכנופייה נתפסו והועמדו לדין, אך נמצאו בלתי אחראיים למעשיהם ונשלחו לאשפוז בבתי חולים פסיכיאטריים. כעבור שנים אחדות שוחררו.¹⁶¹

המחתרת היהודית: תוכנית הפיגוע המפורסמת ביותר הייתה של חברים בקבוצה שכונתה "המחתרת היהודית": יהודה עציון, מנחם לבני וישועה בן ששון. תכניתם, שלא יצאה לבסוף אל הפועל, היתה לפצוץ את כיפת הסלע. אנשי 'המחתרת היהודית' לא היו "עשבים שוטים", אלא מטובי בניה של החברה הדתית לאומית, ובתכנון פעולותיהם נועצו ברבנים מרכזיים, כדב ליאור ומשה לוינגר.¹⁶²

בפסק דין המחתרת היהודית, ב-1985, תיאר השופט, צבי כהן, את הסכנה ששנקפת לישראל ולאזור מפעולת טרור מהסוג שיזמו חברי המחתרת:

"הקשר להחריב את מבנה כיפת הסלע, שיסודו במניע דתי, פירושו פתיחת חשבון חדש עם יותר משלוש מאות מיליונים מוסלמים ברחבי תבל [כיום, למעלה ממיליארד, י.ב.], נוסף לחשבון הקיים, העקוב מדם, בין הלאום היהודי ללאום הערבי, ובטווח שאינו רחוק בהרבה - גם חשש להתלקחות עולמית. המזימה הזאת מטילה על עם ישראל לשלם את מחיר כיסופיהם של המבקשים להגשים את חזון מלכות ישראל ומסכנת את העם כולו".

שנות התשעים ועד ימינו: מאז שנות התשעים התגברה מאוד פעילות תנועות המקדש, אולם זו סובבת סביב פעילות חינוכית, או סביב עליות מאורגנות להר, המתואמות עם המשטרה. מדובר בתהליך מורכב בו ככל שגדל העניין במקדש, כך הדחף לפעילות מחתרנית או טרוריסטית נחלש. בהתאם למודל שסרטטנו לעיל לגבי מניעי תנועות המקדש, ניכר שאלו עברו מניסיון להביא למהפך פתאומי בדעת הקהל על ידי פעולה אלימה בהר, לניסיון לשנות את דעת הקהל בהדרגה, על ידי חינוכה. עם זאת, העליות אל ההר, והניסיונות להתפלל במתחם ההר למרות איסור המשטרה, נמשכות ואף מתרבות.

אכיפת החוק במקרים של הסתה וגזענות

המשטרה פועלת בצורה נמרצת להבטחת הסדרי הסטטוס-קוו הקיימים בהר והיא ערה לפוטנציאל הנפיצות הגבוה של פעילות תנועות המקדש. היא עוקבת אחר פעילי מקדש מרכזיים ואוסרת עליהם להיכנס למתחם הר הבית. במקרים רבים מונעת המשטרה חיכוכים בין פעילי מקדש לבין המתפללים המוסלמים ואוסרת קיום טקסי פולחן בסביבות הר הבית ותפילות של יהודים בתוך המתחם. למעשה, פעילי תנועות מקדש מתלוננים לא פעם על יחס קשוח בצורה לא הוגנת מצד המשטרה כלפיהם.

אחת מפעולות המשטרה, שהפנתה ביקורת ציבורית רבה כלפיה, היתה ההוראה שנתנה לאסור הנפת כרזות "הר הבית בידנו" ע"י גרעין בנות "להבה", השייך לסניף תנועת הנוער של 'בני עקיבא'. על ידי הכרזות ביקשו בנות הגרעין למחות נגד השיפוצים שמבצע הוואקף המוסלמי בהר.¹⁶³ הכרזה נפסלה על ידי המשטרה בטענה כי מדובר בהסתה העלולה לגרום אלימות.

אולם מחוץ לתחומי ההר ניתן למצוא גילויים בוטים של הסתה, גזענות ועידוד לאלימות שללא ספק מתקרבים אל גבולות הנסבל על פי החוק. כך למשל, נמצא ברשת סרטון קצר המתאר את הר הבית עולה בלהבות, אחרי שמטוסים מפציצים את מבנה כיפת הסלע, ואחריו את כנסיית כל העמים (השוכנת על מורדות הר הזיתים), ומתוך האש והעשן צץ ועולה בית המקדש. הסצנה המתוארת, שמופצת תחת הכותרת "הסרטון שמסעיר את השמאל", מופיעה זה למעלה משנה ללא הפרעה באתר החרדי "כיכר השבת" ובאתרים אחרים.¹⁶⁴

161 סדרת כתבות של יזהר באר ב**כל העיר** ("המשיח מליפתא", 9.3.84; "חבורת ליפתא, דיוקן", 9.3.84; "מחדל ליפתא", 13.4.84; "משפט ליפתא", 28.12.84; "פקעת צפעונים", 18.1.85) וכן אצל נדב שרגאי, **הר המריבה**, כתר, 1995. עמ' 96-91.

162 ראו ספרו של חבר המחתרת, חגי סגל, **אחים יקרים**, כתר, עמ' 74, 108-109.

163 קובי נחשוני, "המשטרה: 'הר הבית בידנו' - הסתה", **ynet**, 12.8.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4267483,00.html>

164 <http://www.kikarhashabat.co.il/%D7%94%D7%A8-%D7%94%D7%91%D7%99%D7%AA-4.html>

קריאות לפגיעה באתרים המוסלמים בהר הבית, או להסרתם, אינם תופעה יוצאת דופן.¹⁶⁵ גם פוליטיקאים, הנהנים מחסינות, נוהגים להשמיע הצהרות ברוח זאת. כך למשל, כפי שכבר הזכרנו, הצהיר אריה אלדד, אז חבר כנסת: "כשתגיע השעה לבנות את בית הבחירה, והיא תגיע בקרוב, ננסר את הבית שעומד שם עכשיו. ננסר אותו ושיקחו אותו לאן שהם רוצים, כי שם צריך לעמוד בית המקדש השלישי."¹⁶⁶ ברוח דבריו של אלדד מפרסם אתר 'הר הבית חדשות' ביטוי ויזואלי לסילוקה של כיפת הסלע.¹⁶⁷

הודעה על הפגנה של נאמני הר הבית המנוסחת כך: "...יעלו להר-הבית קבוצה גדולה של נאמני הר-הבית וארץ ישראל, בקדושה ובטהרה על פי כל גדרי ההלכה, וישבעו אמונים לבנות את בית המקדש על חורבות המסגדים הזמניים העומדים על הר-הבית, עוד בחיי דורנו".¹⁶⁸

בלי להתייחס למידת חוקיותם של פרסומים אלה, התמונה שעולה מהם היא של הקצנה הולכת וגוברת, בין אם בפעילות תנועות המקדש ובין אם בקרב נבחרי הציבור שתומכים בהם.

165 אתר הר הבית שלנו, 14.5.10.

166 אריק בנדר, "חה"כ אלדד: לנסר את כיפת הסלע בהר הבית", אתר NRG, 29.7.2012, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/390/465.html>.

167 חדשות הר הבית: http://the-temple.blogspot.co.il/2012/07/blog-post_8655.html

168 שלמה ידיד, אתר הר הבית שלנו, 13.10.11.

הסתה ועליה להר – מקרה מבחן: פרסומים לקראת עלייתו של משה פייגלין להר הבית

אתר 'הר-הבית שלנו' מרבה בפרסומים לגבי עליית יהודים למתחם ההר. הנה דוגמא לפרסום שתרם לפריצת התנגשויות אלימות בקנה מידה קטן יחסית סביב הר-הבית. האירוע התרחש לאחר הבחירות לראשות הליכוד, בפברואר 2012, כאשר התפרסם כי משה פייגלין, ראש סיעת 'מנהיגות יהודית' בליכוד, מתכנן לעלות להר-הבית ולחגוג את הישגיו בבחירות.

ב-11 בפברואר פרסם אתר 'הר-הבית שלנו' הזמנה לציבור להצטרף לעליה להר-הבית בראשות משה פייגלין (ראו משמאל לטקסט). ההזמנה הציגה את פייגלין כ"יו"ר מנהיגות הליכוד" שיעלה יחד עם "אלפי מתפקדי הליכוד" כדי לבצע את "טיהור המקום מאויבי ישראל גזלני האדמות ובניין בית-המקדש על חורבות המסגדים".

בתגובה למודעה זאת קרא 'מכון אל-אקצה' לזקוק ומורשת' לציבור לבוא לאל-אקצה כדי להגן על המקומות הקדושים, וקרא למוסלמים בעולם לקחת אחריות אל מול הפעולה

הישראלית. באותו יום יצאו הארגונים 'קשב' ו'עיר עמים' בפנייה דחופה לראש הממשלה, בנימין נתניהו, וקראו לו "לעצור את הניסיון להבעיר את המזרח התיכון ולמנוע את עליית פעילי הליכוד להר הבית."¹⁶⁹

משה פייגלין, הגיע לרחבת הכותל מלווה בפחות מעשרים תומכים. משטרת ישראל סגרה את מתחם הר-הבית למבקרים מחשש להתלהטות הרחוקות. למרות מניעת העליה אל ההר מפייגלין וממלוויו נמשכה המתחמת, ובסופו של דבר הובילה להפגנה אלימה (מנכ"ל 'קשב' ותחקירן שהגיעו באותו זמן לרחבת הכותל שמעו את קריאותיהם של מאות מוסלמים שהתאגדו על ההר בציפיה לעלייתו של פייגלין). בתפילות שנערכו ביום שישי שלאחר מכן קרא הדרשן למוסלמים לעלות אל ההר בבוקר יום ראשון ולהפגין. ואכן, ביום ראשון צעירים פלסטינים השליכו לעבר השוטרים אבנים, כיסאות, כלים, קרשים ועוד. כוחות משטרה פרצו לשטח הר הבית ועצרו שלושה פלסטינים.¹⁷⁰

שבוע לאחר מכן, ביום שישי ה-24 בפברואר 2012, התבצרו מאות פלשתינים בהר-הבית יחד עם אבנים לעבר כוחות משטרה. אחד עשרה שוטרים נפצעו קל מפגיעת אבנים וארבעה פלסטינים נעצרו. ההפגנות התפשטו גם למוקדים נוספים ובהפגנה שהתקיימה במחסום קלנדיה נהרג טלעאת ראמיה, פלשתיני בן 25 שנורה בחזהו על יד חיילי צה"ל שטענו כי ירה לעברם זיקוק. בהלווייתו של ראמיה התעמתו עשרות פלסטינים עם חיילי צה"ל עד שפוזרו באמצעות גז מדמיע.¹⁷¹

169 נוסח הפנייה מופיע כאן: <http://www.keshev.org.il/press-releases/keshev-ir-amim-feiglin-on-temple-mount.html>

170 משה נוסבאום, "צפו: העימותים האלימים בהר הבית" חדשות ערוץ 2, 19/2/2012

171 ישראל היום, 26.2.12

לפי טענת מפקד מחוז ירושלים דאז, ניצב ניסו שחם, את אתר 'הר הבית שלנו' הפעילו יהודה גליק ונחמיה אלבוים.¹⁷² המשטרה פשטה על דירת מסתור ברמות ועצרה את אלבוים ואשתו דבורה לחקירה בחשד של הסתה והמרדה. גליק ואלבוים הכחישו כל קשר לאתר.¹⁷³ האתר לא הורד מהאינטרנט אולם הפסיק להעלות תכנים חדשים. את העליה הבאה להר-הבית פרסמה 'התנועה לכינון המקדש' בכרוזים שחולקו ברחבי ירושלים ונכתב בהם "לא פרסמנו באינטרנט ובתקשורת ובמיילים מחמת המציק".¹⁷⁴

שלוש שנים לפני האירוע הנ"ל נשא השר לביטחון פנים, יצחק אהרונוביץ, דברים בכנסת בהקשר זה:

"בתאריך 22 באוקטובר 2009 התפרסמה באתרי האינטרנט של הימין קריאה ליהודים לעלות להר-הבית ביום ראשון, לציון עלייתו של הרמב"ם להר-הבית. כתוצאה מכך, בעלי תפקידים ברשות הפלסטינית ובתנועה האסלאמית, הפלג הצפוני, פרסמו תגובה להגן על הר-הבית ולעמוד אל מול פריצת היהודים להר-הבית. במהלך סוף השבוע האחרון התקבלו אינדיקציות מודיעיניות על איסוף אבנים, ברזלים, ראיתם את התמונות בטלוויזיה, והכנסתם לתוך מסגד אל-אקצה. בהערכת מצב טלפונית שקיים המפכ"ל אתי, עם מפקד המחוז, הוחלט לפתוח את הר-הבית למחרת, לכולם, ולהיערך עם כוחות במידה ויפרצו מהומות.

"ביום ראשון, 07:30, עם פתיחת דלת שער המוגרבים, טרם כניסת המבקרים היומית, נשמעו צעקות מתוך הר-הבית "אללה הוא אכבר", ונראו צעירים רבים בפתח השער וברחבה של מסגד אל-אקצה, חלקם רעולי פנים. צוות סיור של הר-הבית הותקף באבנים, בקבוקים, בקבוקי תבערה על ידי עשרות צעירים. מספר שוטרים נפגעו ובתגובה נתנה הוראה להכניס כוחות פנימה ולבלום, ולהדוף את מפירי הסדר. כ-100 צעירים מוסלמים התבצרו בתוך מסגד אל-אקצה, המשיכו "ידו"י האבנים, השליכו כסאות מתוך המסגד לעבר השוטרים. במהלך האירוע נמשכו קריאות הסתה בתקשורת הערבית למוסלמים להגיע להר-הבית".¹⁷⁵

השר לביטחון פנים לא מפרט מהו אותו "אתר האינטרנט של הימין", אך בתאריך שהוא מציין, ב-22 באוקטובר, אכן פורסמה באתר 'הר-הבית שלנו' קריאה לעלות להר-הבית לציון "עליית הרמב"ם".

172 שלום ירושלמי, "הר הבית בידם: מי באמת מתסיס את האווירה בירושלים?" אתר nrg, 11.3.12.

173 לדברי מפקד מחוז ירושלים, בראיון לזיהור באר בתאריך 7.5.2012. ר' גם שלום ירושלמי, "הר הבית בידם: מי באמת מתסיס את האווירה בירושלים?" אתר nrg, 11.3.12.

174 עותק של הכרוז המקורי נמצא במשרדי 'קשב'.

175 מליאת הכנסת, ישיבה מס' 64, 28.10.09.

סיכום והמלצות

דוח זה אינו עוסק בקשר ההיסטורי והדתי של יהודים להר הבית. לא באנו לערער על כך. הדוח גם לא עוסק בשאלה האם מבחינה יהודית-דתית יש תפקיד לבית המקדש במציאות חיינו, או האם עלינו מוטל לפעול להקמתו או לצפות שיקום בידי שמיים. נושאים אלו נשאיר למסגרת של דיון תיאולוגי.

הדוח מציג את דפוסי פעילותם של ארגוני המקדש, התשתית האידיאולוגית פוליטית שלהן, הקף המשתתפים ופעילותם ואת תמיכת הממסד הממשלתי והפוליטי בארגונים אלו. הדוח מצביע על עליה בכמותם ובהשפעתם של ארגונים המפיצים את תודעת המקדש ופעילים להקמתו על הר הבית. לפני עשרים שנה היו ארגונים אלו בשוליים הסהרוריים של המפה הפוליטית או הדתית. אולם מאז שנת 2000 הם תופסים מקום מכובד בזרם המרכזי של הימין הפוליטי והדתי ונהנים מקשרים הדוקים עם רשויות מדינת ישראל. מדובר בארגונים בעלי מטרות והיקפי פעילות שונים זה מזה, אך המכנה המשותף לכולם הוא שילוב היסוד הדתי עם היסוד הלאומי-משיחי. הדוח מצא התאמה בין הסלמת העימות הישראלי - פלסטיני בהר הבית/חראם אל-שריף ובסביבתו מאז שנת 2000, לבין גידול בפעילותם של ארגוני המקדש. זה תהליך מסוכן בו הדת מגויסת למטרות לאומיות במקום שהוא מוקד של מתחים פוליטיים ודתיים בעוצמה גבוהה.

כאמור דוח זה אינו עוסק בסוגיות תיאולוגיות היסטוריות. כמו כן דוח זה בחר במוצהר שלא לעסוק בפעילות המוסלמית על ההר, ואולם ראוי לציין כי ברמה הפוליטית קיימת הזנה הדדית בין פעילות הקיצונים בשני הצדדים והם מעצימים אלה את אלה: תנועות המקדש מעצימות את עצמן מציטוטים של מוסלמים וערבים על שלילת הקשר היהודי למקום ולמקדש, והתנועות המוסלמיות מעצימות את עצמן מהדגשת האיומים של ארגונים אלה על המסגדים. ודווקא בשל כך תמיכת ממשלת ישראל וזרועותיה בארגוני המקדש עלולה לתת לגיטימציה לטיעון שמדינת ישראל מתכוונת לפגוע בקודש האסלם, ולחזק בדיעבד יסוד דתי פן-אסלאמי לסכסוך שהוא לאומי ביסודו.

בסוף מארס 2013 חתמו המלך עבדאללה ויו"ר הרשות הפלסטינית, מחמוד עבאס, על הסכם המדגיש מחדש את תפקידו של מלך ירדן כמגן המקומות הקדושים בירושלים בכלל ושל אל-חרם אל שריף בפרט, ואת הכרת הרשות הפלסטינית בתפקידה של ירדן כאפוסטרופוס על מקומות אלה. ירדן קיבלה על עצמה לשמור על צביונו הדתי וזהותו של האתר. שינוי כפוי של הסדרי התפילה והסדרי הביקור בהר עלול להעמיד את ישראל בעימות עם ממלכת ירדן ולסכן את חוזה השלום עמה.

רובן של תנועות המקדש פועלות במסגרת החוק, ולא ניתן למנוע את פעילותן כל עוד היא חוקית וכל עוד אינה מהווה איום של ממש על ביטחון הציבור. עם זאת, חלק לא מבוטל מהן נע על הגבול הדק שבין חופש הביטוי להסתה. אנו ממליצים לעקוב מקרוב אחר חריגות מהגבול הדק שבין כמיהה רליגיוזית וזיקה היסטורית לבין פעילות המסכנת את שלום הציבור או הסתה כנגד אתרי הקודש האסלאמיים שעל ההר. גם אם חופש הביטוי הנהוג בישראל מאפשר לפעילים בארגוני המקדש ולפוליטיקאים קיצונים לקרוא לממשלה לכפות בכוח את שינוי סדרי התפילה על הר הבית לטובת היהודים - מעשה שעלול להמיט אסון על האזור כולו - הרי הלגיטימיות של מעשה שכזה, במדינה דמוקרטית, מוטלת בספק. בבסיס חופש הביטוי נמצא העיקרון שממשלות וכוח שלטוני אינם מורשים להגביל הפצה של דעות, ורעיונות. אבל אי-הגבלה אין פירושה תמיכה של השלטון ברעיונות אלה. תמיכה שלטונית באותם רעיונות ודעות הוא מעשה של מדיניות, ולכן הוא נבחן על פי השלכותיו הציבוריות הרחבות ונתון להגבלה. על ממשלת ישראל מוטלת האחריות למנוע שינוי בכוח של הסדרי הפולחן בהר הבית ולמנוע הסתה ופגיעה באתרים המוסלמיים לא רק בשל החשש מהתפרצות אלימה אלא בראש ובראשונה בשל חובתה של הממשלה להגן עליהם. יתרה מזו, עליה להביע הסתייגות חד משמעית מרעיונות והצעות המעודדות פגיעה בזכויות הפולחן של המוסלמים וברגשותיהם הדתיים.

הדוח מראה כי קיימת תמיכה ממסדית ושלטונית רחבה בתנועות המקדש. גופי ממסד ממשלתיים ואישים פוליטיים במוקדי הכוח במדינה תומכים בדרכים שונות בפעילותם של ארגוני המקדש. ייתכן שחלקם עושה זאת מתוך אהדה למטרה הכללית של ארגונים אלו או אפילו משיקול ציני של גיוס תמיכה פוליטית תוך התעלמות מהממד הקיצוני והמסוכן בפעילותם של ארגוני המקדש. הממסד מממן ישירות ובעקיפין חלק מפעילותם של ארגונים אלו. בולט במיוחד חלקו של

משרד החינוך שלא רק מממן אלא גם מסייע לארגוני המקדש להפיץ במערכת החינוך את התכנים שלהם. עוד מראה הדוח כי פוליטיקאים בכירים מלב הממסד, רבנים המכהנים בתפקידים ציבוריים, פקידים במשרד החינוך ומחנכים מעניקים חסות לתנועות המקדש ומקדמים את המסרים שלהם. לעיתים תכנים אלו מצויים על גבול הנסבל מבחינה דמוקרטית ולעיתים הם בגדר הסתה של ממש נגד קדשי האסלאם. אנו מתריעים כי עלול להיווצר מצב בו רשויות המדינה ופוליטיקאים יתמכו בפעילות לא לגיטימית או אפילו בלתי חוקית של מי מארגוני המקדש וייחשבו אחראים בעקיפין לתוצאות הקשות שפעילות זו עלולה להמיט על מדינת ישראל, ועל חיי יהודים ולא יהודים באזור וברחבי העולם.

אנו ממליצים לממסד בישראל לנקוט את הצעדים הבאים מול ארגוני המקדש

1. **אכיפת חוק שוויונית** - יש ליישם לא רק את לשון החוק אלא גם את רוח החוק נגד גילויי הסתה, וגזענות, ואת חוק המקומות הקדושים המגן על גשותיהם הדתיים של בני כל הדתות כלפי המקומות הקדושים להם. אכיפה נאותה של החוק (במיוחד כלפי עבריינות אידיאולוגית) תחזק ותדגיש את הממלכתיות ואת הלגיטימיות של מערכת המשפט ואת השוויון בפניה. למחנכים ורבנים יש אחריות עודפת בהיותם מנהיגי ציבור. על מערכת החקירה והתביעה להתייחס בחומרה ולהעמיד לדין רבנים, מנהיגי ציבור ופעילי תנועות המקדש שקוראים לפגוע באתרים המוסלמים במתחם ההר. על המערכת הפוליטית לעודד את פעולת המשטרה ושירותי הביטחון שמפקחים על פעילים קיצוניים. על הפוליטיקאים לתת למשטרה גיבוי פומבי, ולא להפעיל עליה לחץ פוליטי.
2. **פיקוח על תכני חינוך** - משרד החינוך, זרועות הממסד ועמותות המעבירים כספים לארגוני המקדש נקראים לפקח על התכנים המועברים בידי ארגונים אלו לתלמידים ולהתנות העברת כספים לנושאים הקשורים בתרבות המקדש בפיקוח על התכנים. יש לדאוג שיוצגו בפני התלמידים תפיסות היסטוריות ועמדות הלכתיות מגוונות באשר לאפשרות העלייה למתחם ההר וביחס לבניית בית המקדש השלישי בידי אדם. על הממסד בכלל ועל מוסדות החינוך וצה"ל בפרט להפסיק את שיתופי הפעולה החינוכיים והאחרים עם ארגוני המקדש הקוראים לשנות באופן חד צדדי את הסטטוס קוו על ההר ואשר קוראים לפעולה אקטיבית לבניית בית המקדש על חורבות אל-אקצא או כיפת הסלע.
3. **שיתוף גורמים בינלאומיים בפיקוח על המקומות הקדושים בירושלים** - בהעדר הסדר פוליטי באזור, המתחים הלאומיים והבין-דתיים במתחם ההר מטילים על ממשלת ישראל אחריות עצומה. כל ניסיון לפגוע באתרים המקודשים לאסלאם עלול לדרדר את האזור לאלומות. במקרה כזה האחריות תוטל על מדינת ישראל, שהיא כיום בעלת השליטה האפקטיבית על ההר. ניתן למתן את הסיכונים והמתחים אם ממשלת ישראל תשתף באחריות המוטלת עליה גורמים בינלאומיים. ההידברות שיזמה ירדן עם משרד ראש הממשלה מנעה הסתבכות מספר פעמים בעבר ויש לטפח ולמסד קשר זה. כמו כן יש לטפח הידברות עם הוקף ועם הרשות הפלסטינית.
4. **התחייבות מנהיגיה הבכירים של ישראל והרבנים הראשיים שלא לכפות בכוח** שום שינוי בסדרי התפילה על הר הבית. הקריאה לשימוש בכוח שלטוני, ללא הסכמה, כדי לשנות את הסדרי הפולחן או לפגוע במסגדים על ההר אין לה מקום במשטר דמוקרטי והיא מסכנת את שלום הציבור. על המנהיגים והרבנים לא רק להימנע מכל תמיכה ציבורית, כספית ואחרת, ישירות או בעקיפין בקריאות או פעולות מהסוג הזה, עליהם גם להסתייג מהן פומבית ובאופן נחרץ ולהתחייב פומבית להתנגד למגמות אלה.
5. **נקיטת צעדי זהירות מצד פוליטיקאים** - ארגוני המקדש עלולים לפרש את התמיכה הפוליטית בהם כמתן אור ירוק לפעולה אסורה וכהזדהות של הדרג הפוליטי עם השקפת עולמם ועם תכניותיהם לכפות שינוי חד צדדי של הסדרי התפילה בהר הבית/חראם אל-שריף, או אף חמור מזה, לפגוע באתרים המוסלמים על ההר. פוליטיקאים ואנשי ציבור נקראים להתנות את תמיכתם בכך שהמסרים של הארגונים ושל פעיליהם המרכזיים יהיו במסגרת החוק וברוח החוק והדמוקרטיה. יתרה מזו על נבחרים העם ומנהיגיו לפעול נגד רעיונות ומעשים העלולים לפגוע בדמוקרטיה, בחופש הדת ובשלומם של כלל האזרחים. אסור לפוליטיקאים להעלים עין או לשתוק מפרד פן יינזקו פוליטית. עליהם להשמיע את קולם ולא לתת לקיצוניים להוביל אותם ואת המדינה לעבר אסון.

תגובת המוסדות הציבוריים המוזכרים בדו"ח

תגובת משרד הפנים

"משרד הפנים איננו אחראי לנושא המקומות הקדושים והר הבית, מוצע לפנות למשרד הדתות, עיריית ירושלים, משרד ראש הממשלה"

תגובת משרד החינוך

ממשרד החינוך נמסר כי "אין לאונסקו ישראל נגיעה ישירה לנושאים המועלים בדו"ח".

תגובת קרן קרב

"הפעילות בבית הספר חב"ד בצפת התקיימה במסגרת שיעורי האומנות של תכנית קרב. המדריך מלווה על ידי מנחת תחום האומנות, משתתף בהשתלמויות ופועל על פי תכנית המוסכמת על בית הספר ועל תחום האומנות. במקרים רבים שיעורי האומנות מחזקים תכני למידה של בית הספר. בכתבה של ערוץ 7, שיחזור בית המקדש הוא של המקדש ההיסטורי, של העבר, בלי התייחסות מפורשת לעתיד ובלי הקשר עכשווי-פוליטי. חשוב להבהיר שבחירת התכנים בבתי ספר חרדיים תואמת כמובן את השקפת עולמם. בעקבות הפנייה של עיר עמים, אנחנו נבדוק שוב את תכני הלמידה".

יצוין כי הגורמים הבאים בחרו שלא להשיב על פניית עיר עמים וקשב להגיב על הדוח:

משרד ראש הממשלה, שירות הביטחון הכללי, משרד הביטחון, משטרת ישראל, עיריית ירושלים, היחידה להסכמים בינלאומיים במשרד המשפטים ומשרד הדתות.

המרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל

קשב הוא מרכז מחקר ומידע המתמקד בחשיפת דפוסי סיקור מוטים בתקשורת הישראלית, בחינוך לקריאה ביקורתית של התקשורת ובעידוד עיתונות הוגנת.

ת.ד. 8005, ירושלים 91080
טלפון 02-6221126 | פקס 02-6221127
www.keshev.org.il | info@keshev.org.il

עמותת עיר עמים ליציבות,
שוויון ועתיד מדיני מוסכם בירושלים

עיר עמים היא עמותה ישראלית בלתי-מפלגתית העוסקת במורכבות החיים בירושלים בהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובעתידה הפוליטי של העיר. עיר עמים פועלת במגמה שירושלים תהיה עיר תקינה ושוויונית, תוך קידום התנאים לעתיד פוליטי מוסכם בירושלים.

המלך ג'ורג' 27 ת.ד. 2239, ירושלים 94581
טלפון 02-6222858 | פקס 02-6233696
www.ir-amim.org.il | mail@ir-amim.org.il